

სტრასბურგი 2016 წლის 7 დეკემბერი

CEPEJ(2016)14

**მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისია
(CEPEJ)**

**ევროპის საბჭოს რამდენიმე წევრი ქვეყნის მიერ მიღებული
სტრუქტურული ზომები
სამოქალაქო და ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების გაუმჯობესების
მიზნით**

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლით მოთხოვნილ
სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივ საშუალებებთან ერთად

კარგი პრაქტიკის სახელმძღვანელო

მიღებულია მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისიის 28-ე პლენარულ სხდომაზე 2016
წლის 7 დეკემბერს

**ევროპის საბჭოს რამდენიმე წევრი ქვეყნის მიერ მიღებული სტრუქტურული ზომები
სამოქალაქო და ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების გაუმჯობესების მიზნით**

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლით მოთხოვნილ სამართლებრივი დაცვის
შიდასახელმწიფოებრივ საშუალებებთან ერთად

კეთილსინდისიერი პრაქტიკის სახელმძღვანელო

*მართლმსაჯულების ხარისხის საკითხებზე მომუშავე ჯგუფის მიერ მომზადებული დოკუმენტი
ეფუძნება სამეცნიერო ექსპერტის, ფრანჩესკო დე სანტისის (იტალია) მოსამზადებელ ნაშრომს*

შინაარსი

შესავალი	3
1. სასამართლო რუკა და საქმეების გადანაწილება სხვადასხვა სასამართლოებს შორის	6
2. კოლეგიური ან ერთი მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება	10
3. რესურსების გადანაწილება და მართვა: სასამართლოების ორგანიზება და სამუშაო მეთოდების რაციონალიზაცია	11
4. საქმის წარმოება, სამართალწარმოების შინაარსი და ვადები	19
5. სხვა ღონისძიებები საპროცესო ნორმებთან მიმართებაში, კერძოდ კი დაცვის სამართლებრივ საშუალებებთან და გამარტივებულ წარმოებასთან დაკავშირებით	24
6. ღონისძიებათა კურსი "მართლმსაჯულების მოთხოვნასთან", დავების არასასამართლო გადაწყვეტასა და პროცესუალური უფლებების ბოროტად გამოყენებასთან მიმართებაში	29
7. რეფორმების წარმატება: მეთოდის და რესურსების საკითხი	36
დასკვნები	38
წყაროები და ბიბლიოგრაფია	41

შესავალი

1. სასამართლო სისტემების მიერ განხორციელებული საჯარო სამსახურის ეფექტიანობის და ხარისხის გაუმჯობესება ადვოკატებისა და მოდავე მხარეების მოლოდინებთან მიმართებაში მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისიის (CEPEJ) უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს. CEPEJ-ის ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანის შესაბამისად, რომელიც მდგომარეობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ECtHR) მხარეები რაოდენობის დაგროვილი განსახილველი საქმეების შემცირებაში, და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს რეესტრთან და ევროსაბჭოს ფარგლებში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულების დეპარტამენტთან კონსულტაციის გავლის შემდეგ, ხარისხის საკითხებზე მომუშავე ჯგუფი (CEPEJ-GT-QUAL) შეუდგა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (ECHR) მე-13 მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალების უფლების გამოყენების სფეროს განხილვას და მის ურთიერთკავშირს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლთან. მათი განხილვისას ყურადღება კონკრეტულად გამახვილებული იყო შედეგებზე, რომელიც გააჩნია სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალებების განხორციელებას სასამართლო სისტემასა და მართლმსაჯულების ხარისხზე. ჯგუფთან ერთად განხილულ იქნა რეკომენდაციები და აღნიშნული საკითხის კვლევის ანალიზი¹, რომელიც შეეხებოდა ევროპის საბჭოს ცალკეულ წევრ ქვეყნებში სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალებების განხორციელებას და კრიტიკული საკითხების წამოყენებას. აღნიშნული კვლევის შინაარსისა და დასკვნების შეფასებისას, CEPEJ-GT-QUAL-ის წევრებმა მიიღეს გადაწყვეტილება აერჩიათ სხვადასხვა მიდგომა და ყურადღება გამახვილებინათ ამ სფეროში არსებული სტრუქტურული პრობლემების გამომწვევი მიზეზების აღმოსაფხვრელად საჭირო შესაძლო ქმედებებზე, რომლებიც სასამართლო საქმიანობის დისფუნქციის ძირითად მიზეზს წარმოადგენდა. შესაბამისად, ამ დოკუმენტში ძირითადი ყურადღება ეთმობა სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალებების დანერგვამდე გასატარებელ ზომებს, მაგ. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლით გათვალისწინებული მიზნებისათვის მართლმსაჯულების განხორციელების გაუმჯობესებასა და სასამართლო სისტემის განტვირთვას.

2. ამ დოკუმენტის მიზანს წარმოადგენს სარეფერენციო ჩარჩოს შექმნა. მასში ასახულია ევროპის საბჭოს რამდენიმე წევრი სახელმწიფოს მიერ მიღებული ინიციატივები, რომელიც შეიძლება მიჩნეულ იქნას, როგორც სასარგებლო შთაგონების წყარო პოლიტიკის შემქმნელებისა და მართლმსაჯულების სისტემის სპეციალისტებისათვის მათ მიერ პრობლემის გადაჭრის გზების ძიებისას, რომელიც შესაძლებელს გახდის სასამართლო სისტემის გაუმჯობესებულ ფუნქციონირებას, ამასთანავე დაცული იქნება მომხმარებლების ხარისხიანი საჯარო სამსახურით უზრუნველყოფის მოთხოვნა.

3. როგორც წესი, კონკრეტულ სახელმწიფოში მართლმსაჯულების განხორციელების შეფასებისას, ან რამდენიმე სახელმწიფოს შედარებითი ანალიზისას, შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას სამი კრიტერიუმი, რომელიც მართლმსაჯულების სამ საკვანძო ასპექტს შეესაბამება, ეს ასპექტებია: ა) სამართალწარმოებისა და გადაწყვეტილების სამართლიანობა; ბ) სამართალწარმოების ხანგრძლივობა; და გ) მხარეებისა და სახელმწიფო ხაზინის მიერ გაწეული ხარჯები². მართლმსაჯულების სისტემის გამართული ფუნქციონირება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული პოლიტიკის შემქმნელების მიერ აღნიშნული სამი საკვანძო ასპექტის სათანადო დაბალანსებაზე. CEPEJ-GT-QUAL-ის მიერ დასახული ამოცანების გათვალისწინებით, ზემოთ მოცემული შეფასების კრიტერიუმების გამოყენება შესწორებებს საჭიროებს. უფრო კონკრეტულად, აუცილებელია ყურადღების გამახვილება იმ ქმედებებზე, რომლებიც, რამდენადაც ეს ხელმისაწვდომია სახელმწიფო ხაზინისათვის, შესაძლებელს გახდის სასამართლოების გადატვირთვის და სამართალწარმოების ხანგრძლივობის შემცირებას, და ამავდროულად არასასურველ დაბრკოლებებს არ შეუქმნის სასამართლოს მისაწვდომობის უფლებას და არ დაარღვევს სამართალწარმოების სამართლიანობას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აღნიშნული ქმედებები მიღებული უნდა იქნას ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლიდან გამომდინარე გარანტიების პატივისცემის და, ზოგადად, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო და ევროპული სამართლის

¹ CEPEJ-GT-QUAL(2015) 6

² ამასთან დაკავშირებით იხილეთ ადრიან ცუკერმანის „მართლმსაჯულება კრიზისში: სამოქალაქო სამართალწარმოების შედარებითი განზომილებები“, გამოქვეყნებული „სამოქალაქო მართლმსაჯულება კრიზისში: სამოქალაქო სამართალწარმოების შედარებითი პერსპექტივები“, ადრიან ცუკერმანის რედაქციით, ოქსფორდის უნივერსიტეტის პრესის გამომცემლობა, 1999, გვ. 3 ff.

შესაბამისი ელემენტების ფარგლებში, რომელიც ყოველთვის მიზნად უნდა ისახავდეს მართლმსაჯულების ხარისხს.

4. მართლმსაჯულების ხარისხის საკითხებზე მომუშავე ჯგუფს ასევე სურდა აღნიშნული ზომების აღწერა ძირითადად დაფუძნებული ყოფილიყო ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მთავრობების მიერ მინისტრთა კომიტეტისთვის წარდგენილ სამოქმედო გეგმებზე, სამოქმედო ანგარიშებსა და სხვა საინფორმაციო დოკუმენტაციაზე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ECtHR) გადაწყვეტილებების აღსრულების პროცესის ფარგლებში, რომლებიც ადგენს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული გონივრული ვადის მოთხოვნის დარღვევას³. აღნიშნული, ამასთანავე, წარმოადგენს მეთოდოლოგიას, რომელიც ფართოდაა მიღებული ანგარიშში „სამართალწარმოების ხანგრძლივობა ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში, რომელიც ეფუძნება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს“, იგი დაიწერა ფრანსუა კალვეზის მიერ 2006 წელს და განახლდა ნიკოლას რეგისის მიერ 2012 წელს და მიღებულ იქნა ეფექტური მართლმსაჯულების ევროპული კომისიის მიერ მე-20 პლენარულ სხდომაზე.

5. თუმცა, ამ მეთოდოლოგიის გამოყენებით თავს იჩენს გარკვეული კრიტიკული საკითხები და რისკები, რომლებიც არასრულყოფილ ან არასწორ შედეგებს იწვევს.

6. პირველ რიგში, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული გონივრული ვადის მოთხოვნის დარღვევის შესახებ გადაწყვეტილებების აღსრულების პროცესში ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მიერ წარდგენილი დოკუმენტაცია ყოველთვის არ შეიცავს ანგარიშს მიღებული ზოგადი ხასიათის ან შესაბამისი სახელმწიფოს მიერ გათვალისწინებული ზომების შესახებ. რეალურად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი გონივრული ვადის დარღვევა მოცემულ შემთხვევაში აუცილებლად არ გამოხატავს სასამართლო სისტემის ფუნქციონირების უფრო ზოგად პრობლემას⁴. შესაბამისად, თუ უნდა დავყვდნობოდით მხოლოდ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულების პროცესში წარდგენილ დოკუმენტაციას, საბოლოო ჯამში, აქცენტს იმ ქვეყნებზე გავაკეთებდით, სადაც სასამართლო სისტემის ფუნქციონირების სტრუქტურული პრობლემები თავს იჩენს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე განხილული სამართალწარმოების დროს და პირიქით, უგულებელყოფდით იმ ქვეყნების მიერ მიღებულ (სავარაუდოდ ეფექტურ) ზომებს, სადაც ამგვარი პრობლემები არ ფიქსირდება. ეს რისკი სხვა (პირველადი და მეორადი) წყაროების გამოყენების მემშვეობით გამოსწორდა, იმდენად, რამდენადაც ისინი ხელმისაწვდომი იყო ექსპერტისათვის.

7. მეორე, ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მიერ წარდგენილი დოკუმენტაცია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულების პროცესის ფარგლებში ყოველთვის არ მოიცავს საკმარის დეტალებს მიღებული ზომების სათანადოდ გასაგებად, ასევე, შესაბამის რეფორმამდე და რეფორმისშემდგომი კონტექსტის შესახებ. შესაბამისად, წინამდებარე დოკუმენტში დეტალურად მხოლოდ რამდენიმე ღონისძიებაა წარმოდგენილი.

8. მესამე, როდესაც ხორციელდება იმ გადაწყვეტილებების აღსრულების ზედამხედველობა, რომლებითაც დადგენილია გონივრული ვადის მოთხოვნის დარღვევა, მინისტრთა კომიტეტი უფრო ნაკლებად მიმართავს თითოეული ღონისძიების ზეგავლენის ანალიტიკურ შეფასებას, ვიდრე ამ უკანასკნელის ეფექტურობის საერთო შეფასებას. ანალიტიკური შეფასების მიზნებისათვის სასურველი

³ ამ დოკუმენტაციის ჩამონათვალი მოცემულია დანართში (ბიბლიოგრაფიაში). დეტალური ინფორმაცია კანონებისა და სხვა ეროვნული წყაროების შესახებ, რომლის მემშვეობითაც განხორციელდა ამ დოკუმენტში მითითებული ღონისძიებები, გამოტოვებულია იმ შემთხვევაში, თუ იგი უკვე ნახსენებია ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მთავრობების მიერ მინისტრთა კომიტეტისათვის წარდგენილ დოკუმენტებში. ეს ინფორმაცია ასევე გამოტოვებულია იმ შემთხვევაშიც, თუ ექსპერტებისთვის ეროვნულ წყაროებზე პირდაპირი წვდომა არ არსებობს და არ არის ნახსენები მათ მიერ რეკომენდებულ მეორად წყაროებში (დოქტრინა და სხვა ინფორმაცია).

⁴ მაგალითად, იხილეთ შეტყობინება ხელისუფლებისაგან საქმეების ჯგუფზე -Moreno Carmona v. Spain, წარდგენილი 2013 წლის 5 მაისს 2013 წლის 24-26 სექტემბრის CM-DH 1179 სხდომისთვის: სტატისტიკური ინფორმაციასთან დაკავშირებით, რომელიც შეეხებოდა ესპანეთში სამოქალაქო სამართალწარმოების საშუალო ხანგრძლივობას, ხელისუფლება „მიიჩნევს, რომ Moreno Carmona-ს საქმის გადაწყვეტილება არ მოითხოვს ზოგადი ხასიათის ღონისძიებების გატარებას“.

იქნებოდა, ჩატარებულიყო დეტალური მულტიდისციპლინური გამოკვლევა, მათ შორის, გასაუბრება მართლმსაჯულების სისტემის სხვადასხვა მოქმედ პირებთან და მომხმარებლებთან.

9. დაბოლოს, მეოთხე: აუცილებელია იმის გათვალისწინება, რომ სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების ზედამხედველობის კონტექსტში, რომლებიც ადგენს გონივრული ვადის მოთხოვნის დარღვევას, მინისტრთა კომიტეტი არ არის მოწოდებული შეაფასოს შესაბამისი ქვეყნის მიერ განხორციელებული ღონისძიებების ზეგავლენა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პარაგრაფით გათვალისწინებული ასპექტების, უფრო ზოგადად კი, მართლმსაჯულების ხარისხის შესაბამისად. რა თქმა უნდა, გარკვეულ შემთხვევებშიც კი, თუ "ზედამხედველობის ქვეშ" მყოფი ქვეყნის ღონისძიებები იძლევა იმის თქმის შესაძლებლობას, რომ მან დააკმაყოფილა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 46-ე მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულებები, და შესაბამისად, შესაძლებელია შესაბამისი საქმეთა ჯგუფის განხილვის დასრულება, აღნიშნული ღონისძიებები მტკიცდება, ძირითადად იმის გამო, რომ მთლიანობაში შემცირდეს შესაბამისი სასამართლო სისტემის გადატვირთვა და სამართალწარმოების საშუალო ხანგრძლივობა. თუმცა, მართლმსაჯულების ხარისხის საკითხებზე მომუშავე ჯგუფი დაინტერესებულია „კარგი პრაქტიკის“, ე.ი. იმ ქმედებების წარმოჩენით, რომლებიც, რამდენადაც ეს ხელმისაწვდომია სახელმწიფო ხაზინისათვის, შესაძლებელს გახდის სასამართლოების გადატვირთვის და სამართალწარმოების ხანგრძლივობის შემცირებას და ამავდროულად სასამართლოს მისაწვდომობის უფლებას არასასურველ დაბრკოლებებს არ შეუქმნის და არ დაარღვევს სამართალწარმოების სამართლიანობას. აქედან გამომდინარე, წინამდებარე დოკუმენტში სხვადასხვა ღონისძიებების აღწერას, რომელიც გატარდა ან გათვალისწინებულია შესაბამისი ქვეყნების მიერ, თან ახლავს გარკვეული კომენტარები, რომლებიც მიზნად ისახავს ამ ზომების სავარაუდო უარყოფითი ზეგავლენის გამოვლენას ღონისძიებების და სამართლიანი სასამართლო მოსმენის უფლების გათვალისწინებით. საქმე ეხება არა მხოლოდ საბოლოო დასკვნის გამოტანას ან მკაფიოდ ჩამოყალიბებული შეფასების გაკეთებას, არამედ ასეთ სენსიტიურ სფეროში განხილვის და წინდახედულობის ხელშეწყობასაც.

10. შესაძლო რისკების შეფასების შემდეგ, რომელიც გამომდინარეობს შემოთავაზებული მეთოდოლოგიიდან და საშუალებებიდან, რომლებიც გამოიყენება, როგორც ამ რისკებისაგან დაცვის სამართლებრივი საშუალება, აუცილებელია დამატებითი დეტალების მითითება ანალიზის საგანთან და მიღებულ სტრუქტურასთან მიმართებაში.

11. რაც შეეხება ანალიზის საგანს, იგი ძირითადად, მაგრამ არა მხოლოდ, ორიენტირებულია პერიოდზე, რომელიც სრულად არ არის მოცემული კალვუზ რეგისის ზემოხსენებულ ანგარიშში, კერძოდ კი, 2011 წლიდან დღემდე პერიოდში⁵. აღნიშნული ანალიზში განხილულია მართლმსაჯულების განხორციელება (და მიღებული ზომები) სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის სფეროებში, სისხლის სამართლის სფეროს განხილვის გარეშე⁶.

⁵ განახლებული მონაცემები 2015 წლის დეკემბრამდე, შედარებით ახალი სპეციფიკური საქმეების გარდა.

⁶ აღნიშნული არჩევანი გამართლებულია რამდენიმე მიზეზის გამო:

ა) სისხლის სამართლის პროცესის მიზანი და საგანი მნიშვნელოვნად განსხვავდება სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის პროცესებისაგან. დემოკრატიულ სახელმწიფოებში, სისხლის სამართლის პროცესი უმთავრესად ემსახურება ბრალდებულისთვის დაცვის გარანტიის შეთავაზებას სახელმწიფოს მიერ დასჯის მოთხოვნების წინააღმდეგ. თუმცა, სამოქალაქო სამართალწარმოება შექმნილია კერძო სამართლის დავების მოსაგვარებლად ორ მხარეს შორის, რომლებიც თანაბარ პირობებში იმყოფებიან; ადმინისტრაციული სამართალწარმოება (იმ ქვეყნებში, სადაც იგი განსხვავდება სამოქალაქო სამართალწარმოებისაგან) შექმნილია დავების მოსაგვარებლად კერძო პორებსა და სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებს შორის, რომლებიც წარმოიშობა ადმინისტრაციულ გადაწყვეტილებებში არსებული ხარვეზებიდან. შესაბამისად, პრობლემები, რომლებიც თავს იჩენს მართლმსაჯულების განხორციელებისას, საკმაოდ განსხვავდება სისხლის სამართლის სფეროსაგან, დანარჩენ ორ სფეროსთან შედარებით.

ბ) ეფექტურობა და ხარისხიანი მართლმსაჯულება სისხლის სამართალში საჭიროებს შეფასდეს როგორც ბრალდებულის, ასევე პროკურატურის ორგანოების თვალთახედვით, ამასთანავე, ყურადღების მიღმა არ უნდა დარჩეს დაზარალებულისა და სამოქალაქო მხარეების ინტერესები. თუმცა, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული წარმოებაში არსებული ინტერესები პრინციპში, ორ მხარეზეა ორიენტირებული.

გ) სისხლის სამართლის სასამართლოების საშუალო დატვირთვაზე მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს სისხლის სამართლის სახელმწიფო პოლიტიკა, როგორც დადგენილ ქმედებების კანონით გათვალისწინებულ სამართალდარღვევებთან, ასევე, საჭიროების შემთხვევაში, სისხლის სამართლის დანაშაულთან მიმართებაშიც,

12. რაც შეეხება ანალიზის სტრუქტურას, სხვადასხვა გამოვლენილი ზომები დაჯგუფებულია თემატიკის მიხედვით: ზოგიერთი მათგანი შეეხება სასამართლო სისტემის ორგანიზაციას, უფრო კონკრეტულად, სასამართლოებს მათი ფუნქციების განხორციელებისას (პარაგრაფები 1-3); სხვა ზომები შეეხება პროცესუალურ ნორმებს და კონკრეტულად, მოსამართლის როლს სასამართლო განხილვისთვის საქმის მომზადებაში და საპროცესო ვადების მართვას (პარაგრაფები 4 და 5); ბოლო თემა მოიცავს სხვადასხვა შესაძლო ზომებს "მართლმსაჯულების მოთხოვნის" უფრო ეფექტურად შემცირების ან მართვისათვის, მათ შორის შერიგებას და მედიაციას (პუნქტი 6). დაბოლოს, მიზანშეწონილია, კიდევ ერთხელ აღინიშნოს, რომ ნებისმიერი რეფორმის წარმატება ასევე დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორაა იგი შემუშავებული და გამოყენებული (მე-7 პარაგრაფი).

1. სასამართლო რუკა და საქმეების გადანაწილება სხვადასხვა სასამართლოებს შორის

13. ზოგიერთი სასამართლოს გადატვირთვა შესაძლოა გამოწვეული იყოს სასამართლო ოლქის სიდიდით, როგორც გეოგრაფიული არეალის, ასევე მოსახლეობის რაოდენობის თვალსაზრისით. შესაბამისად, რამდენიმე სახელმწიფოს ჰქონდა სასამართლო ქსელის რაციონალიზაციის მცდელობა, კერძოდ, ახალი სასამართლოების შექმნით (ან არსებული სასამართლოების ახალი განყოფილებებით) ან/და ეროვნულ ტერიტორიაზე არსებული სასამართლოების (განყოფილებების) გაუქმებით. ასევე შესაძლებელია ცვლილებები ტერიტორიული იურისდიქციის, იურისდიქციის ერთი სასამართლოდან მეორე სასამართლოსთვის გადაცემისა და სპეციალიზებული სასამართლოების ფორმირების კრიტერიუმები⁷.

1.1 სასამართლოების რაოდენობის გაზრდა

14. მართლმსაჯულების საჭიროებებზე უფრო ეფექტური რეაგირებისათვის რამდენიმე სახელმწიფომ საკუთარ ტერიტორიაზე გაზარდა სასამართლოების რიცხვი (მაგ. სლოვაკეთმა და თურქეთმა) ან ზოგიერთი სასამართლოს განყოფილებების რიცხვი (მაგ. თურქეთმა, რეგიონალური ადმინისტრაციული სასამართლოების განყოფილებები).

1.2 სპეციალიზებული სასამართლოებისა და განყოფილებების შექმნა

15. ქვეყნების უმეტესობამ სპეციალიზებული სასამართლოები ან განყოფილებები შექმნა, რათა დაეკმაყოფილებინა მართლმსაჯულების მოთხოვნები სამართლის ზოგიერთ სფეროში.

16. მაგალითად, თურქეთმა შექმნა სპეციალიზებული სასამართლოები სოციალური უზრუნველყოფისა და პენსიებთან დაკავშირებული საქმეების განსახილველად, ასევე, საფრანგეთიც განიხილავს ანალოგიური ნაბიჯის გადადგმის შესაძლებლობას⁸. ბელგიამ შექმნა საოჯახო და ახალგაზრდული სასამართლო. საბერძნეთში შეიქმნა სპეციალიზებული განყოფილებები საგადასახადო სამართალწარმოებისათვის ისეთ სასამართლოებში, სადაც სამზე მეტი განყოფილებაა. იტალიაში შეიქმნა კომპანიების სასამართლოები, რომლებიც წარმოადგენენ სპეციალიზებულ განყოფილებებს კონკურენციის სამართალში, სამრეწველო საკუთრებაში, სახელმწიფო შესყიდვებსა და სხვა კომერციულ დავებში სასამართლოებსა და სააპელაციო სასამართლოებში რეგიონული ცენტრების მიხედვით. რუმინეთში, საკასაციო და მართლმსაჯულების უმაღლეს სასამართლოში შეიქმნა სპეციალური ერთეული საჩივრების განსახილველად კანონით გათვალისწინებული ინტერესებიდან გამომდინარე.

17. შვეიცარიაში 2012 წლიდან არსებობს „პატენტის ფედერალური სასამართლოს“ იურისდიქცია საპატენტო გამოგონებებთან დაკავშირებული ყველა სახის დავებისათვის (მუხ. 26, პატენტის

რომელზეც ორიენტირებულია პროკურატურის მუშაობა. კიდევ ერთხელ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს გახლავთ ფაქტორები, რომელსაც სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებასთან კავშირი არ აქვს.

⁷ აღნიშნულთან დაკავშირებით, აუცილებელია ხარისხიან სასამართლო სისტემაში (CEPEJ-QUAL) მართლმსაჯულების მისაწვდომობის მხარდამჭერი სასამართლო რუკების შექმნის ინსტრუქციების გათვალისწინება.

⁸ იხილეთ ცვლილებები სოციალური უზრუნველყოფის კოდექსში, რომელიც შედის 2015 წლის 5 ნოემბერს დამტკიცებულ კანონპროექტში N35 კოლექტიური სარჩევების და სასამართლოების ორგანიზების შესახებ.

სასამართლოს აქტი⁹). აღნიშნული სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრება შესაძლებელია მხოლოდ უშუალოდ ფედერალური სასამართლოს წინაშე. ამასთანავე, საფონდო ბირჟის დავები ინტელექტუალური საკუთრების, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის და კარტელის სფეროებში განხილულ უნდა იქნას უშუალოდ კანტონის სააპელაციო სასამართლოში (მუხ. 5 CPC). კანტონებს შეუძლიათ კანტონის სასამართლოს მიანიჭონ პირველი და ბოლო ინსტანციების სტატუსი ყველა დავაში იმ პირებს შორის, რომლებიც დარეგისტრირებულნი არიან კომერციულ რეესტრში (მუხ. 6 CPC), მაგრამ ფედერალური სასამართლოს წინაშე საჩივრის განხილვა შესაძლებელია ნებისმიერ შემთხვევაში.

18. მრავალ სხვა ქვეყანაში, როგორცაა ბულგარეთი და ალბანეთი, შეიქმნა სპეციალიზებული სასამართლოები ან განყოფილებები ადმინისტრაციული წარმოების წარმართვისათვის.

19. ავსტრიაში ადმინისტრაციული წარმოების რეფორმამ, რომელიც ძალაში შევიდა 2014 წლის 1 იანვრიდან, გამოიწვია უმაღლეს ადმინისტრაციულ ორგანოებში გასაჩივრების სისტემის გაუქმება და ხელმისაწვდომი სამართლებრივი დაცვის საშუალებების სწორხაზოვანი ამოქმედება: ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების გასაჩივრება ახლა შესაძლებელია მხოლოდ ფედერალურ ან რეგიონალურ ადმინისტრაციულ სასამართლოებში, რომლის გადაწყვეტილებაც შესაძლებელია გასაჩივრდეს უმაღლეს ადმინისტრაციულ სასამართლოში (კანონის დარღვევის შემთხვევაში) ან საკონსტიტუციო სასამართლოში (კონსტიტუციის დარღვევის შემთხვევაში). ახალი ადმინისტრაციული სასამართლოები (11 რეგიონული და 2 ფედერალური), სხვა დანარჩენთან ერთად, ანაცვლებენ ძველ დამოუკიდებელ ადმინისტრაციულ კოლეგიას (*„unabhängiger Verwaltungssenat“*) და თავშესაფრის გადაცემის საკითხებზე მომუშავე სასამართლოს, შესაბამისად, ანაცვლებენ იმ სამუშაოსაც, რომლის შესრულება წარსულში 120 კვაზი-სამართლებრივ ორგანოს ევალებოდა.

20. როგორც წესი, მოსამართლეთა სპეციალიზაცია, რომელიც საშუალებას აძლევს მათ მიიღონ უფრო მეტი გამოცდილება სამართლის კონკრეტულ სფეროებში და მათთან დაკავშირებულ სამართალწარმოებაში, ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების ხარისხს და მის სწრაფ განხორციელებას. თუმცა, როტაციისა და მონაცვლეობის შეთანხმებების არარსებობისას, მოსამართლის მუდმივმა დანიშვნამ ერთსა და იმავე სასამართლოში ან განყოფილებაში შესაძლოა იურისტებისა და ექსპერტების შეზღუდული წრის არასასურველი ნაცნობობა გამოიწვიოს, რაც ხშირად ხელს უშლის სამართალწარმოების ეფექტიან წარმართვას და ზოგადად, კონკრეტული სასამართლოს მიუკერძოებლობას. აღნიშნული საკითხი ხშირად იჩენდა თავს კომერციული სასამართლოების შემთხვევაში, რომლებიც შექმნილია შვეიცარიის კანტონებში და რომლის შემადგენლობაშიც შედიან სასამართლოს ექსპერტი მოსამართლეები, რომლებიც ასევე ახორციელებენ გარკვეულ მანდატებს ბანკებისა და სადაზღვევო კომპანიების სასარგებლოდ. ხდება ხოლმე, რომ დაინტერესებული პირები სპონტანურად არ აკეთებენ დასკვნებს მათი ბიზნეს ურთიერთობების ყველა შედეგის შესახებ, ან მალავენ მხარეებში მათ არსებობას¹⁰.

21. გარდა ამისა, სპეციალიზებული სასამართლოები ხშირად განიხილავენ საქმეებს ისეთ სფეროებში, რომელიც ყველაზე სენსიტიურია მთავრობის ან/და სახელმწიფო ფინანსებისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ არასწორი იქნებოდა წინასწარი ეჭვის შეტანა ამ სასამართლოებში განხილული სამართალწარმოების მხარეების თანასწორობაში, კანონის მათ მიერ განმარტებასა და გამოყენებაზე შესაძლოა გავლენა იქონიოს პოლიტიკური მიზანშეწონილობის ან/და ბიუჯეტის ხელმისაწვდომობის ფაქტორებმა. შესაბამისად,

⁹ 2009 წლის 20 მარტის კანონი პატენტის ფედერალური სასამართლოს შესახებ.

¹⁰ იხილეთ ფედერალური სასამართლოს 2011 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილება, ფაილი No 4F_8 / 2010, რომელიც ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე www.bger.ch, რომლის თანახმადაც, არსებობს მიკერძოების ეჭვი იურისტის მხრიდან, რომელიც წარმოადგენს მოსამართლის მოადგილეს, არა მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი წარმოადგენს ან უახლოეს წარსულში წარმოადგენდა ერთ-ერთ მხარეს სხვა სასამართლო პროცესზე, არამედ ასევე როდესაც იგი არის ან იყო, სხვა საქმეში, ერთ-ერთი მხარის ოპონენტის წარმომადგენლობასთან მიმართებაში (ამ შემთხვევაში, მანდატების არსებობის შესახებ ცნობილი ახდა მოსარჩელის ადვოკატის მიერ სატელეფონო საუბრისას, ციურხის კომერციული სასამართლოს და ფედერალური სასამართლოს მიერ საჩივრის აცილების დაკმაყოფილებაზე უარის თქმიდან დიდი ხნის შემდეგ); ასევე იხილეთ, ფედერალური სასამართლოს 2013 წლის 27 აგვისტოს გადაწყვეტილება რომელიც გამოქვეყნდა ATF 139 III 433 -ში და ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე www.bger.ch: პატენტის ფედერალური სასამართლოს ერთ-ერთმა მოსამართლემ, რომელსაც გადაწყვეტილება უნდა გამოეტანა საქმეზე, რომელიც ფართოდ შუქდებოდა მედიის მიერ, გარდა აღნიშნული საქმისა, იგი წარმოადგენდა ერთ-ერთი მხარის ფილიალის ადვოკატს ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში.

აღნიშნულმა სასამართლოებმა და მათმა წევრებმა, როგორც სასამართლოს მოსამართლეებმა, დამოუკიდებლობის ერთნაირი გარანტიები უნდა შესთავაზონ; ამ მიზნით, უმჯობესი იქნებოდა სპეციალიზებული განყოფილებების შექმნა საერთო სასამართლოებში, და არა განსხვავებული სტატუსის მქონე დამოუკიდებელი სასამართლოების შექმნა.

1.3 სასამართლო ოლქების საზღვრების შეცვლა, რამაც შესაძლოა ზოგიერთი სასამართლოს დახურვა, ან მათი სხვა სასამართლოებთან მიერთება გამოიწვიოს

22. ზოგიერთმა ქვეყანამ გაატარა საკუთარი სასამართლო რუკების რეფორმა სასამართლო ოლქების გაზრდით. მაგალითად, ბელგიაში, 2013¹¹ წლის რეფორმამ 27 არსებული ოლქი თორმეტამდე შეამცირა.

23. ამ ტიპის ღონისძიებები ხშირად იწვევს ყველაზე პატარა სასამართლოების ადმინისტრაციულ მიკუთვნებას სხვა არსებული სასამართლოებისათვის. შესაძლებელია შემდგომში მათი შერწყმა მოხდეს დიდ სასამართლოებთან ან განაგრძონ ფუნქციონირება, როგორც პერიფერიულმა განყოფილებებმა, რომლებიც ადგილობრივი სასამართლოების ფუნქციას შეასრულებენ.

24. რუმინეთში პირველი ინსტანციის 12 სასამართლო გაუქმდა და მოხდა მათი ადამიანური და მატერიალური რესურსების ხელახალი გადანაწილება. იტალიაში, სასამართლო რუკის ცვლილებამ, რომელიც 1400-მდე პირველი ინსტანციის სასამართლოს ითვლიდა, 750 პატარა იურისდიქციის პირველი ინსტანციის სასამართლოს გაუქმება გამოიწვია და მათი უფრო დიდ, მოსაზღვრე იურისდიქციასთან მიერთება გამოიწვია. პორტუგალიაში უფრო დიდი სასამართლო ოლქების შექმნამ გამოიწვია პირველი ინსტანციის იურისდიქციის ხელახალი გადანაწილება, კერძოდ, ცენტრალურ ინსტიტუციასა (სადაც დაფუნქციონირებულა სპეციალიზებული განყოფილებები) და ადგილობრივ ფილიალებს (რომლებიც ახორციელებენ საერთო და ადგილობრივ იურისდიქციას) შორის. ნიდერლანდებში 1990-იანი წლების მიწურულს ათობით სასამართლო (*kantongerechten*) დაიხურა, ხოლო ამ სასამართლოებიდან 50-ზე მეტი საოლქო სასამართლოების პერიფერიულ განყოფილებებად გადაკეთდა (*rechtbanken*) და ფუნქციონირება განაგრძეს, როგორც ადგილობრივმა სასამართლოებმა.

25. სასამართლო რუკის რეფორმამ, რომელიც საფრანგეთში 2007 წლიდან მიმდინარეობს¹², გამოიწვია სასამართლოების დახურვა ან მათი მიერთება სხვა არსებულ სასამართლოებთან. აღნიშნულმა რეფორმამ რეგიონული სასამართლოების რაოდენობა 186-დან 163-მდე შეამცირა, საოლქო სასამართლოების რაოდენობა - 473-დან 302-მდე, შრომითი დავების სასამართლოების რაოდენობა - 271-დან 210-მდე, ხოლო კომერციული სასამართლოებისა - 1190-დან 863-მდე. აქტივობების კრიტერიუმები (მინიმალური დატვირთვა თითოეული ტიპის არსებული სასამართლოსთვის), ასევე დემოგრაფიული ტენდენციების და შესაბამის სასამართლოს ხელმძღვანელი პირების მიერ გამოთქმული მოსაზრებების გათვალისწინება გამოიყენება, რათა მოხდეს სასამართლო რუკის გარდაქმნა. გარდა ამისა, სულ ცოტა ერთი რეგიონული სასამართლო შენარჩუნდა თითოეულ დეპარტამენტში; ანალოგიურად, საოლქო სასამართლოების ლიკვიდაცია გამოირიცხა ქალაქებში, სადაც რეგიონული სასამართლო დაიხურა ან რომელიც ერთი საათის სავალზეა დაშორებული სხვა ნებისმიერი საოლქო სასამართლოდან.

26. როგორც ბოლო მაგალითიდან ჩანს, ამ ტიპის ღონისძიებით შესაძლებელია ხელმისაწვდომი რესურსების უფრო რაციონალურ გადანაწილების ხელშეწყობა ეროვნული მასშტაბით, კერძოდ კი, თითოეულ სასამართლოსთვის იმ რაოდენობის მოსამართლეების გამოყოფა, რამდენიც საჭირო იქნება მათი მოვალეობების შესასრულებლად (მაგ. საქმეების განხილვა კოლეგიის მიერ) და მათი სპეციალიზაციით მუშაობისთვის. გარდა ამისა, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ამგვარი გეოგრაფიის და მისაწვდომობის გარკვეული ფაქტორებიც, რათა გამოირიცხოს რისკები სასამართლოს მისაწვდომობასთან დაკავშირებით, რომელიც შესაძლოა გამოიწვიოს სასამართლო რუკის რეორგანიზაციამ და გარკვეული სასამართლოების დახურვამ (ამასთან დაკავშირებით იხილეთ სასამართლო რუკების შექმნის სახელმძღვანელო სასამართლო სისტემის ფარგლებში მართლმსაჯულების მისაწვდომობის მხარდასაჭერად, ციტირებული ნაშრომში, პარაგრაფი 2). ამასთანავე, ყურადღება უნდა

¹¹ იხილეთ 2013 წლის კანონი სასამართლოების იურისდიქციის რეფორმის და სასამართლო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ, სასამართლო ორდერის წევრების გაუმჯობესებული მობილობის გათვალისწინებით.

¹² იმ დროის იუსტიციის მინისტრის, რაშიდა დატის მიერ შემოღებული აღნიშნული რეფორმა განხორციელდა, კერძოდ, 2008 წლის 15 თებერვლის, 2008 წლის 29 მაისის და 1999 წლის 30 ივლისის განკარგულებებით.

მიექცეს იმის უზრუნველყოფას, რომ სასამართლოების შერწყმამ არ მიგვიყვანოს ძალიან დიდი ზომის სასამართლოს შექმნამდე, რომელსაც ტვირთად დააწვება დიდი რაოდენობით განსახილველი საქმეები. დაბოლოს, სასამართლო რუკის ნებისმიერი რეფორმა უნდა გატარდეს იმ იურისდიქციის გათვალისწინებით, რომელიც კონსტიტუციით აქვთ მინიჭებული სხვადასხვა დაწესებულებებს (მაგალითად, იხილეთ სირთულეები, რომელსაც შეეჯახა პოლონეთი 2012 წელს განხორციელებული რეფორმის პროცესში, სადაც ადგილი ჰქონდა იურისდიქციების კონფლიქტს იუსტიციის სამინისტროსა და სასამართლო სამსახურის კომისიას შორის).

1.4 იურისდიქციის ცვლილებები

27. საქმეების უფრო ეფექტიანი და ეფექტური გადანაწილების უზრუნველყოფა სასამართლო სისტემაში შესაძლებელია გარკვეული სასამართლოების იურისდიქციის შეცვლით¹³.

28. ამის მიღწევა, პირველ რიგში, შესაძლებელია ადგილობრივი სასამართლოების პირველი ინსტანციის იურისდიქციის გაზრდით ცენტრალური სასამართლოს საზიანოდ. აღნიშნულს ადგილი აქვს პორტუგალიაში, საოლქო სამოქალაქო სასამართლოს გაფართოებულ იურისდიქციასთან დაკავშირებით (5000 ევროდან 15000 ევრომდე), და საბერძნეთში, სადაც საოლქო სამოქალაქო სასამართლოს ფინანსური ლიმიტის ზრდა (12000 ევროდან 20000 ევრომდე) დაკავშირებული იყო ამ სასამართლოებისთვის რამდენიმე ტიპის არასადაო საქმეების განხილვის უფლების მინიჭებასთან (მეურვეობა, ანდერძების შესახებ შეტყობინება, და ა.შ.).

29. იტალიაში, საოლქო სამოქალაქო სასამართლოების (*giudice di pace*) იურისდიქცია დავასთან დაკავშირებული თანხის რაოდენობასთან მიმართებაში 2500 ევროდან დაახლოებით 5000 ევრომდე გაიზარდა საქონელთან დაკავშირებული დავებისათვის და 15000 ევროდან დაახლოებით 20000 ევრომდე - საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევებთან დაკავშირებული დავებისათვის. ამასთანავე, 2016 წლის 28 აპრილის კანონი N57, რომლითაც მთავრობისათვის ფართომასშტაბიანი რეფორმის განხორციელების დელეგირება მოხდა არაპროფესიონალი მოსამართლეების სტატუსთან დაკავშირებით, ითვალისწინებს საოლქო სამოქალაქო სასამართლოების კომპეტენციის ზღვარის შემდგომ გაფართოებას (30000 ევრო მატერიალური ქონებასთან დაკავშირებულ დავებთან მიმართებაში და 50000 ევრო საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევებთან დაკავშირებული დავების მიმართებაში), იგი ასევე ითვალისწინებს მათზე საერთო საკუთრებასთან დაკავშირებული სასამართლოს გარე პროცედურების, მემკვიდრეობის და მეუღლეთა თანასაკუთრების ნაკლებად კომპლექსური შემთხვევების სასამართლოს გარე პროცედურების განაწილებას და, სასამართლოს თავმჯდომარის მიერ არჩეული პროფესიონალი მოსამართლის ზედამხედველობით, მოვალისთვის მოძრავი ქონების ჩამორთმევის პროცედურას, რომელიც საბოლოოდ შესაძლოა მესამე მხარესთან აღმოჩნდეს.

30. მეორე, რასაც შეიძლება მოიცავდეს, ესაა კრიტერიუმების გამარტივება იურისდიქციის მინიჭებისას. მაგალითად, რუმინეთში პირველი ინსტანციის სასამართლოების (*judex*) იურისდიქცია კომერციულ საქმეებზე 100000 რუმინული ლეის (დაახლოებით 20000 ევრო) ლიმიტით განისაზღვრებოდა, ხოლო სამოქალაქო საქმეებზე - 500000 რუმინული ლეით (დაახლოებით 100000 ევრო). 2013 წელს ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ამოქმედებით, აღნიშნულმა ადგილობრივმა სასამართლოებმა მიიღეს იურისდიქცია დავებთან დაკავშირებით მაქსიმუმ 200000 რუმინულ ლეის ოდენობით (დაახლოებით 40000 ევრო), დავის საგნის მიუხედავად.

31. რამდენადაც ადგილობრივი სასამართლოები არ შედგება პროფესიონალი მოსამართლეებისაგან, მათი იურისდიქციის გაფართოება დიდი რაოდენობით განსაკუთრებული მნიშვნელობის საქმესთან მიმართებაში შესაბამისი გარანტიებით უნდა იქნას უზრუნველყოფილი, რაც თანდათან მიგვაახლოებს იმ გარანტიებთან, რომლებიც პროფესიონალი მოსამართლის სტატუსს უკავშირდება, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მათი დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა.

¹³ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხილეთ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია R(86) 12-ის V პუნქტი სასამართლოებში გადაჭარბებული სამუშაო დატვირთვის პრევენციისა და შემცირების შესახებ, მიღებული 1986 წლის 16 სექტემბერს.

32. დაბოლოს, ზოგიერთმა ქვეყანამ გააუქმა სახელმწიფო საბჭოს განსაკუთრებული იურისდიქცია კონკრეტული კატეგორიების დავებისათვის. აღნიშნულს ადგილი ჰქონდა ნიდერლანდების შემთხვევაში, როდესაც 1990-იანი წლების სასამართლოში იურისდიქცია ისეთი საქმეებისათვის, რომელშიც შედიოდა ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების გადასინჯვა, დაეკისრათ საოლქო სასამართლოების სპეციალიზებულ განყოფილებებს, ამასთანავე სახელმწიფო საბჭო გადაიქცა სააპელაციო სასამართლოდ აღნიშნული საქმეებისათვის. ანალოგიურად მოხდა საბერძნეთშიც, სადაც საქმეების განხილვა, რომლებიც მოიცავდა ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების გაუქმებას, დაევალებათ პირველი ინსტანციის სასამართლოებს და სააპელაციო ადმინისტრაციულ სასამართლოებს, და თურქეთში, ადმინისტრაციულ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებულ საქმეებთან მიმართებაში, რომლებიც არ ვრცელდება თურქეთის მთელს ტერიტორიაზე.

2. კოლეგიური ან ერთი მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება

33. რამდენიმე წლის მანძილზე არსებობდა მზარდი ტენდენცია ევროპის საბჭოს ქვეყნების პირველი ინსტანციის სასამართლოებში ნაკლებად მიეღოთ კოლეგიური გადაწყვეტილებები, რადგან ერთი მოსამართლისთვის საქმეების გადაცემა შესაძლებელს ხდის მაქსიმალურად იქნას გამოყენებული ხელმისაწვდომი ადამიანური რესურსები, ხოლო კოლეგიური გადაწყვეტილების მიღება წარმოადგენს ობიექტურ სირთულეს მოსამართლეთა სამუშაოს ორგანიზების თვალსაზრისით, და ართულებს სამართალწარმოების წარმართვის პროცესს.

34. ამ სფეროში საბერძნეთის მაგალითი საკმაოდ სიმბოლურია: 2011 წლიდან ერთი მოსამართლის იურისდიქციაში არსებული საქმეების ფინანსური ლიმიტი 80000 ევროდან 120000 ევრომდე გაიზარდა და ბოლოს 250000 ევროს მიაღწია, იმ სასამართლოების საზიანოდ, სადაც საქმეები მოსამართლეთა კოლეგიის მიერ განიხილება. ერთმსაჯულიან სასამართლოებს ასევე დაევალებათ საოჯახო საქმეების ფართო სპექტრის განხილვა (მეუღლეების განცალკევებით ცხოვრება სასამართლოს დადგენილებით, განქორწინება, და ა.შ.). ანალოგიურად, ფინანსური ლიმიტი ადმინისტრაციული სასამართლოსთვის სხდომების ერთმსაჯულიანი შემადგენლობით 5000 ევროდან 60000 ევრომდე გაიზარდა.

35. ანალოგიური ზომები იქნა მიღებული ახლახან თურქეთში, სადაც ფინანსური ლიმიტი პირველი ინსტანციის სასამართლოსთვის სხდომების ერთმსაჯულიანი შემადგენლობით 3500 ევროდან 10600 ევრომდე გაიზარდა. აღნიშნული ზომები ასევე გულისხმობდა სახელმწიფო საბჭოს იურისდიქციის შემცირებას მეორე ინსტანციის დონეზე, რამდენადაც იგი ახლა რეგიონულ ადმინისტრაციულ სასამართლოს წარმოადგენს, რომელიც განიხილავს პირველი ინსტანციის ადმინისტრაციული სასამართლოების გადაწყვეტილების წინააღმდეგ შეტანილ საჩივრებს, სადაც სხდომები ტარდება ერთი მოსამართლის შემადგენლობით.

36. სისტემა, რომელიც მიღებულია გერმანიაში (cf. § 348 *Zivilprozessordnung*, შემდგომში: « ZPO »), რეგიონული სასამართლოების (*Landgericht*) ერთმსაჯულიან და კოლეგიური შემადგენლობის იურისდიქციებად დაყოფის მიზნით, აღსანიშნავია თავისი რაციონალურობით და მოქნილობით. 2002 წლიდან, როგორც წესი, ეს სასამართლოები საქმეებს განიხილავენ ერთი მოსამართლის შემადგენლობით, ხოლო თუ საქმის განმხილველი მოსამართლეს ერთ წელზე ნაკლები სამუშაო გამოცდილება აქვს, სამი მოსამართლისაგან შემდგარ კოლეგიას გააჩნია მატერიალური სფეროს იურისდიქცია (მაგ. ინტელექტუალური საკუთრების საქმეები) ან ერთი მოსამართლე თავად ამბობს უარს იურისდიქციაზე მოსამართლეთა კოლეგიის სასარგებლოდ საქმის სირთულის ან მნიშვნელობის გათვალისწინებით. და პირიქით, კოლეგიამ შესაძლოა უარი თქვას იურისდიქციაზე ერთი მოსამართლის სასარგებლოდ, თუ საქმე რთული არაა, ან ნაკლებად მნიშვნელოვანია.

37. ზოგიერთმა სახელმწიფომ არჩევანი მეორე ინსტანციაშიც კი ერთი მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე შეაჩერა. მაგალითად, იტალიაში მოსამართლე ერთპიროვნულად განიხილავს საჩივრებს საოლქო სამოქალაქო სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების წინააღმდეგ. საბერძნეთმა ახლახან შეიმუშავა ანალოგიური მიდგომა, სადაც ერთმსაჯულიან სააპელაციო სასამართლოს მიენიჭა იურისდიქცია ერთმსაჯულიანი სასამართლოების მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებების წინააღმდეგ შეტანილ საჩივრებთან დაკავშირებით.

38. ასევე, გერმანიაშიც შესაძლებელია, რომ ერთი მოსამართლის განჩინება გასაჩივრდეს თუ პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება გამოტანილია ერთი მოსამართლის მიერა. აღნიშნული ასევე დამოკიდებულია საქმის სირთულესა და მნიშვნელობაზე (§526 ZPO).

39. მიუხედავად იმისა, რომ ერთმსაჯულიანი შემადგენლობის გამოყენება გამართლებულია ევროპის საბჭოს მიერ¹⁴, განსაკუთრებით პირველ ინსტანციაში, ფაქტი ფაქტად რჩება, რომ კოლეგიური გადაწყვეტილების მიღება (თუ არა საქმის პროცესისთვის მომზადება) მოსამართლეების მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფის დამატებით საშუალებას წარმოადგენს. კოლეგიური გადაწყვეტილების მიღების არარსებობის შემთხვევაში, მიუკერძოებლობა უმთავრესად უზრუნველყოფილია მოსამართლის სტატუსთან დაკავშირებული გარანტიებით; შესაბამისად, როდესაც პოტენციურად ძალიან მნიშვნელოვან საქმეზე ერთი მოსამართლე იღებს გადაწყვეტილებას, პროფესიონალი მოსამართლისათვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს სამართლებრივი დაცვის საშუალება.

3. რესურსების გადანაწილება და მართვა: სასამართლოების ორგანიზება და სამუშაო მეთოდების რაციონალიზაცია

40. სასამართლო აქტივობების შესაფერისი შენობებით უზრუნველყოფა სასამართლო სისტემის გამართული ფუნქციონირების წინაპირობას წარმოადგენს: შესაბამისად, რამდენიმე სახელმწიფომ (მაგ. ბულგარეთმა, სლოვაკეთმა, სლოვენამ და თურქეთმა) მნიშვნელოვანი ძალისხმევა მოახდინეს არსებული შენობების განახლებას და ახალი სასამართლოების აშენებას¹⁵.

41. ასევე აღსანიშნავია მოსამართლეების ან/და სასამართლოს თანამშრომლების რაოდენობის მნიშვნელოვანი გაზრდა (მაგ. ბულგარეთში, საბერძნეთში, იტალიაში, რუმინეთსა და სლოვაკეთში).

42. შესაბამისი პასუხისმგებლობების მნიშვნელობის გათვალისწინებით, თანამშრომლების რაოდენობის ზრდა არ გულისხმობს ნაკლებად მკაცრი შერჩევის კრიტერიუმებს და საწყისი და უწყვეტი ტრენინგების უფრო დაბალ სტანდარტებს.

3.1 ადამიანური რესურსების ტრანსფერი სასამართლოებს შორის

43. დაუკომპლექტებელი სასამართლოების საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად და საჭიროების შემთხვევაში, დროებით გადატვირთვასთან თავის გასართმევად, რამდენიმე სახელმწიფო შეეცადა უკეთესად გადაენაწილებინათ არსებული ადამიანური რესურსები. არსებული სასამართლოების დახურვისა და მათთვის გამოყოფილი პერსონალის ხელახალი გადანაწილების გარდა, იგი მოიცავს პერსონალის გადანაწილების სისტემის ცვლილებას ან პერსონალის უფრო სწრაფი და რაციონალური ტრანსფერის ან ჩანაცვლების მექანიზმების შექმნას.

44. ბელგიაში სასამართლო ოლქების რეფორმამ, რომელიც 2013 წელს განხორციელდა, ასევე გაზარდა სასამართლო სისტემის წევრების მობილობაც: მოსამართლეებს და პროკურორებს უფრო იოლად შეუძლიათ გადაადგილება სხვადასხვა უფრო დიდი სასამართლო ოლქის ტერიტორიულ განყოფილებებში და გაუთვალისწინებელი სიტუაციების (როგორცაა სასამართლოს გადატვირთვა) მოგვარება უფრო სწრაფადაა შესაძლებელი (მოსამართლეთა დახმარებით, რომლებიც მუშაობენ იმავე ოლქის სხვა სასამართლოებში).

45. სლოვენიაში პირველი ინსტანციის სასამართლოები ადმინისტრაციულად საოლქო სააპელაციო სასამართლოს სექციები გახდნენ. აღნიშნული ნიშნავს, რომ ყოველწლიურად, სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარეს, სხვადასხვა სექციების დატვირთვის შესაბამისად, შეუძლია გადაწყვეტილება მიიღოს, რომ ადგილობრივი სექციის მოსამართლემ იმავე ოლქის სხვა სექციაშიც იმუშაოს.

¹⁴ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხილეთ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია R(86) 12-ის V პუნქტი სასამართლოებში გადაჭარბებული სამუშაო დატვირთვის პრევენციისა და შემცირების შესახებ, მიღებული 1986 წლის 16 სექტემბერს.

¹⁵ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხილეთ სახელმძღვანელო სასამართლო შენობების ორგანიზაციისა და მისაწვდომობის შესახებ (CEPEJ)(2014)15).

46. პორტუგალიაში მოსამართლეების დამატებითი კონტინგენტი ჩამოყალიბდა სასამართლოების სპეციალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, ხოლო უნგრეთში სასამართლოების შესახებ კანონი ითვალისწინებს, რომ შესაძლებელია ნებისმიერი მოსამართლე მივლინებულ იქნას სხვა სასამართლოში მისი თანხმობის გარეშე სამ წელიწადში ერთხელ ერთი წლის ვადით. ასევე შეიქმნა „მივლინებული მოსამართლის“ ახალი პროფილი: განცხადება მოსამართლის პოზიციის რეკლამირების შესახებ შესაძლოა ითვალისწინებდეს მოსამართლოს მივლინებას სხვა სასამართლოში მისი თანხმობის გარეშე გარკვეული პერიოდის განმავლობაში.

47. რამდენადაც ზემოთ აღწერილი თანამდებობაზე დანიშვნისა და ტრანსფერის სისტემა იწვევს პერსონალის მაღალ გადინებას და განგრძობადი სამუშაოს არარსებობას, ამან შესაძლოა მივლინებული პერსონალის მიერ სამსახურის მიმართ დაბალი ენთუზიაზმის გამოვლენას და მოტივაციის დაქვეითებას შეუწყოს ხელი. ამასთანავე, მნიშვნელოვანია იმის უზრუნველყოფა, რომ ტრანსფერის პერსპექტივა, განსაკუთრებით მაშინ, თუ მისი განხორციელება შესაძლებელია პირთან შეუთანხმებლად, არ იქცეს მოსამართლეებზე ზეწოლის საშუალებად და შესაბამისად, საფრთხე არ შეექმნას მათ დამოუკიდებლობას.

3.2 სასამართლოს მდივნების და ახალი პროფესიული კატეგორიების სერვისის გამოყენება

48. მოსამართლეებისათვის მათი მოვალეობის შესრულებაში დახმარების გაწევის და სამუშაო დატვირთვის შემსუბუქების მიზნით, რამდენიმე სასამართლო სისტემა სულ უფრო ხშირად მიმართავს იურისტებს, რომლებიც სასამართლოებში არიან დასაქმებულები ფრანგული *référéndaire* და გერმანული/ავსტრიული *Rechtspfleger* მოდელების მიხედვით. აღნიშნული იურისტები დამოუკიდებლობის გარანტიებით სარგებლობენ რამდენიმე წევრ სახელმწიფოში.

49. პირველი მოდელის მიხედვით, არამოსამართლე თანამშრომლები დახმარებას უწევენ მოსამართლეს საქმის სასამართლოს სხდომაზე და ეხმარებიან სასამართლო გადაწყვეტილებების შედგენასა და პრეცედენტული სამართლის შესახებ კვლევების ჩატარებაში. საფრანგეთში, სასამართლოს მდივნების სერვისი განისაზღვრება ახალი 2015 წლის 15 ოქტომბრის ნორმატიული განკარგულებით, ისინი, როგორც პროცედურის ტექნიკური დამხმარეები, მაგისტრატების სასამართლო აქტების ასისტირებას და ავთენტურობას ახდენენ, და ასევე მაგისტრატებისთვის გაფართოებული მხარდაჭერის ფუნქციებს ახორციელებენ საქმის მასალების აღდგენის და იურიდიული კვლევის ჩარჩოებში; ისინი აღგენენ გადაწყვეტილებების და საბრალდებო დასკვნების პროექტებს ან შესაძლებელია დაევალოთ დასაბუთებული გადაწყვეტილებების შედგენა. ისინი, ასევე შესაძლებელია, პასუხისმგებელი იყვნენ საზოგადოებისთვის განკუთვნილი ზოგადი ინფორმაციის მიღებაზე მომხმარებელთათვის ინფორმაციის მიწოდების, მითითებების მიცემისა და მხარდაჭერის მიზნით იურიდიული ფორმალობების ან პროცედურების განხორციელებისას.

50. მეორე მოდელის მიხედვით, *Rechtspfleger* განისაზღვრება, როგორც დამოუკიდებელი სასამართლო ორგანო, რომელიც გამყარებულია კანონით ან კონსტიტუციით, და რომელიც ასრულებს მისთვის კანონით დელეგირებული იურისდიქციული ხასიათის მოვალეობებს, მოსამართლეთა მოვალეობების გადაცემის შემდეგ. უფრო კონკრეტულად, *Rechtspfleger* მოსამართლეს არ უწევს დახმარებას. იგი წარმოადგენს საკუთარ თავს და შესაძლებელია კანონით დაევალოს სხვადასხვა დავალების შესრულება, ისეთ სფეროებში, როგორცაა, მაგალითად, საოჯახო სამართალი და მეურვეობის სამართალი, მემკვიდრეობის სამართალი ან მიწის შესახებ კანონი და საწარმოთა რეესტრი. მას ასევე შესაძლოა გააჩნდეს დამოუკიდებელი გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება მოქალაქეობის მინიჭების, საგადახდო დავალებების, გადაწყვეტილებების აღსრულების, ქონების იძულებითი აღსრულების წესით გაყიდვის, სისხლის სამართლის საქმეების, სისხლის სამართლის საქმეების განხორციელების (დაპატიმრების ან დევნის ორდერების გამოცემა) სფეროებში, ასევე დაკისრებული ალტერნატიული თავისუფლების აღკვეთის ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის განხორციელება, სისხლისსამართლებრივი დევნა საოლქო სასამართლოში, იურიდიული დახმარება და ა.შ.

51. რამდენიმე მაგალითი რომ მოვიყვანოთ, 2013 წელს ესტონეთში შეიქმნა ახალი პოზიცია - "მოსამართლის ასისტენტი", ხოლო იტალიაში, საკასაციო სასამართლოში დაინიშნა "კვლევის ასისტენტი". ამ უკანასკნელ ქვეყანაში, შეიქმნა მსმენელთა, სასამართლოს მდივნებისა და საპატიო მოსამართლეებისაგან შემდგარი ჰიბრიდული ორგანო (*ufficio del processo*) სასამართლოებში

მოსამართლეთა კვლევითი აქტივობების, სხდომების მომზადების, სტატისტიკური კვლევების და ა.შ. მხარდასაჭერად.

52. 2016 წელს საფრანგეთმა გადაწყვიტა საერთო სასამართლოებში¹⁶ და ასევე ადმინისტრაციულ სასამართლოებში¹⁷ დაენიშნათ ასისტენტები სამართლებრივ საკითხებში, ე.ი. პირები, რომლებმაც მიიღეს სოლიდური სამართლებრივი კომპეტენცია (აკადემიური ან/და პროფესიული გამოცდილება) და შესაბამისად, რომლებსაც შეუძლიათ მნიშვნელოვანი დრო დაუთმონ პროფესიონალ მოსამართლეებს. სამართლებრივი საკითხების ასისტენტების მოზიდვა საერთო და ადმინისტრაციულ სასამართლოებში ხორციელდება ორი ან სამწლიანი დროებითი ხელშეკრულებების საფუძველზე, რომელთა განახლება, შესაბამისად, ხდება ერთხელ ან ორჯერ. გარდა ამისა, ინტერესს მოკლებული არ არის, რომ გარკვეული პირობების შემთხვევაში, სასამართლოების ასისტენტები იურიდიულ საკითხებში შესაძლებელია იყვნენ პირდაპირი წესით დანიშნული იურისტები და შესაბამისად, მოხდეს მათი ინტეგრაცია სასამართლო სისტემაში.

53. იმ ქვეყნებში, სადაც სასამართლოს მდივნები უკვე რეალურად არსებობდნენ, მათ გაცილებით მეტი პასუხისმგებლობა დაეკისრათ: აღნიშნულს ადგილი ჰქონდა პოლონეთში, სადაც, 2009 წლიდან *referendarze*-სთვის შესაძლებელი გახდა გამოეცა ევროპული სააღსრულებო ორდერები, ბრძანება მოდავე მხარეების მიერ პროცესუალური ეტაპების დროს დაშვებული ფორმალური ხარვეზების გამოსწორების შესახებ, განიხილოს მოთხოვნები უცნობი წარმომავლობის პირების მეურვეობის შესახებ და ა.შ. ანალოგიურად, 2003 წლის 19 დეკემბრის კანონის შესაბამისად, ესპანელ *secretarios judiciales*-ს მიენიჭათ სასამართლო პასუხისმგებლობა აღსრულების, კერძოდ კი, ნებაყოფლობითი იურისდიქციის სფეროში.

54. სხვა მაგალითების და დეტალური ინფორმაციის სანახავად იხილეთ CEPEJ-ის ევროპული სასამართლო სისტემების შესახებ ანგარიში, სადაც სპეციალური თავი ეთმობა არამოსამართლე პერსონალს¹⁸.

55. დამხმარე პერსონალის გამოყენებით შესაძლებელია მოსამართლეების ნაყოფიერების და მართლმსაჯულების ხარისხის ხელშეწყობა, იმ პირობით, რომ აღნიშნულ პერსონალს ჩაუტარდება სათანადო თეორიული და პრაქტიკული ტრენინგები. გარდა ამისა, თუ კვაზი-სამართლებრივი ან სასამართლო ფუნქციები გადაეცემათ აღნიშნულ სპეციალისტებს, აუცილებელია დამოუკიდებლობის გარანტიების და ეფექტური საზედამხებველო მექანიზმების განხორციელება. სტაჟირება სასამართლოებში ხელს უწყობს მონაწილეთა კულტურულ განვითარებას და პრაქტიკულ ტრენინგებს, რომლებსაც ასევე შეუძლიათ სპეციალური მხარდაჭერა გაუწიონ აღნიშნულ სასამართლოს მუშაობაში.

3.3 საქმეების რეგისტრაციისა და მართვის კომპიუტერიზაცია და საქმის მასალებისა და შეტყობინებების ციფრულ ფორმატში გადატანა

56. კომპიუტერიზებული სისტემების მოწყობა საქმეების რეგისტრაციისა და კონტროლისათვის მნიშვნელოვანია თითოეული სასამართლოს სამუშაო დატვირთვის სათანადოდ მართვის უზრუნველსაყოფად, რათა უფრო სწრაფად და ეკონომიურად შესრულდეს საქმეების განაწილებასთან დაკავშირებული დავალებები, ადამიანური რესურსების მართვა და სამართალწარმოების წარმართვა.

57. მაგალითად, უკანასკნელი ხუთი წლის მანძილზე, ესტონეთმა დანერგა ახალი კომპიუტერიზებული სისტემა, რომელიც, ისევე, როგორც სასამართლოებში საქმეების მართვა, მომხმარებლებს სახელმწიფო სამართალწარმოებების შესახებ ინფორმაციასა და რეესტრის შეტყობინებებზე წვდომის საშუალებას აძლევს¹⁹. პორტუგალია იმავე მიმართულებით მუშაობს, მაშინ როდესაც სლოვენიაში 2012 წლიდან სასამართლოს მონაცემთა შეგროვებისა და დამუშავების ახალი

¹⁶ იხილეთ ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის გეგმა, რომელმაც სტარტი აიღო 2016 წლის მაისში, ასევე უახლესი კანონპროექტი 21-ე საუკუნის მართლმსაჯულების მოდერნიზაციის შესახებ.

¹⁷ იხ. ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების კოდექსის მუხლი L227-1, რომელშიც ცვლილებები შევიდა 2016 წლის აპრილში.

¹⁸ ანგარიშის შესახებ "ევროპული სასამართლო სისტემები - მართლმსაჯულების ეფექტიანობა და ხარისხი", 2016 წლის გამოცემა (2014 წლის მონაცემები), იხილეთ, თავი 3.3.

¹⁹ იხილეთ, პროექტი „ცენტრალიზებული სასამართლო მონაცემთა ბაზა“, რომელსაც სპეციალური პრემია მიენიჭა CEPEJ-ის 2014 წლის „მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის“ ფარგლებში.

სისტემა ხელსაწყოთა პანელის შექმნის საშუალებას იძლევა, რომელიც სასამართლოს თავმჯდომარეს და სასამართლოს ხელმძღვანელ პირებს სანდო და ანალიტიკურ ინფორმაციაზე წვდომის საშუალებას აძლევს სამუშაოს ორგანიზების შეფასებისა და გაუმჯობესებისათვის²⁰. ბელგიაში, 2015 წლიდან, ადვოკატებს პროექტის E-Deposit-ის პირველი ეტაპიდან პირველად მიეცათ შესაძლებლობა ელექტრონული ფოსტის მეშვეობით გაეზავნათ მასალები და სხვა დოკუმენტები სამოქალაქო საქმეებზე ანტვერპენის სააპელაციო სასამართლოსა და შრომის სასამართლოში, რაც დროის დაზოგვის შესაძლებლობას აძლევს ადვოკატებს, მოდავე მხარეებს და თავად სასამართლოებს. წარმატების შემთხვევაში, აღნიშნული პროექტი სხვა სასამართლოებზეც გავრცელდება.

58. იტალიაში, საპროცესო დოკუმენტებისა და რეესტრის შეტყობინებების (*Processo telematico*) ციფრულ ფორმატში სრულად გადაყვანა მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ონლაინ კონსულტაციის შექმნასთან სახელმწიფო სამართალწარმოებების და მათი ძირითადი ეტაპების შესახებ (*Palisweb*). ანალოგიურად, ესპანეთში ციფრული კომუნიკაცია სასამართლო სისტემის სხვადასხვა წარმომადგენლებს შორის საზოგადო მოვლენა გახდა, რამაც ხარჯების და შეფერხებების შემცირება მოახდინა და ასევე უზრუნველყო გასაცნობი დოკუმენტების ავთენტურობა და ინტეგრაცია²¹.

59. როგორც ზოგიერთი მოყვანილი მაგალითი ცხადყოფს, საქმის წარმოების სისტემის კომპიუტერიზაცია სასამართლოებში მთავარი ინსტრუმენტია, რომელიც თანამშრომლებს და მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს იქონიონ სწრაფი და ეკონომიური ელექტრონული წვდომა ინფორმაციაზე სახელმწიფო წარმოების შესახებ და აწარმოონ საჭირო კორესპონდენცია სამართალწარმოების მიმდინარეობისას. აღნიშნულთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია ავსტრიის მაგალითი: 2005 წლიდან ყველა სასამართლო შეტყობინება მისაწვდომია ვებპორტალზე (*Edict File*); ვებ პორტალზე ასევე ხელმისაწვდომია მედიატორთა, ექსპერტთა, თარჯიმანთა და მოსამართლის სხვა დამხმარე პირთა სიაც²².

60. პოლონეთში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ახლახან შევიდა ცვლილებები, რომელიც შუამდგომლობების და სხვა ტიპის დოკუმენტების ელექტრონული ფორმით წარდგენის საშუალებას იძლევა. გარდა ამისა, თუ საქმე ეხება ქონების რეგისტრაციას, გარკვეული ორგანოებისათვის (ნოტარიუსებისათვის, აღმასრულებლებისა და საგადასახადო ორგანოების დირექტორებისათვის) სამართალწარმოების დაწყება ელექტრონული ფორმით სავალდებულოა. აღნიშნული გულისხმობს, რომ ინფორმაცია, რომელსაც შეიცავს განცხადება, ინახება ციფრულ ფორმატში ქონების ელექტრონულ რეესტრში და შეტყობინებები ავტომატურად რეგისტრირდება ნოტარიული დოკუმენტის შედგენის შემდეგ.

61. რუმინეთში, 2010 წლის „მცირე რეფორმების“ შესახებ კანონი მოსამართლეებს შესაძლებლობას აძლევს მხარეებს შეტყობინება გაუზავნონ სატელეფონო და სატელეგრაფო კომუნიკაციის, ფაქსის ან ელექტრონული ფოსტის მეშვეობით.

62. 2009 წლიდან, თურქეთში შეიქმნა კომპიუტერული სისტემა - UYAP, ეროვნულ დონეზე²³ საქმეების მართვის და მომხმარებლებთან კომუნიკაციის მიზნით. მაგალითად, ადვოკატების ინფორმირება სასამართლო სხდომის თარიღების შესახებ მოკლე ტექსტური შეტყობინების საშუალებითაა შესაძლებელი.

63. მიუხედავად იმისა, რომ კომპიუტერული სისტემების გამოყენებისას მართლმსაჯულების განხორციელებაში სახეზეა მისი უპირატესობები, იგივე ტექნოლოგიებმა შესაძლოა ხელი შეუშალოს მართლმსაჯულების მისაწვდომობას. კომპიუტერული შეცდომებმა და სისტემის მწყობრიდან გამოსვლამ შესაძლებელია, ხელი შეუშალოს საპროცესო აქტების განხორციელებას სათანადო ფორმით და დაგეგმილ

²⁰ იხილეთ, პროექტი „სასამართლო მონაცემთა ბაზა და საინფორმაციო პანელი“, რომელსაც სპეციალური პრემია მიენიჭა CEPEJ-ის 2012 წლის „მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის“ ფარგლებში.

²¹ იხილეთ, პროექტი „Lexnet“, რომელსაც სპეციალური პრემია მიენიჭა CEPEJ-ის 2012 წლის „მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის“ ფარგლებში.

²² იხილეთ, პროექტი „Court Pub“, რომელსაც სპეციალური პრემია მიენიჭა CEPEJ-ის 2015 წლის „მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის“ ფარგლებში.

²³ სპეციალური პრემია CEPEJ-ის 2008 წლის მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის ფარგლებში.

ვადებში. ამასთანავე, კომპიუტერული მოწყობილობებით სწორად სარგებლობა შესაძლოა დიდ სირთულეს წარმოადგენდეს მათთვის, ვინც ზოგადად არ იცნობს საინფორმაციო ტექნოლოგიებს. აღნიშნულის გამო, სლოვაკეთში მოსამართლეთათვის წერილობითი ფორმით მიმართვა ჯერ კიდევ შესაძლებელია.

64. საინფორმაციო ტექნოლოგიები ასევე გარკვეული სასამართლო ქმედებების დაჩქარების შესაძლებლობას იძლევა, რაც ტრადიციულად გულისხმობს დოკუმენტის მატერიალური ფორმით შედგენას. აღნიშნული, პირველ რიგში ვრცელდება სასამართლოს სხდომის ჩანაწერებზე, რომელიც შესაძლებელია უფრო ეფექტურად და უფრო მრავალმხრივად მომზადდეს კომპიუტერების გამოყენებით. მაგალითად, პოლონეთში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში 2010 წელს შეტანილი ცვლილებების შემდეგ, დაინერგა სასამართლო სხდომების ელექტრონული ჩაწერის მეთოდი, რაც მხარეებს საქმის აუდიო და ვიდეოჩანაწერებზე წვდომის საშუალებას აძლევს. ალბანეთში, ასევე გამოიყენება სასამართლო სხდომის აუდიოჩანაწერების ასლები ოქმის შესადგენად. სლოვენიაში, 2010 წლის 1 ოქტომბერს, სასამართლო სხდომის წერილობითი ოქმის შედგენა ჩაანაცვლა აუდიოჩანაწერებმა, რომელიც მხარეებისათვის ხელმისაწვდომია ვებსაიტზე უსაფრთხო წვდომის რეჟიმში. სასამართლო სხდომების ჩაწერა ასევე ძალიან ეფექტურ და ღირებულ ინსტრუმენტს წარმოადგენს ლატვიაში²⁴.

65. აღნიშნული ასევე ვრცელდება გადაწყვეტილებების დასაბუთებაზე, რამდენადაც, პოლონეთში 2014 წლიდან სასამართლო სხდომები იწერება აუდიო და ვიდეო ფორმატში და მოსამართლე სამოტივაციო ნაწილს წარმოთქვამს ზეპირად.

66. ზოგადად კი, ცხადია, რომ კომპიუტერული მოწყობილობების ეფექტური გამოყენება გარკვეული აქტივობებისათვის საჭირო ადამიანური რესურსების დაზოგვის შესაძლებლობას იძლევა და აქედან გამომდინარე მათი გამოყენება უკეთესი შედეგის მომტანია. სლოვენიაში, აღმასრულებელი ორდერების გამოცემა, რომელიც ეყრდნობა ვალის არსებობის დამადასტურებელ გარკვეულ დოკუმენტებს (თამასუქები, ჩეკები და ა.შ.), სრულად გადავიდა ციფრულ ფორმატში: 2008 წლამდე აღნიშნული სამუშაო სრულდებოდა 350 თანამშრომლის მიერ 44 ადგილობრივ სასამართლოში და ლოდინის პერიოდი რამდენიმე თვეს მოიცავდა, თუმცა ამჟამად აღსრულების ცენტრალური დეპარტამენტი მას 48 საათში ასრულებს ავთენტურ დოკუმენტებზე დაყრდნობით (CoVL სისტემა) ლუბლიანას სასამართლოში, სადაც დასაქმებულია 4 მოსამართლე და 62 სხვა თანამშრომელი²⁵.

67. მას შემდეგ, რაც საქმეების რეგისტრაცია და მართვა კომპიუტერიზებული გახდა, შესაძლოა გათვალისწინებულ იქნას თანრიგის კომბინაციების შექმნის შესაძლებლობა, რომელშიც ინფორმაცია ან სიტყვათა ნებისმიერი ფორმების გარკვეული სტანდარტული ერთეულები ავტომატურად გენერირდებიან სისტემის მიერ სტანდარტული გადაწყვეტილების ნიმუშის გამოყენებით: იგი დაეხმარება, რომ გადაწყვეტილებას მისცეს თანამიმდევრული და დალაგებული სტრუქტურა, რაც დაზოგავს დოკუმენტის შედგენის დროს და შეამცირებს ტექნიკური შეცდომების რიცხვს. აღნიშნული კიდევ უფრო სასარგებლო იქნებოდა, თუ მოხდებოდა საქმის მასალების (მათ შორის, მაგალითად, სასამართლო სხდომის ჩანაწერების და მხარეების მიერ წარდგენილი დოკუმენტების) ციფრულ ფორმატში გადაყვანა: შესაძლებელი გახდებოდა გადაწყვეტილების ტექსტში სხვა მასალების ტექსტების ავტომატური შეყვანა, რომლის ასლებიც მოსამართლემ ხელით უნდა გადაიღოს. მუშაობის ამ მეთოდის გამოცდა, რომელსაც რეგულარულად იყენებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს რეესტრი, მოხდა ბრანდერბურგის გენერალური პროკურატურის სამსახურში (გერმანია)²⁶.

68. ასევე უნდა გვახსოვდეს, რომ CEPEJ-GT-QUAL იმყოფება მეთოდური მითითებების შედგენის პროცესში, რომელიც შეეხება ელექტრონული მართლმსაჯულების მიმართულებით ცვლილებების განხორციელებას, და რომელიც აანალიზებს საინფორმაციო ტექნოლოგიების ზეგავლენას სასამართლო საქმესა და სასამართლო სისტემების ფუნქციონირებაზე. აღნიშნული დოკუმენტი აღწერს გამოწვევებს,

²⁴ იხილეთ, პროექტი „სასამართლო სხდომების ჩაწერა სასამართლოში სხვადასხვა სპეციალური ტექნიკების გამოყენებით“, რომელსაც სპეციალური პრემია მიენიჭა CEPEJ-ის 2015 წლის „მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის“ ფარგლებში.

²⁵ იხილეთ, პროექტი „ავთენტური დოკუმენტების ვალიდაციის ავტომატური სისტემა“, რომელსაც სპეციალური პრემია მიენიჭა CEPEJ-ის 2015 წლის „მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის“ ფარგლებში.

²⁶ იხილეთ პროექტი „SAS“, რომელმაც მიიღო CEPEJ-ის „მართლმსაჯულების ბროლის სასწორის“ ჯილდო 2009 წელს.

რისკებს და შესაძლებლობებს, რომლებიც თავს იჩენს ამ სფეროში, როგორც მართლმსაჯულების ეფექტურობის, ასევე მის ხარისხთან მიმართებაში.

3.4 სასამართლოების საქმიანობის მონიტორინგი

69. გასული რამდენიმე წლის განმავლობაში, რამდენიმე ქვეყანამ გაააქტიურა ღონისძიებები დროულობის უზრუნველსაყოფად და სასამართლო სამუშაოს უკეთესად შესრულების ეფექტურობის ასამაღლებლად.

70. 2008 წელს, ავსტრიის ძირითადი კანონი შეიცვალა სახალხო დამცველის (*Volksanwaltschaft*) კომპეტენციის სფეროს გაფართოების მიზნით, მართლმსაჯულების სისტემაში ფუნქციონირებით: მას ამჟამად შესაძლებლობა აქვს მოითხოვოს კონკრეტული საქმის განხილვის საბოლოო ვადის დადგენა და შესთავაზოს ზედამხედველობის ზომების მიღება²⁷. ასევე უნდა აღინიშნოს *Justiz-Ombudsstellen*-ის შექმნა, რომლებიც წარმოადგენენ ნახევარ განაკვეთზე მომუშავე მოსამართლეებისაგან შემდგარ საზედამხედველო ორგანოებს.

71. ბელგიაში, კანონით, რომლის მეშვეობითაც ცვლილებები შევიდა სასამართლო კოდექსში დაგროვილ განსახილველ საქმეთა შემცირების მიზნით, დაინერგა დროის უკეთესი კონტროლის სისტემა, რომელიც ესაჭიროებოდათ მოსამართლეებს გადაწყვეტილებების გამოსატანად. თუ კანონით დადგენილი განხილვის ვადა ამოიწურა, მოსამართლეებმა მათ იერარქიულ ორგანოს (სასამართლოს თავმჯდომარეს) უნდა წარუდგინონ ანგარიში ერთობლივი გადაწყვეტილების შემუშავების და აღნიშნული შეფერხების გამოსწორების მიზნით; განმეორებითი შეფერხების შემთხვევაში, საქმე უნდა განიხილოს შესაბამისმა მოსამართლემ. გარდა ამისა, პროცესიდან გამომდინარე ყველა ინფორმაცია შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას დისციპლინურ წარმოებაში, მოსამართლის პერიოდულ შეფასებაში ან მასთან დაკავშირებულ ნებისმიერ დანიშნის პროცედურაში.

72. ესტონეთში, თითოეული სასამართლოს თავმჯდომარეს გააჩნია ზედამხედველობისა და ჩარევის უფლებამოსილება გონივრული ვადის მოთხოვნის შესაბამისობის უზრუნველყოფის მიზნით; თითოეულმა თავმჯდომარემ საქმე, რომელიც სამ წელზე ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში გრძელდება, უნდა გადაუგზავნოს იუსტიციის მინისტრს.

73. 2002 წლიდან სასამართლოების დაფინანსების სისტემა ნიდერლანდებში ეფუძნება განხილული საქმების რაოდენობას, გარდა ამისა, სხვადასხვა ტიპის საქმეზე შესაბამისი ვადებია დადგენილი.

74. ამგვარი ზომები გამომდინარეობს რამდენიმე მთავარი საკითხიდან, მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის და მართლმსაჯულების ხარისხის ხელშეწყობის გათვალისწინებით. ამასთან დაკავშირებით, უბრალოდ საჭიროა მივმართოთ ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნას (CCJE) No17 მოსამართლეთა სამუშაოს შეფასების, მართლმსაჯულების ხარისხის და სასამართლოს დამოუკიდებლობის პატივისცემის შესახებ²⁸, კერძოდ, კი რეკომენდაციას No6: „შეფასება უნდა ეყრდნობოდეს ობიექტურ კრიტერიუმებს. აღნიშნული კრიტერიუმები პრინციპულად უნდა შედგებოდეს ხარისხობრივი ინდიკატორებისაგან, მაგრამ ამასთან ერთად შეიძლება მოიცავდეს რაოდენობრივ ინდიკატორებსაც. თითოეულ საქმეში, გამოყენებულმა ინდიკატორებმა შემფასებლებს შესაძლებლობა უნდა მისცეს გაითვალისწინონ ყველა ასპექტი, რაც კარგ სასამართლო პრაქტიკას წარმოადგენს. შეფასება არ უნდა ეყრდნობოდეს მხოლოდ რაოდენობრივ კრიტერიუმებს [...]“. აღნიშნული რეკომენდაციით, გამოთქმულია წუხილი, რომ ობიექტური წესებისა და სტრუქტურული პროცედურების არარსებობისას, შეფასებაზე ერთის მხრივ, შესაძლოა ზეგავლენა მოახდინოს პოლიტიკურმა გავლენამ, ფავორიტიზმმა, კონსერვატიზმმა ან კერძო ინტერესებმა, ხოლო მეორეს მხრივ, მისი მიზანია დაამტკიცოს, რომ მართლმსაჯულების ხარისხი არ შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც მხოლოდ „სასამართლო სისტემის „პროდუქტიულობა“²⁹.

²⁷ იხილეთ, ფედერალური საკონსტიტუციო კანონის 148-ე პარაგრაფი (*Bundes-Verfassungsgesetz*, “B-VG”).

²⁸ აღნიშნულ ტექსტში მოცემულია ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მოსამართლეთა შეფასების მიმდინარე გამოცდილების აღწერა და რეკომენდაციები.

²⁹ დამატებითი დეტალებისთვის იხილეთ დასკვნის 31-35 პარაგრაფები.

75. შესრულების შეფასების ინდიკატორების ინდივიდუალიზაციის გათვალისწინებით, სასარგებლო იქნებოდა კრიტიკის შეხსენება, რომელიც უკავშირდებოდა ბელგიის სასამართლო კოდექსის 352-bis მუხლს, რომლითაც 2011 წელს მეფეს მიენიჭა განკარგულების გამოცემის უფლებამოსილება, რომელიც განსაზღვრავს სამუშაო დატვირთვის ჩანაწერის გაკეთების და შეფასების წესს: „პირველი სირთულე უკავშირდება მეთოდების შეფასების მრავალფეროვნებას მეორე - სამუშაო დატვირთვის შეფასების შინაარსის შეუსაბამობას (არ შეიცავს გადაწყვეტილების გამოტანისთვის საჭირო დროის მითითებას, ხარისხის შეფასებას, თითოეული მოსამართლის პროდუქტიულობის შეფასებას, სირთულის ხარისხს და ა.შ.). ბოლო დაბრკოლება უკავშირდება ექვს ოფიციალურ ან სავარაუდო მიზნებთან დაკავშირებით (დახმარება გადაწყვეტილების მიღებაში რესურსების გამოყენების მიზნებისათვის, მართვა, პერსონალის ზედამხედველობა, მოსამართლეთა შედარება, შეუსრულებელი საქმეების გამოვლენა დისციპლინური სანქციების გათვალისწინებით, რესურსების ოპტიმიზაცია და ა.შ.)“³⁰.

76. წამოჭრილი პრობლემები დამახასიათებელია მონიტორინგის "ტრადიციული" თვალსაზრისით, რომელიც უმთავრესად მიმართულია ცალკეული პრობლემატური საქმეების გამოვლენისაკენ (და სანქცირებისაკენ), ან პირიქით, მოსამართლეთა კარიერის განვითარებისაკენ. თუმცა, შესაძლებელია კიდევ ერთი მიდგომის შემუშავება, კერძოდ, კონკრეტული სასამართლოს საერთო ეფექტურობის მონიტორინგი. ამ კონტექსტში, მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა შეესაბამება მათ ანგარიშვალდებულებას მოდავე მხარეების და დემოკრატიული საზოგადოების მოლოდინებთან დაკავშირებით³¹. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ მოსამართლეებმა მონაწილეობა მიიღონ ინდიკატორების სისტემის შექმნაში, განვითარებასა და გამოყენებაში, რათა შეფასების განხორციელება ჩატარდეს კოლექტიური პროცესის ფარგლებში, რომელშიც შესაბამისი მხარეები იქნებიან ჩართულები და რომელიც უფრო ნაკლებადაა მიმართული ცალკეული პასუხისმგებლობის გამოვლენაზე, ვიდრე სასამართლოს მუშაობის კოლექტიურ მართვაზე და ყველაზე ეფექტური სამუშაო მეთოდების გავრცელებაზე³².

3.5 სასამართლოს ორგანიზაციის მართვის დეცენტრალიზაცია

77. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ბელგიაში სასამართლოს მართვის დეცენტრალიზაციის ამბიციური გეგმა, რომელიც განხორციელდა 2014 წლის 18 თებერვლის კანონით სასამართლოს ორგანიზებაში თვითმმართველობის შემოღების შესახებ.

78. აღნიშნული კანონით, რომლითაც დაფუძნდა სასამართლოთა საბჭო და სახელმწიფო პროკურორთა საბჭო, იუსტიციის მინისტრმა ორივე საბჭოსთან მოაწერა ხელი მართვის ხელშეკრულებას. ხსენებულ მართვის ხელშეკრულებასთან კავშირში, იგი წარმოადგენს კონკრეტული შედეგების მიღწევის ვალდებულებას და პერსონალი და რესურსები აღნიშნულზე დაყრდნობითაა გადანაწილებული. მმართველი ორგანოები მოლაპარაკებას აწარმოებენ მინისტრთან მოთხოვნილ რესურსებთან დაკავშირებით და მოეთხოვებათ მათ მიერ გამოყენებული წესის დასაბუთება.

79. სწორედ ამ დროს, მმართველმა ორგანოებმა, ადგილობრივ ორგანიზაციებთან კონსულტაციით, თავად უნდა განსაზღვრონ, ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების ფარგლებში, თუ როგორ მოხდება რესურსების გადანაწილება სამართლებრივ სისტემაში სხვადასხვა განყოფილებებს შორის. აღნიშნული ხორციელდება მართვის გეგმის საფუძველზე, რომლის შედგენა და საბჭოებისთვის წარდგენა მოეთხოვებათ ადგილობრივ ორგანიზაციებს. ადგილობრივ ორგანიზაციებს მართავს საკოორდინაციო კომიტეტი.

³⁰ იხილეთ ალექსანდრე პირო, Alexandre Piraux, "Plan Thémis de modernisation de l'Ordre judiciaire, projet Phenix d'informatisation, mesure de la charge de travail : les difficultés du management judiciaire", *Pyramides* [online], 1 URL: <http://pyramides.revues.org/287>.

³¹ იხილეთ ფრანსუა პეშერი, „როგორ შევავსოთ სასამართლოს მუშაობა მართლმსაჯულების ფუნდამენტური პრინციპების დაცვის გარანტიასთან ერთად? დებატები „დამოუკიდებლობასა“ და „ანგარიშვალდებულებას“ შორის“, მიმდევნილი CEPEJ-ის მე-14 პლენარული სხდომისადმი, 2016 წლის 1 თებერვლის კონსულტაცია. URL: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/thematiques/Measuring_perf/Study_session_14th_plenary_contrib_paychere_fr.aspx

³² აღნიშნულთან დაკავშირებით, იხილეთ ფრანსუა პეშერი, იქვე.

80. დაბოლოს, საქმეები გადანაწილებულია ადგილობრივი რეგულაციების საფუძველზე, რომელიც შედგენილი თითოეული სასამართლოს ხელმძღვანელის მიერ (პროკურატურასთან, სასამართლოს რეესტრთან და ადვოკატთა ასოციაციასთან კონსულტაციის შემდეგ) და დამტკიცებულია მეფის მიერ.

81. ადგილობრივი ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული მართვის გეგმის საფუძველზე, პასუხისმგებელი საბჭო გადაწყვეტილებას იღებს თუ რამდენად იქნა მიზნები მიღწეული და რამდენად საჭიროა გამოყოფილი რესურსების ადაპტირება. როგორც საბჭოებს, ასევე ადგილობრივ ორგანიზაციებსაც ყოველწლიურად მოეთხოვებათ ანგარიშის წარდგენა განხორციელებული საქმიანობის შესახებ. მართლმსაჯულებისთვის საერთო ბიუჯეტის გამოყოფით შესაძლებელია რესურსების უკეთესი გადანაწილება.

3.6 სამოქმედო გეგმა დაგროვილ განსახილველ საქმეთა აღმოსაფხვრელად

82. დაგროვილი განსახილველი საქმეების აღმოფხვრის მიზნით, რომელიც ხელს უშლის სასამართლოების მუშაობას და წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლით 6 § 1 მოთხოვნილი გონივრული ვადის დარღვევის განმეორებით დადგენის ძირითად წყაროს, ორი ქვეყანა შეუდგა სპეციალური სამოქმედო გეგმის განხორციელებას.

83. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ 2005 წლის 6 ოქტომბრის გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ *ლუკენდას* საქმეზე, სლოვენიაში შეიმუშავა „*ლუკენდას პროექტი*“ („Lukenda project“), რომელიც წარმოადგენს რიგ ეტაპობრივ ღონისძიებებს, რომელიც მოითხოვს რამდენიმე ინსტიტუციონალური დაინტერესებული მხარის თანამშრომლობას და ეფუძნება სხვადასხვა ღონისძიებათა პროტოკოლებს. პროექტის მიზანს წარმოადგენდა 2010 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით დაგროვილი განსახილველი საქმეების აღმოფხვრა. საბოლოო ვადამ 2012 წლის 31 დეკემბრისთვის გადაიწია.

84. *ლუკენდას პროექტს* გააჩნდა სამი ძირითადი მიმართულება:

- სასამართლოების უზრუნველყოფა შესაბამისი შენობებით;
- მოსამართლეთა და თანამშრომელთა რაოდენობის გაზრდა;
- დაგროვილი განსახილველი საქმეების წარმატებით აღმოფხვრისათვის პროდუქტიულობის ჯილდოს დაწესება (შესაბამისად, მოსამართლეები, რომლებსაც ევალებოდათ ამ დავალების შესრულება, უნდა განეხილათ უფრო მეტი საქმე).

85. ხსენებულ სამ ძირითად მიმართულებასთან ერთად, ასევე არსებობდა რამდენიმე თანმხლები ღონისძიება, რომელიც უკვე იყო მოხსენიებული და შემდგომშიც იქნება ნახსენები შესაბამის კონტექსტში. აქ უნდა აღინიშნოს, რომ:

- სასამართლოების შესახებ კანონი განსაზღვრავს სამართალწარმოების დასრულების საკონტროლო ვადას საქმის ტიპის და შესაბამისი სასამართლოს მიხედვით. აღნიშნული ვადები მნიშვნელოვნად შემცირდა 2006 წლიდან. საქმეები, რომლებზეც გადაწყვეტილების გამოტანა არ მოხდა მოსალოდნელ ვადაში, განცალკევებულადაა აღრიცხული სტატისტიკური მონაცემებში;
- დაგროვილი განსახილველი საქმეების შემცირების პროგრამების განხორციელება მჭიდროდ იყო დაკავშირებული სტატისტიკური მონიტორინგის სისტემის დანერგვასთან;
- ასევე გათვალისწინებული იყო პროდუქტიულობის ჯილდო დაგროვილი განსახილველი საქმეების წარმატებით აღმოფხვრის შემთხვევაში;

86. იტალიამ თავდაპირველად სავალდებულო გახადა სასამართლოს თავმჯდომარეებისათვის დაგროვილი განსახილველი საქმეების შეფასების გეგმების შემუშავება რეესტრის პერსონალისთვის პროდუქტიულობის ჯილდოს გადაცემასთან ერთად.

87. შესაბამისად, 2014 წლის შემოდგომიდან მოყოლებული, იუსტიციის სამინისტრომ ჩაატარა *სპეციალური კვლევა სამოქალაქო მართლმსაჯულების შესახებ*. ორიოდ სიტყვით, იგი მოიცავს იმ საქმეების უფრო დეტალურ ანალიზს, რომლებიც ეფუძნება სამართალწარმოების ხანგრძლივობას (წელი,

როდესაც სამართალწარმოება დაიწყო), სამართალწარმოების ტიპს (მაგალითად, სადავო ან არასადავო), შესაბამის სასამართლოს, მის ადგილმდებარეობას და ზომას. აღნიშნული ანალიზის მიზანს წარმოადგენდა:

- განსახილველ საქმეებს შორის იმ საქმეების გამოვლენა, რომლებმაც უკვე გადააჭარბეს გონივრული ვადის ხანგრძლივობას;
- მოსამართლეთა რეალური პროდუქტიულობის განსაზღვრა, განხილული საქმის სირთულის გათვალისწინებით;
- სასამართლოს თავმჯდომარეებისათვის გაზრდილი პასუხისმგებლობის მინიჭება.

88. *სამოქალაქო სამართლის სპეციალურმა კვლევამ* საფუძველი ჩაუყარა „პროგრამას სტრასბურგი 2“, რომელიც წამოიწყო იუსტიციის სამინისტრომ და რომელსაც მხარი დაუჭირა სასამართლო სისტემის კომისიამ, მის მიზანს წარმოადგენდა:

- პირველი ინსტანციის სასამართლოების და სააპელაციო სასამართლოების თავმჯდომარეების წახალისება, მიენიჭებინათ აბსოლუტური პრიორიტეტი ყველაზე ხანგრძლივი საქმეების გამოვლენისთვის: პირველ რიგში, გამოველინათ ისეთი საქმეები, რომლებიც აღიძრა 2000 წლამდე, ხოლო შემდგომში 2005 წლამდე აღძრული საქმეები;
- ტურინის სასამართლოს სტრასბურგის პროგრამაში მითითებული კარგი პრაქტიკის³³ (რომელიც მთლიანად ესადაგება CEPEJ-ის სატურნის მეთოდურ მითითებებს) ან სასამართლო სისტემის კომისიის მიერ განსაზღვრული სხვა კარგი პრაქტიკის შემუშავება.

89. დაგროვილი განსახილველი საქმეების აღმოფხვრის ან შემცირების სპეციალური პროექტების ძირითად რისკს წარმოადგენს ის, რომ მხარდაჭერა ცალმხრივია და ექსკლუზიურად ორიენტირებულია პროდუქტიულობაზე სასამართლოს ღონისძიებების თვალსაზრისით. თუმცა, მაშინ, როდესაც განსაკუთრებით იმ საქმეებს, რომლებმაც გადააჭარბეს გონივრულ ვადებს, ესაჭიროებათ უსწრაფესი შესაძლო დასკვნების გამოტანა, აღნიშნული ყოველთვის უნდა შესრულდეს სამართლიანი სასამართლო განხილვის სხვა გარანტიების პატივისცემით და გადაწყვეტილების ხარისხის შენარჩუნებით.

4. საქმის წარმოება, სამართალწარმოების შინაარსი და ვადები

90. წესები, რომლებიც ადგენს სამოქალაქო წარმოების პრინციპულ ეტაპებს საქმის ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით, ევროპის საბჭოს ქვეყნებში განსხვავდება ვადების, დავის საგნის და დავის ფაქტობრივი გარემოებების დადგენაში მოსამართლის როლის, მოსამართლის საგამომიებო უფლებამოსილებების და სასამართლო სხდომის როლის მიხედვით.

91. მიუხედავად ამისა, როგორც ჩანს, გაჩნდა მოსამართლეთა ჩართულობის ტენდენცია საპროცესო ვადების მართვაში, მხარეებთან და მათ ადვოკატებთან თანამშრომლობისას საქმის ეფექტიანი წარმართვის მიზნით, მოსამართლის და სასამართლოს წინაშე განსახილველი საქმეების კონტექსტში, რომელსაც იგი მიეკუთვნება. აღნიშნული ტენდენცია ასევე ასახავს მოსამზადებელი სხდომის დაგეგმვა და "პროცედურული განრიგის" პრაქტიკის გავრცელებას: მიზანი მდგომარეობს შემდგომი ღონისძიებების დანერგვაში, რომელიც აუცილებელია თითოეული საქმის მოთხოვნებიდან გამომდინარე და შესაბამისად, პროგნოზირებადი ვადების დადგენაში, რომელიც პროცედურულ მექანიზმებში ჩართულ ნებისმიერ პირზე ვრცელდება. აღნიშნულ კონტექსტში. სასამართლო სხდომების გადადება მკაცრად შეზღუდულია.

92. გერმანიაში, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (ZPO) 1976 და 2002 წლის რეფორმების თანახმად, მოსამართლეებმა უნდა უზრუნველყონ სამართალწარმოების შეუფერხებელი წარმართვა და მხარეებისთვის სავალდებულოა თანამშრომლობა ამ თვალსაზრისით. მოსამართლეები ადგენენ საქმის განხილვის აუცილებელ თარიღს და ვადებს, რომელთა დაცვა სავალდებულოა. მოსამართლეები ასევე აცნობებენ მხარეებს მათ მიერ გადაწყვეტილების გამოტანისათვის მიჩნეულ პოტენციურად კრიტიკულ

³³ სპეციალური პრემია CEPEJ-ის მართლმსაჯულების ბროლის სასწორი 2006-ის ფარგლებში.

ასპექტებს და გააჩნიათ გამოძიების ჩატარების მნიშვნელოვანი უფლებამოსილება მხარეთა მიერ წარმოდგენილ ფაქტობრივ გარემოებებზე დაყრდნობით (იხ. §§ 139, 142 და 144 ZPO). სასამართლო სხდომა არ წარმოადგენს სავალდებულო ნაბიჯს პირველი ინსტანციის სასამართლოს (*Amtsgericht*) წინაშე განხილულ სამართალწარმოებაში და ასევე, ისეთი დაჩქარებული და გამარტივებული წარმოებისას, რომლებიც სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანით არ სრულდება.

93. ანალოგიური მიდგომაა შვეიცარიაშიც, სადაც სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს, რომ მოსამართლემ „უნდა მიიღოს აუცილებელი მეთოდური გადაწყვეტილება პროცედურების შესრულებისა და სწრაფად წარმართვის მიზნით“ (მუხლი 124 al. 1 CPC). გარდა ამისა, თუ სამართლებრივი დისპოზიციით სხვაგვარად არაა განსაზღვრული, მოსამართლეს საკუთარი უფლებამოსილებით შეუძლია უარი თქვას ისეთი სასამართლო სხდომის ჩატარებაზე, რომელზეც დაჩქარებული წარმოება ვრცელდება (მუხლი 256 al. 1 CPC); ჩვეულებრივი პროცედურის გათვალისწინებით, სასამართლო პროცესის გაუქმება მხარეთა შორის შეთანხმების საგანს წარმოადგენს (მუხლი 233 CPC). მხარეებს, ფაქტობრივად, არ შეუძლიათ ახალი შემადგენლობის წარმოდგენა სასამართლო განხილვაზე, გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ მათ ადგილი ჰქონდათ საბოლოო მოსამზადებელ სხდომაზე წერილობითი გაცვლის შემდეგ, ან მათი დადგენა უფრო ადრეულ ეტაპზე ვერ მოხერხდა. 229 al. 1 CPC). მიუხედავად ამისა, გამონაკლისი დაიშვება, როდესაც მოსამართლე დაუყოვნებლივ ატარებს წინასწარ სხდომას შესაგებელის წარმოდგენისთანავე, ახალი მოსაზრებების გაცვლისა და მოსამზადებელ სხდომაზე ბრძანების გაცემის გარეშე (მუხლი 229 al. 2 CPC).

94. ინგლისში, სადაც სამოქალაქო სამართალწარმოების ვადების მართვა და საქმის მომზადება მთლიანად მხარეთა ადვოკატების ხელში იყო, 1999 წელს სამოქალაქო პროცესის ფუნდამენტური რეფორმა განხორციელდა ახალი საპროცესო ნორმების შემოღებით. აღნიშნული რეფორმის უმთავრეს მიზანს წარმოადგენდა სასამართლოებისთვის მიეცათ "საქმის სამართლიანად და თანაზომიერი დანახარჯებით წარმართვის" შესაძლებლობა³⁴. იგი ეფუძნება სამ მიდგომას: (ა) სამი სხვადასხვა ტიპის პროცედურის განსაზღვრას (მცირე დავებთან დაკავშირებული, დაჩქარებული და მრავალმხრივი მიდგომები, მონეტარული იურისდიქციის, საქმის სირთულის და ა.შ. მიხედვით), რაც კონკრეტულად დამოკიდებულია საქმის სხვადასხვაგვარად მომზადებასა და მისაღებ მტკიცებულებებზე (მაგალითად, ექსპერტის დასკვნა არ არის მისაღები მცირე დავების შემთხვევაში და შესაძლებელია მხოლოდ "ერთობლივი მტკიცებულების" არსებობა დაჩქარებული წესით განსახილველ საქმეებში), და ა.შ.; (ბ) მოსამართლის ჩართულობას საქმის მართვაში, რამდენადაც, იგი ანაწილებს საქმეს ყველაზე მიზანშეწონილი მიდგომების მიხედვით, ადგენს (რამდენადაც საქმე შეეხება დაჩქარებულ და მრავალმხრივ სარჩელებს) განრიგს საქმის განსახილველად, ფლობს გარკვეულ უფლებამოსილებებს დავის ძირითადი ასპექტების და საჭირო მტკიცებულებების გამოსავლენად და გააჩნია სასჯელის დაკისრების უფლებამოსილება მხარეების მიერ წესების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, და ა.შ.; (გ) სამართალწარმოებისას მხარეების თანამშრომლობას მოსამართლესთან, რათა მიღწეულ იქნას უმთავრესი მიზნები, რაც "წახალისებულია" სხვადასხვა ტიპის სასჯელების დაკისრებით (მაგალითად, ბრძანებით ხარჯების გაწევის შესახებ).

95. ბელგიაში, 2007 წლის კანონი, რომლითაც ცვლილებები შევიდა სასამართლო კოდექსში, დაგროვილი განსახილველი საქმეების შემცირების მიზნით, მიზნად ისახავს მოსამართლეების და მხარეების უფრო მაღალ პასუხისმგებლობას, კერძოდ კი მხარეთა შორის წარდგენილი დოკუმენტაციის გაცვლას და უზრუნველყოფს, რომ მოსამართლემ დასაწყისშივე შეადგინოს განრიგი, რომელიც სამართალწარმოების უმთავრეს ეტაპებს მოიცავს.

96. ბულგარეთში, ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, რომელიც ძალაშია 2008 წლიდან, ადგენს ვადებს, რომლის თანახმადაც მოსამართლეებს ეკისრებათ შეზღუდვა, რომ მოითხოვონ

³⁴ ეს მიზანი დეტალურადაა მოცემული სამოქალაქო საპროცესო ნორმების 1.1.(2) წესში: "საქმის სამართლიანად და თანაზომიერი ხარჯებით წარმართვა, რამდენადაც ეს პრაქტიკულად შესაძლებელია, მოიცავს (ა) მხარეების თანაბარ პირობებში ჩაყენების უზრუნველყოფას; (ბ) ხარჯების დაზოგვას; (გ) საქმეების წარმართვას, რაც პროპორციულია - (i) ფულადი სახსრების რაოდენობის; (ii) საქმის მნიშვნელობის; (iii) საკითხების სირთულის; და (iv) თითოეული მხარის ფინანსური მდგომარეობის. (დ) (საქმის) ოპერატიული და სამართლიანი გადაწყვეტა; და (ე) მისთვის სასამართლოს რესურსების შესაბამისი წილის გამოყოფა, ამასთანავე სხვა საქმეებისათვის რესურსების გამოყოფის საჭიროების მიღება მხედველობაში".

მტკიცებულებების წარმოდგენა პირველ მოსმენაზე (შემდგომ განხილვაზე, მათ შეუძლიათ მოითხოვონ მტკიცებულების წარმოდგენა, თუ მხარეებმა ვერ შეძლეს აღნიშნულის განხორციელება უფრო ადრეულ ეტაპზე). სამართალწარმოების დასაწყისში მომხსენებელმა მოსამართლემ უნდა გააკეთოს მოხსენება საქმის შესახებ, გამოავლინოს სარჩელის სამართლებრივი კვალიფიკაცია, არასადავო ფაქტები, ფაქტები, რომლებიც უნდა დადასტურდეს და ასევე მტკიცების ტვირთის გადანაწილება მხარეებს შორის.

97. საფრანგეთში, სამართალწარმოების მორგება შესაბამისი საქმის საჭიროებებზე და მოსამართლის აქტიური როლი მისი უმთავრესი ეტაპების მითითებაში ამჟამად წარმოადგენს დადგენილ პრინციპებს, რეგიონული სასამართლოს (*tribunal de grande instance*) და სააპელაციო სასამართლოს წინაშე კი. მნიშვნელოვანი ეტაპია პალატის თავმჯდომარის მიერ ჩატარებული შეხვედრა (იხილეთ მუხლი 759 CPC), რომლის დროსაც, სავარაუდო ფაქტებზე და დოკუმენტებზე დაყრდნობით, რომელიც უკვე წარმოდგენილია მხარეების მიერ, გადაწყვეტილება მიიღება თუ რამდენად არის მზად საქმე სასამართლო გადაწყვეტილების გამოსატანად („დაჩქარებული წარმოება“ - მუხლი 760 CPC) ან სამართალწარმოების მომზადებისათვის არსებობს თუ არა შემდგომი განხილვის მომზადების აუცილებლობა დამატებითი მასალების და დოკუმენტების წარმოდგენის მიზნით („საშუალო ხანგრძლივობის წარმოება“ - მუხლი 761 CPC). საქმე შესაძლოა მზად არ იყოს გადაწყვეტილების გამოსატანად და საჭირო გახდეს დამატებითი საგამომიებო განხილვის ჩატარება, რომელიც უნდა ჩატარდეს წინასასამართლო მოსამართლის (ან მრჩევლის) ხელმძღვანელობით („ხანგრძლივი წარმოება“ - 779 და მომდევნო მუხლი CPC). საბოლოო ვადები ფიქსირებულია წინასასამართლო მოსამართლის მიერ საქმის სირთულიდან და უკიდურესი აუცილებლობიდან გამომდინარე. უკანასკნელ წლებში, სამართალწარმოების მოსამზადებლად განრიგის შედგენა ეყრდნობოდა მოლაპარაკებას, რომელიც "შეთანხმებული" იყო ერთი საპროცესო მექანიზმის სხვადასხვა შემადგენელ ნაწილებს შორის ("საპროცესო ხელშეკრულება"). მოსამართლეს ასევე გააჩნია უფლებამოსილება *საკუთარი ინიციატივით* გამოსცეს ბრძანება ყველა სამართლებრივად დაშვებული საგამომიებო ღონისძიებების განხორციელებაზე.

98. საბერძნეთში ყველაზე თვალშისაცემ ცვლილებას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში წარმოადგენს ფაქტი, რომ ნაწილობრივ ზეპირი პროცესის პირველ ეტაპზე, ე.წ. "ჩვეულებრივი" სამართალწარმოება ჩაანაცვლა სამართალწარმოებამ, რომელიც, ფაქტობრივად, ხორციელდება წერილობით და უფრო ნაკლებ ეტაპებს მოიცავს. პრაქტიკულად, სასამართლოს წინაშე მოწმეები ჩვენების მისაცემად ცხადდებიან მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში, ხოლო მათ მიერ ჩვენების მიცემა ხდება წინასწარ, წერილობითი ფორმით. ყველა დოკუმენტი, ჩვენება და განცხადება დავის მხარეების და ა.შ. მიერ წარმოდგენილი უნდა იყოს სასამართლო სხდომაზე მოთხოვნის წარდგენიდან 100 დღით ვადაში.

99. იტალიაში დადგენილია ზღვრული ვადები სარჩელის წარსადგენად და დოკუმენტების და სხვა მტკიცებულებების მოსამზადებლად, შემდეგი ეტაპების საფუძველზე: მოსარჩელისა და მოპასუხის მიერ დოკუმენტაციის პირველადი წარმოდგენის, პირველი სხდომის და როგორც წესი, დოკუმენტაციის სამი დამატებითი წარდგენის ეტაპებზე. საქმის განხილვას ადგილი აქვს შემდგომ სასამართლოს სხდომაზე პროცედურული განრიგის შესაბამისად, რომელიც შედგენილია მოსამართლის მიერ და მიუთითებს ჩასატარებელი სასამართლოს სხდომების და პროცედურული ოპერაციების თარიღებს. თუმცა, თუ საქმე რთული არ არის, მოსამართლეს უფლება აქვს პირველ მოსმენაზე გადაწყვიტოს, რომ მისი მომზადება სასამართლო პროცესისთვის მოხდება დაჩქარებული პროცედურების შესაბამისად (*procedimento sommario*).

100. ყოფილ იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონიაში, მხარეებს შორის წარდგენილი დოკუმენტაციის თავდაპირველი გაცვლის შემდეგ, სამართალწარმოების უმთავრეს ნაწილს წარმოადგენს მოსამზადებელი მოსმენა, რომლის მიზანია ფაქტობრივი გარემოებებისა და საჭირო მტკიცებულებების დადგენა, ასევე მთავარი მოსმენის ვადის განსაზღვრა, რომელიც უნდა ჩატარდეს შემდგომი 8-90 დღის განმავლობაში. აღნიშნული მოსმენის შემდეგ, მხარეებს უფლება არ აქვთ სხვა ფაქტების შესახებ განაცხადონ ან წარმოადგინონ დამატებითი მტკიცებულებები. გარდა ამისა, მოსამართლეს არ შეუძლია *საკუთარი ინიციატივით* გასცეს განკარგულება ექსპერტის დასკვნასთან დაკავშირებით.

101. პოლონეთში დამტკიცდა სამართალწარმოების შინაარსის პრინციპი და მოსამართლის აქტიური მონაწილეობა საქმის მომზადებაში, სადაც ზღვრული ვადის განსაზღვრის პრინციპი გაუქმდა მოსამართლის უფლებამოსილების სასარგებლოდ, რომელიც ითვალისწინებს დოკუმენტების და მტკიცებულებების მოგვიანებით მიღებას.

102. ნიდერლანდებში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 2002 წლის რეფორმა ეფუძნება ზღვრული ვადების განსაზღვრის პრინციპს, სასამართლო სხდომასთან ერთად, რომელიც წარმოადგენს სამართალწარმოების ფუნდამენტურ ეტაპს და მოსამართლეები ძალიან აქტიურ როლს თამაშობენ. დოკუმენტების პირველადი წარდგენისას, მხარეებმა სრულად უნდა მიუთითონ სამართლებრივი საფუძვლები და მტკიცებულებები. ამის შემდეგ ისინი პირადად უნდა დაესწრონ სასამართლოს სხდომას, თუ მოსამართლე სხვაგვარ გადაწყვეტილებას არ მიიღებს საქმის სპეციფიკიდან გამომდინარე. სასამართლოს სხდომაზე მოსამართლემ უნდა შეისწავლოს შეთანხმების მიღწევის შესაძლებლობა ან გადასცეს საქმე მედიატორს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იგი გადაწყვეტილებას მიიღებს შემდგომი სამართალწარმოებების შესახებ (მაგალითად, იგი განსაზღვრავს საჭირო მტკიცებულებებს ან გასცემს განკარგულებას, რომ მხარეებმა წარმოადგინონ გარკვეული დოკუმენტაცია) და დაგეგმავს შემდგომ სასამართლო სხდომებს, სადაც ადვოკატებს არ ექნებათ დამატებითი არგუმენტების მოყვანის ან წერილობითი მასალების წარმოდგენის უფლება. თუმცა, მოსამართლეს არ გააჩნია გადაწყვეტილების გამოტანის უფლებამოსილება პირველი სასამართლო სხდომის შემდეგ.

103. სასამართლოსადმი მიმართვის განცხადებაში ფორმალური ხარვეზების გამოსწორების გამო პირველი სასამართლო სხდომის გადადების თავიდან აცილების მიზნით, რუმინეთმა შემოიღო წინასწარი ადმინისტრაციული განხილვის ფორმა: *სპეციალური* მოსამართლე ამოწმებს, რომ განცხადება არ შეიცავს რაიმე ფორმალური ხარვეზს, ხოლო ხარვეზის არსებობის შემთხვევაში მხარეებს სთხოვს მის გასწორებას. მხარეთა საპროცესო აქტების წინასწარი გადასინჯვა არსებობს რამდენიმე ქვეყანაში, როგორც, მაგალითად შვეიცარიაში (მუხლი 132 CPC) და თურქეთში (იხილეთ ქვემოთ). ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ მხარეებს შეუძლიათ გადაწყვიტონ იმ მტკიცებულებების ქონა, რომლითაც მათი ადვოკატები სარგებლობენ: მას შემდეგ, რაც გადაწყდება თუ რომელი მტკიცებულებაა აუცილებელი, მოსამართლე ადვოკატს მისცემს ექვსი თვის ვადას საბოლოო გადაწყვეტილებისათვის დოკუმენტების შესადგენად. თუმცა, შესაძლოა აღნიშნული ვარიანტი ნაკლებად გამოიყენება.

104. სლოვაკეთში უახლესი საპროცესო რეფორმებით შემოღებულ იქნა წინასწარი მოსმენა, სადაც მოსამართლემ უნდა დაადგინოს მხარეთა მიერ დადასტურებული ძირითადი ფაქტობრივი გარემოებები, ხოლო ამის შემდგომ, მხარეებმა უნდა წარადგინონ საკუთარი მტკიცებულებები. ასევე არსებობს დებულება წერილობითი პროცედურებისათვის, სასამართლო სხდომის ჩატარების გარეშე, მარტივი სამართლებრივი საქმეებისათვის. სამართალწარმოების გამარტივების და დაჩქარების გათვალისწინებით, აღსანიშნავია, რომ მოსამართლეს უფლება აქვს დანიშნოს ერთობლივი ადვოკატი რამდენიმე მხარისთვის ისეთ საქმეებზე, რომლებშიც მონაწილეობს ოცზე მეტი მოსარჩელე და მოპასუხე.

105. სლოვენიაში, სამართალწარმოების დაჩქარება მოხდა სარჩელის წარსადგენი და მტკიცებულების მითითების ვადების უფრო მკაცრი განსაზღვრით, რომელსაც ისინი ეყრდნობა, ასევე სასამართლო სხდომის გადადების შესაძლებლობის შეზღუდვით. ნებისმიერი გადაწყვეტილება სასამართლო სხდომის გადადების შესახებ სათანადოდ უნდა იქნას დასაბუთებული.

106. თურქეთში ახლახან მოხდა სამოქალაქო პროცესის დახვეწა ე.წ. „წინასწარი გადასინჯვის“ ეტაპის შემოღებით, საქმის აღძვრის და მოპასუხის მიერ პასუხის გაცემის შემდეგ, რომლის მიზანაც მდგომარეობდა მხარეების დოკუმენტაციაში არსებული შეცდომების და ხარვეზების საწყის ეტაპზე აღმოფხვრაში (მუხლი 137 - 142 CPC). სასამართლო პროცესის ხსენებული დამატებითი ეტაპი მოიცავს მოსამზადებელი სხდომის ჩატარებას (მუხლი 139-140 CPC), რომელიც, პრინციპში, უნიკალურია (მუხლი 140 al. 4 CPC), სადაც მოსამართლე უსმენს მხარეებს შესაძლო გამონაკლისების დაშვებასთან დაკავშირებით, რომლებსაც დასაბუთებენ და იდავებს საქმის მისაღებობის თაობაზე (მუხლი 140 al. 1 CPC), შემდეგ გამოავლენს პუნქტებს, რომლებზეც მხარეები თანხმდებიან და თუ რამდენად განსხვავდება მათი მოსაზრებები (მუხლი 140 al. 2 CPC), მორიგების მცდელობამდე დავის დარჩენილ საკითხებზე (მუხლი 140 al. 3 CPC). სასამართლოს სხდომის შემდეგ, მოსამართლეს გამოაქვს გადაწყვეტილება სასამართლო წარმოების ვადების დაცვასთან დაკავშირებით (მუხლი 142 CPC) და მხარეებს უწესებს ორი კვირის ვადას დოკუმენტაციის მოსამზადებლად, რომლებსაც ისინი თავის საწყის დოკუმენტებში უთითებენ (მუხლი 140 al. 5 CPC). წინასწარი განსახილველი სასამართლო პროცესის გავლის შემდეგ, მხარეებს დავის საგნის შეცვლის უფლება აღარ აქვთ (მუხლი 141 al. 1 CPC), გარდა სასამართლო პროცესის „რეფორმის“ გამოყენებისა (მუხლი 176-182 CPC), მიდგომა, რომელიც მოიცავს გაწეული ხარჯების გადახდას სამართალწარმოების მეორე მხარეების მიერ (მუხლი 178 al. 1 CPC). ახალი მტკიცებულების

წარმოდგენა შესაძლებელია იმ პირობით, თუ წარმდგენი მხარე დაამტკიცებს, რომ მას ბრალი არ მიეწერება (მუხ. 145 CPC).

107. მოსამართლისათვის რეალურად რთულია სამართალწარმოების შეუფერხებლად წარმართვაში აქტიური როლის შესრულება ზემოხსენებული სხვა საორგანიზაციო ღონისძიებების დადგენის გარეშე, ასევე იმ შემთხვევაშიც, თუ მას დიდ სამუშაო დატვირთვასთან გამკლავება უწევს. გარდა ამისა, მას შემდეგ, რაც მოხდება მოსამართლის უზრუნველყოფა დაგროვილი საქმეების ეფექტიანად დაგეგმვისა და მართვისათვის საჭირო საშუალებებით, საქმის წარმოება ასევე აკისრებს მას გაზრდილ პასუხისმგებლობას გონივრული ვადის მოთხოვნების დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით. ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს თანახმად³⁵, "ცალკეული საქმეები აუცილებლად უნდა წარიმართოს "თანაზომიერად", რაც გულისხმობს როგორც საშუალებებს, რომლის მეშვეობითაც მის მხარეებს შეუძლიათ მიიღონ მართლმსაჯულება განსახილველი საკითხების შესაბამისი ხარჯებით და იმგვარად, რომ დავის სხვა მხარეებმაც შეძლონ სასამართლო დროის სამართლიანი ნაწილის მიიღება თავიანთ დავასთან მიმართებაში. მოკლედ რომ ვთქვათ, მხარეებს უფლება აქვს სასამართლო დროის და ყურადღების სათანადო წილზე, მაგრამ იმის გადაწყვეტისას, თუ რა არის სათანადო, მოსამართლის მოვალეობას წარმოადგენს, მხედველობაში მიიღოს ერთი მხარისთვის ტვირთის დაკისრება და სხვების საჭიროებები, მათ შორის სახელმწიფოც, რომელიც თავად აფინანსებს სასამართლო სისტემას და სხვა მხარეებიც, რომლებსაც ამის გამოყენება სურთ.

108. სისტემები, სადაც საბოლოო ვადები, სასამართლო სხდომების რაოდენობა და ზღვრული ვადები კანონითაა განსაზღვრული, დიდი ალბათობით იწვევს საქმეების წარმართვის სტანდარტიზაციას და შესაბამისად, ზღუდავს სამართალწარმოების მორგებას შესაბამისი საქმის სპეციალურ საჭიროებებზე. გარდა ამისა, მოქნილობის გარკვეული დონე სასამართლო რესურსებით სარგებლობასთან დაკავშირებით, რომელიც შეესაბამება თითოეული საქმის მოთხოვნებს, უნდა იყოს უზრუნველყოფილი სხვადასხვა ტიპის სამართალწარმოებით (ან სხვა „მექანიზმებით“) საქმის სპეციფიკიდან, მნიშვნელობიდან და სირთულიდან გამომდინარე.

109. პრინციპში, მოსამზადებელი სხდომის ჩატარება წარმოადგენს საქმის მასალების მომზადების გამარტივების და პროცედურის შეფერხების თავიდან აცილების საშუალებას და სასარგებლოა საწყის დოკუმენტებში ხარვეზების არსებობისას, მესამე მხარის ჩარევის საჭიროებისას ან ნებისმიერი პროცედურული საკითხის შემთხვევაში, რომელიც თავიდან ააცილებს მოსამართლეს, რომ დაუყოვნებლივ გამოიტანოს განჩინება საქმის ფაქტობრივ გარემოებებზე დაყრდნობით. გარდა ამისა, მხარეებსა და მოსამართლეს შორის ნებისმიერი წინასწარი განხილვის არარსებობამ დავის საგნის გამოვლენის და დასამტკიცებელი ფაქტობრივი გარემოებების დადგენის მიზნით, შესაძლოა გაართულოს საქმის განსახილველად მომზადების პროცესი.

110. რაც შეეხება საქმის მომზადების დაჩქარებას, საგულისხმო მნიშვნელობა ენიჭება ექსპერტთა დასკვნის დასრულების საბოლოო ვადების დაცვას. მოსამართლის მხრიდან ზედამხედველობის განხორციელებასთან ერთად, რომელიც ძირითადად მოიცავს ექსპერტთა დანიშვნაზე უარის თქმის უფლებამოსილებას და სხვა სანქციებს, ასევე ხელმისაწვდომია სხვა პრევენციული ღონისძიებებიც³⁶.

111. თურქეთმა, მაგალითად, განახორციელა ექსპერტთა რეესტრის მარეგულირებელი ნორმების რეფორმა, ექსპერტთა შორის მოწმე ექსპერტების სამუშაოს გაზიარების გაუმჯობესების მიზნით. იტალიაში ყველა მოსამართლე ვალდებულია აცნობოს სასამართლოს თავმჯდომარეს ექსპერტ მოწმეთა რა ჩვენებებზე გასცეს განკარგულება და რა მოსაკრებელი იქნა გადახდილი ექსპერტთათვის. ამ ინფორმაციაზე დაყრდნობით და კომპიუტერიზებული რეესტრის დახმარებით, სასამართლოს თავმჯდომარე უზრუნველყოფს, რომ არც ერთმა ექსპერტმა არ მიიღოს 10%-ზე მეტი სასამართლოს მოწმე ექსპერტად დანიშვნის უფლება და უზრუნველყოფს რეესტრში საქმეების ოპტიმალურ გადანაწილებას ექსპერტებს შორის. ბელგიაში, აღსანიშნავია ორი ინიციატივა: პირველი, პროექტი, რომელიც განხორციელდა ლიეჟის პირველი ინსტანციის სასამართლოში კონსტიტუციური სამართლის³⁷

³⁵ მოსაზრება No. 6(2004) გონივრულ ვადაში სამართლიანი სასამართლო განხილვის შესახებ, პარაგრაფები 104-105.

³⁶ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხილეთ CEPEJ(2014)14, *მეთოდური მითითებები სასამართლოს მიერ დანიშნული ექსპერტების როლის შესახებ ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების სასამართლო პროცესებზე*.

³⁷ სპეციალური პრემია CEPEJ-ის მართლმსაჯულების ბროლის სასწორი 2005-ის ფარგლებში.

მიმართულებით, რომელიც ორიენტირებული იყო ექსპერტთა სიის განახლებაზე, ექსპერტების სტანდარტული დავალებების შესრულებასა და მოსამართლეთა და უფროსი კანცლერის მიერ საქმის გაჭიანურების ზედამხედველობაზე; მეორე, სპეციალური დეპარტამენტის შექმნა, რომელიც პასუხისმგებელი იყო შემდგომ ექსპერტიზაზე ანვერის პირველი ინსტანციის სასამართლოში, რომელიც, სპეციალური პროგრამული უზრუნველყოფის მეშვეობით, მოსამართლეებსა და ექსპერტებს შორის უკეთესი კომუნიკაციის დამყარების საშუალებას იძლევა³⁸.

112. დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს სასამართლოს მონაცემთა ბაზებზე პირდაპირ წვდომის უფლებამოსილება, რომელიც აუცილებელია სამართალწარმოების და საქმის მომზადების გარკვეულ ეტაპებზე.

113. მაგალითად, რუმინეთში ამჟამად სასამართლოებს პირდაპირი წვდომა გააჩნიათ საჯარო დაწესებულებების მონაცემთა ბაზებზე, იმისათვის, რომ მიიღონ მხარეთათვის შეტყობინების პროცედურისათვის საჭირო მონაცემები და ინფორმაცია. ანალოგიურად, ბულგარეთში მოსამართლეებს პირდაპირი წვდომა აქვთ სახელმწიფო არქივის რეესტრზე.

5. სხვა ღონისძიებები საპროცესო ნორმებთან მიმართებაში, კერძოდ კი დაცვის სამართლებრივ საშუალებებთან და გამარტივებულ წარმოებასთან დაკავშირებით

114. საქმის მომზადებასთან დაკავშირებული წესებთან, ვადების შეზღუდვებთან და მოსამართლის როლთან ერთად, აუცილებელია სხვა ღონისძიებების განხილვაც, რომლებიც საპროცესო ნორმების სფეროში განხორციელდა, კერძოდ კი, სააპელაციო სამართალწარმოებაში ახალი ფაქტების წარმოდგენის და არგუმენტების სხვადასხვა მექანიზმები, რომელიც აფართოებს გამარტივებულ წარმოებას, ამცირებს ღია განხილვების რაოდენობას და უზრუნველყოფს მიზეზების დასაბუთების ვალდებულების დაცვას.

5.1 აპელაციის/კასაციის საფუძველის შემცირება

115. გერმანიაში 2001 წლიდან შეიზღუდა აპელაციისას ახალი არგუმენტების წარმოდგენის შესაძლებლობა. ახალი ფაქტობრივი გარემოებების წარდგენა დასაშვებია, თუ ფაქტები უკავშირდება საკითხებს, რომლებიც გასაჩივრებული სასამართლო გადაწყვეტილებით არ იყო გათვალისწინებული ან თუ პირველი ინსტანციის სასამართლოს პირველ გადაწყვეტილებას არ გააჩნია იურიდიული ძალა პროცესუალური დარღვევების გამო. ამის საპირისპიროდ, აღნიშნული არ არის მისაღები პირველ ინსტანციაში მხარეების მიერ დაუდევრობის შემთხვევაში (პარაგრაფი 531 ZPO). ახალი მტკიცებულებების წარდგენა შესაძლებელია, თუ არსებობს ეჭვის შეტანის მიზეზი პირველ ინსტანციაში საქმის ფაქტობრივი გარემოებების სწორად და სრულად დადგენის შესახებ, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სააპელაციოდ წარდგენილი მტკიცებულება იძლევა მათ ჭეშმარიტებაში ეჭვის შეტანის საფუძველს (§ 529 პარაგრაფი. 1 c. 1 ZPO). შესაბამისად, აპელაციის მიზანს პირველი ინსტანციის მოსამართლის მიერ დაშვებული შეცდომების აღმოფხვრას წარმოადგენს. მიუხედავად იმისა, რომ სარჩელის საფასურის ზედა ზღვარი სააპელაციო საჩივრის წარდგენისას შემცირდა (600 ევრო ჩვეულებრივი სააპელაციო საჩივრისთვის) ან გაუქმდა (საბოლოო სააპელაციო საჩივრის შემთხვევაში, მატერიალური სამართლის ნორმებზე დაყრდნობით [გადასინჯვა], ან მეორე სააპელაციო საჩივრის შემთხვევაში), მატერიალური სამართლის ნორმებზე დაყრდნობით საბოლოო სააპელაციო საჩივრის წარდგენის ნებართვა უნდა გაიცეს იმ სასამართლოს მიერ, რომელმაც გამოიტანა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება (§ 543 al. 1 ch. 1 ZPO), ამგვარი ნებართვის გაცემაზე უარი შესაძლებელია გასაჩივრდეს უზენაეს სასამართლოში (§ 543 al. 1 ch. 2 ZPO) - “აპელაციის წარდგენის ნებართვის” სისტემა.

116. ბულგარეთის ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად, სააპელაციო გადაწყვეტილებების გასაჩივრება შესაძლებელია მხოლოდ საკასაციო საჩივრის მეშვეობით, სამი მიზეზით: თუ ისინი არ შეესაბამება საკასაციო სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს, თუ ეწინააღმდეგება პირველი ინსტანციის ან სააპელაციო სასამართლოების გადაწყვეტილებებს ფაქტობრივი გარემოებების დადგენასთან დაკავშირებით და თუ წამოიჭრება საკითხები, რომლებიც მნიშვნელოვანია პრეცედენტული სამართლის განვითარებისთვის ან კანონის სწორი განმარტებისათვის. ანალოგიური

³⁸ CEPEJ-ის ბროლის სასწორის ჯილდო 2012.

კრიტერიუმები არსებობს გერმანიაში, არა მხოლოდ „განსახილველ“ საჩივართან მიმართებაში (§ 543 al. 2 ZPO), არამედ, ასევე სააპელაციო საჩივართან მიმართებაშიც (§ 522 al. 2 ch. 2 და 3 ZPO). სააპელაციო პროცედურა არ ექვემდებარება ავტორიზაციას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, სააპელაციო სასამართლოს გააჩნია უფლებამოსილება სამართალწარმოება სასამართლო სხდომამდე დაასრულოს, თუ სააპელაციო საჩივარი არ არის აუცილებელი პრეცედენტული სამართლის განვითარებისთვის ან არ გააჩნია რაიმე ფუნდამენტური მნიშვნელობა.

117. საბერძნეთში ჩვეულებრივი სააპელაციო საჩივარი ან საკასაციო საჩივარი ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში მხოლოდ იმ შემთხვევაშია დასაშვები, თუ გადაწყვეტილება ეწინააღმდეგება სახელმწიფო საბჭოს ან სხვა უმაღლესი სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს ან სახელმწიფო საბჭოს ან სხვა უმაღლესი სასამართლოს შესაბამისი პრეცედენტული სამართლის არარსებობისას.

118. ასევე იტალიაშიც, აპელაციის დროს აღარ არის შესაძლებელი ახალი მტკიცებულებების წარმოდგენა. გარდა ამისა, საკასაციო სასამართლოში მიზეზების დაუდასტურებლობისათვის სააპელაციო საჩივრის წარდგენის შესაძლებლობების რიცხვმა იკლო.

119. რუმინეთში ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით, საკასაციო საჩივარი სამართლებრივი დაცვის უკიდურესი საშუალება გახდა, რომლის წარდგენაც შესაძლებელია შეზღუდული მიზეზებით და მისი შედეგადა დასაშვებია მხოლოდ ადვოკატის ან იურისტის მიერ. „მცირე რეფორმის“ კანონმა წარსულში გააუქმა ზოგიერთი დავის გასაჩივრება, რომელიც შეეხებოდა სარჩელებს ვალთან დაკავშირებით, რომელიც შეადგენდა არაუმეტეს 2000 რუმინულ ლიეს (დაახლოებით 440 ევრო) და შემდეგ პირველი ინსტანციის სასამართლოს კომპეტენციაში შედიოდა პირველი და საბოლოო გადაწყვეტილებების გამოტანა.

5.2 სააპელაციო საჩივრების ფილტრაციის მექანიზმების შემოღება შესაძლო დაჩქარებული გადაწყვეტილების გამოტანის პროცედურებთან კომბინაციაში

120. ამგვარი მექანიზმის შემოღება მოხდა საბერძნეთში, სადაც სამწევრიანი კოლეგია გადაწყვეტილებას იღებს აშკარად მიუღებელი ან დაუსაბუთებელი საკასაციო საჩივრებზე დაუყოვნებლივ უარის თქმის შესახებ მომხსენებელი მოსამართლის წინადადების საფუძველზე. ანალოგიური პროცედურა ვრცელდება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში წარდგენილ ყველა სარჩელზე.

121. აღნიშნული მიმართულებით შვეიცარიის სამართალი გაცილებით შორს წავიდა, იმის გათვალისწინებით, რომ კანტონის სასამართლოებსაც (მუხლი 312 პარაგრაფი 1 და 322 პარაგრაფი 1 CPC) და ფედერალურ სასამართლოსაც (მუხლი 102 al. 1 LTF³⁹), შეუძლიათ ერთადერთი მიზეზით თქვან უარი სააპელაციო საჩივრის მიღებაზე – მომჩივანის მიერ წარმოდგენილ წერილობით ახსნა-განმარტებებზე სხვა მხარეებისათვის პასუხის გაცემის საბოლოო ვადის დადგენის საჭიროების არარსებობის გამო. შვეიცარიის უზენაესი სასამართლო აქტიურად იყენებს აღნიშნულ ვარიანტს იმ შედეგით, რომ საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანა ხდება დიდი რაოდენობის საქმეებზე საჩივრის წარდგენიდან ერთი წლის ვადაში, ხანდახან 2 ან 3 თვის ვადაშიც კი. სამართალწარმოებების შედარებით სწრაფი განხილვა შვეიცარიის ფედერალური სასამართლოს წინაშე აიხსნება სააპელაციო სამართალწარმოების დამთავრების შესაძლებლობით მხარეების მოსაზრებების საქმის მასალებში ჩადებამდე.

122. იტალიამ საკასაციო სასამართლოში შექმნა ფილტრაციის სექცია (მუხლი 376 CCP), რომელსაც, გამარტივებული სამართალწარმოების საფუძველზე, გამოაქვს გადაწყვეტილება აშკარად მიუღებელი ან დაუსაბუთებელი სააპელაციო საჩივრების (თუ არ არის სამართლიანი სასამართლო განხილვის გარანტიების დარღვევა ან თუ გასაჩივრებული გადაწყვეტილება შეესაბამება საკასაციო სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს და არ არსებობს პრეცედენტული სამართლის დადასტურების ან შეცვლის საფუძველი) ან აშკარად დასაბუთებული სააპელაციო საჩივრების შესახებ. რამდენადაც ჩვეულებრივ სააპელაციო საჩივრებზეა საუბარი, მათი მისაღებობის პირობები უფრო გამკაცრდა 2012 წლიდან (მუხლი 342 CCP) და მოხდა ფილტრაციის პროცედურების შემოღება იმ სააპელაციო საჩივრების მიუღებლად

³⁹ 2005 წლის 17 ივნისის კანონი ფედერალური სასამართლოს შესახებ.

გამოცხადებისათვის, რომლებზეც სასამართლო სავარაუდოდ არ გასცემს ნებართვას (მუხლი 348-bis და 348-ter CCP).

123. ანალოგიური სისტემა არსებობს გერმანიაშიც, რომელიც ვრცელდება სააპელაციო სამართალწარმოებაზე (§ 522 al. 2 ZPO), სასამართლოს უფლება აქვს უარი თქვას სააპელაციო საჩივრის მიღებაზე ერთადერთი მიზეზით - მხარეების წერილობითი მასალების საფუძველზე, მათი სათანადოდ ინფორმირების შემდეგ, როდესაც სააპელაციო განაცხადს არ აქვს წარმატების შესაძლებლობა ან თუ მეორე ინსტანციის სასამართლოს ჩარევის პირობები არ სრულდება.

5.3 პირველი ინსტანციის და სააპელაციო სასამართლოებისთვის გადასინჯვის მიზნით დაბრუნებული საქმეების რაოდენობის შემცირება

124. რამდენიმე ქვეყანამ, მაგალითად, გერმანიამ (§ 538 al. 2 ZPO), იტალიამ (მუხლი 354 CPC), პოლონეთმა, სლოვაკეთმა და შვეიცარიამ (მუხლი 318 al. 1 litt. c CPC) მიიღეს დებულებები სააპელაციო სასამართლოების მიერ პირველი ინსტანციის სასამართლოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შეცვლის შესაძლებლობის შეზღუდვის და მათი გადასინჯვის მიზნით დაბრუნების შესახებ.

125. ამასთანავე, სლოვაკეთმა მიიღო დებულებები, რომლებიც მოითხოვს საკასაციო სასამართლოსგან საქმის საბოლოო გადაწყვეტას ფაქტობრივი გარემოებების საფუძველზე, სააპელაციო გადაწყვეტილების შეცვლის შემთხვევაში. უზენაესო სასამართლო თავისუფალია ნებისმიერ შემთხვევაში კანონით და არა არსებითად, შვეიცარიაში (მუხლი 107 al. 2 LTF), გერმანიაში (§ 563 al. 3 ZPO), იტალიამ (მუხლი 384 CPC) და საფრანგეთშიც (მუხლი L. 411-3 COJ). პირველ ორ ქვეყანაში მიმართვიანობა შედარებით იშვიათია იმ საქმეების ფარგლებს მიღმა, სადაც ახალი მტკიცებულებებია წარმოსადგენი, თუმცა აღნიშნული საფრანგეთში ჯერ კიდევ ძალაშია.

126. რუმინეთში, „მცირე რეფორმით“ კასაციის შესაძლებლობა საქმის ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოში დაბრუნების შესაძლებლობით შესაძლებელია სამართალწარმოების განმავლობაში მხოლოდ ერთხელ. უმაღლესი საკასაციო და მართლმსაჯულების სასამართლო ამ ახალ იურიდიულ მიდგომას იყენებს საქმის განსახილველად დატოვებით, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მტკიცებულება ჯერ კიდევ საჭიროა.

5.4 გამარტივებული წარმოების ან/და პირველი ინსტანციის დაჩქარებული წარმოების გამოყენება

127. ავსტრიაში, პირველი ინსტანციის სასამართლოში სამოქალაქო სარჩელის შეტანამდე, სავალდებულოა მოწმეთა გამოძახების სტანდარტული პროცედურის გამოყენება 75000 ევრომდე ვალის შემთხვევაში (იხ. მუხლი 244 ff., ავსტრიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი). როგორც ჩანს, მხოლოდ მოწმეთა სტანდარტული გამოძახების 10%-ზე ხდება შედავება მოპასუხის მხრიდან, რის შედეგადაც ადგილი აქვს ჩვეულებრივ სამართალწარმოებას.

128. შვეიცარიაში, ამკრძალავი სამართალწარმოების პროცედურა ითვალისწინებს ადმინისტრაციული ორგანოების იურისდიქციის გადასახადს და თითქმის ყოველთვის გამოიყენება.

129. საფრანგეთშიც, ასევე გამოიყენება რამდენიმე ტიპის გამარტივებული წარმოება, მაგალითად, დაჩქარებული წარმოება გადახდასთან და ქმედების განხორციელებასთან დაკავშირებული ორდერების შემთხვევაში. დაჩქარებული წარმოებაც ასევე ფართოდ გამოიყენება. განსაკუთრებით ისეთ საქმეებზე, სადაც ვალდებულება არ წარმოადგენს სერიოზული დავის საგანს (მუხლი 808, CCP), რეგიონული სასამართლოს თავმჯდომარეს (ან დელეგირებული მოსამართლეს) უფლება აქვთ გასცენ განკარგულება სასამართლოში თანხის გადახდის შესახებ, ამგვარად, ხდება საქმის წინასწარი მოგვარება, რაც ხშირად მთავრდება სამართალწარმოების ფაქტობრივ გარემოებებზე დაყრდნობით დაწყების ხელის შეშლით და შესაბამისად, წარმოადგენს *დე ფაქტო* საბოლოო გადაწყვეტილებას.

130. იტალიაში ასევე, როდესაც საქმე რთული არ არის, მოსამართლეს უფლება აქვს აწარმოოს გამარტივებული სამართალწარმოება, ე.წ. "ჩვეულებრივი" სამართალწარმოებისაგან განსხვავებით. 702-bis ff. CCP).

131. შვეიცარიაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს დაჩქარებულ პროცედურას "შკაფიო და აშკარა საქმეებისთვის", ან როდესაც "საქმის ვითარება არ წარმოადგენს დავის საგანს ან [თუ] სავარაუდოდ დაუყოვნებლივ უნდა დამტკიცდეს" და "სამართლებრივი ვითარება ნათელია" 257 CPC). ამგვარ სამართალწარმოებებზე გამოტანილ გადაწყვეტილებებს მინიჭებული აქვთ კანონიერი ძალა, ისევე, როგორც სამოქალაქო საქმის მოსამართლის სხვა ნებისმიერ გადაწყვეტილებას. გარდა ამისა, კანონი ვალის აღსრულების და გაკოტრების შესახებ საშუალებას აძლევს კრედიტორებს დაჩქარებული პროცედურის მეშვეობით მიიღონ სამართალწარმოების აღსრულების გაგრძელება, მიუხედავად მევალეთა უარისა, შეასრულონ გადახდის ბრძანება (მუხლი 80-83 LP⁴⁰). ამ შემთხვევაში, მოსამართლის გადაწყვეტილებას კანონიერი ძალის უფლებამოსილება არ გააჩნია.

132. ნიდერლანდებში, დაჩქარებული წარმოება (*kort geding*) სასამართლოს თავმჯდომარის წინაშე, რომელიც საფრანგეთის სისტემის ანალოგიურია, გამოიყენება დავების უმეტესობის გადასაწყვეტად (მუხლი 289 CCP).

133. სლოვაკეთში, სამართალწარმოების ფარგლები, სასამართლო ბრძანებების მიღებასთან დაკავშირებით გაფართოვდა და მოიცვა ოპერაციის განხორციელების ბრძანებები ან ბრძანებები არასამართლებრივი ქმედების შეწყვეტის შესახებ.

134. ამ ქვეყანაში, ისევე, როგორც სლოვენიაში, დაჩქარებული სამართალწარმოება სტანდარტულად შემოდებულ იქნა ნაკლებად მნიშვნელოვანი დავების გადასაწყვეტად. საბერძნეთში ფართო გამოყენება აქვს რეგულაციას, რომლის მიხედვითაც სამოქალაქო სამართალწარმოებაზე გამოუცხადებლობა ბრალის აღიარებად მიიჩნევა.

5.5 ღია სასამართლო განხილვების რაოდენობის შემცირება

135. საბერძნეთში არსებობს ზოგადი რეგულაცია, რომ გადაწყვეტილებები მიიღება პალატებში. რუმინეთის ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით შეიცვალა სამოქალაქო სამართალწარმოების სტრუქტურა, მოსამზადებელი ეტაპი და ამჟამად იგი ხორციელდება პალატებში და არგუმენტების წარდგენა ფაქტობრივ გარემოებებზე დაყრდნობით ხდება ღია სასამართლო განხილვაზე.

136. სლოვაკეთში, საქმეთა უფრო მეტი კატეგორიის გადაწყვეტაა შესაძლებელი ადმინისტრაციულ სასამართლოში განხილვის გარეშე. გარდა ამისა, სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია გადაწყვეტილება მიიღოს რიგ საკითხებზე, სასამართლო სხდომის ჩატარების გარეშე. ანალოგიური ტენდენცია შეინიშნება გერმანიაშიც (§ 522 ZPO).

5.6 გადაწყვეტილების დასაბუთების შემცირებული ვალდებულება

137. გერმანიაში გამოიყენება პრინციპი, რომ სააპელაციო საჩივარზე გამოტანილი გადაწყვეტილების დასაბუთება არ უნდა იქნას წარმოდგენილი გადაწყვეტილების მიღების ფაქტობრივი და იურიდიული მიზეზების ამომწურავი ახსნა-განმარტებებით. რამდენადაც, მიზანს წარმოადგენს პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილების შეცვლა ან დადასტურება, ახალი გადაწყვეტილება უნდა შეიცავდეს მხოლოდ დედანში შეტანილ ცვლილებას (cf. § 540 ZPO).

138. პოლონეთში სააპელაციო გადაწყვეტილება უნდა შეიცავდეს დასაბუთების მოკლე შინაარსს. მხარეებს უფრო დეტალური ახსნა-განმარტებების მოთხოვნის უფლება აქვთ.

139. შვეიცარიაში პირველი ინსტანციის სასამართლოების გადაწყვეტილებების დასაბუთება ხდება მხოლოდ მხარეების მოთხოვნის საფუძველზე (მუხლი 239 al. 2 CPC). კანტონის სასამართლოების სააპელაციო გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით არსებობს კამათი, დასაბუთება დაუყოვნებლივ არის აუცილებელი თუ მხოლოდ მხარეების მოთხოვნისას. პრაქტიკულად, გადაწყვეტილებები ყოველთვის დასაბუთებულია, რადგან კანტონების უმეტესობა მათ უკვე ინტერნეტშიც აქვეყნებს.

⁴⁰ 1889 წლის 11 აპრილის ფედერალური კანონი ვალის სამართლებრივი დევნის და გაკოტრების შესახებ.

5.7 კრიტიკული შენიშვნები

140. მიუხედავად იმისა, რომ ამ დოკუმენტში აღწერილი ღონისძიებები ეფექტურია სასამართლო სერვისის უზრუნველყოფის და რესურსების ეკონომიურად გამოყენების თვალსაზრისით, ისინი ყოველთვის უნდა დაბალანსდეს სასამართლოს წვდომის უფლებით და სამართლიანი სასამართლოს გარანტიებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არ შეიძლება იმის დავიწყება, რომ, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 6.1-ის გათვალისწინებით, ევროპის საბჭოს ქვეყნებმა ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა უზრუნველყონ დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოზე წვდომა, რომელიც გადაწყვეტილებას გამოსცემს გონივრულ ვადაში სამართლიანი განხილვის შემდეგ.

141. შესაბამისად, პირველ ინსტანციაში დაჩქარებული სამართალწარმოების მიღება, რომელიც არაერთ სახელმწიფოში წარმოადგენს კონკრეტული საქმეების განხილვის ეფექტურ საშუალებას და ამასთანავე ამცირებს სასამართლოს დატვირთვას, ყოველთვის უნდა შეესაბამებოდეს დაცვის გარანტიებს, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, შემდგომი სამართალწარმოებების დროს, შეჯიბრებითობის პრინციპს და მხარეთა თანასწორობას.

142. სააპელაციო და საკასაციო სამართალწარმოებაზე წვდომის შემცირების და აღნიშნული სამართლებრივი საშუალებების ფილტრაციის მექანიზმების გათვალისწინებით, აუცილებელია კიდევ ერთხელ აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო საქმეებზე დაცვის აღნიშნული საშუალებების დანერგვა არ წარმოადგენს აუცილებლად შესასრულებელ მოთხოვნას არასისხლისსამართლებრივ სფეროში, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 6.1-დან გამომდინარეობს. მუხლი 6.1-ის გამოყენება მოხდება მას შემდეგ, რაც მათი დანერგვა მოხდება⁴¹. საერთო აღიარების მიხედვით, სავსებით გასაგებია, რომ წესები, რომლებიც არეგულირებს სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოების მისაწვდომობის უფლებას, აუცილებელი არ არის შეესაბამებოდეს იმ წესებს, რომლებიც არეგულირებს პირველი ინსტანციის სასამართლოს მისაწვდომობის უფლებას, რომ გარკვეული ფორმალბები დასაშვებია და ფილტრაციის მექანიზმები სავსებით მისაღებია სამართალწარმოების ამ ეტაპზე, მაგრამ ფაქტი ფაქტად რჩება, რომ გამოყენებულმა შეზღუდვებმა არ უნდა შეზღუდოს ადამიანის ღია წვდომა იმგვარად, ან იმდენად, რომ თავად ამ უფლების არსი დაირღვეს. ისინი მუხლი 6.1-ის შესაბამისი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ემსახურება ლეგიტიმურ მიზანს და არსებობს თანაზომიერების გონივრული ურთიერთქმედება საშუალებებსა და მიზნებს შორის⁴².

143. გარდა ამისა, უნდა გვახსოვდეს, რომ აღნიშნული სამართლებრივი მიმართულებები სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების რამდენიმე ასპექტის აღმოფხვრის პრინციპულ ინსტრუმენტს წარმოადგენს (შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული სამართალწარმოების უფლება, მხარეთა თანასწორობა, დასაბუთებული გადაწყვეტილების უფლება, კანონის საფუძველზე შექმნილი სასამართლოს უფლება, მიუკერძოებელი მოსამართლის უფლება), სამართალწარმოების გადასინჯვის და გასაჩივრების მექანიზმებთან და დავების იურისდიქციულ მოგვარებასთან ერთად. ამგვარად, მოდავე მხარეებს შეუძლიათ მიიღონ ანაზღაურება სამართალწარმოების ჩატარებასთან დაკავშირებული დარღვევის გამო, რამდენადაც სამართლიანი სასამართლოს უფლების პატივისცემა უნდა შეფასდეს მთლიანი სამართალწარმოების და ზოგადად, უკეთესი ხარისხის გადაწყვეტილების მიღების ჭრილში. შესაბამისად, მიზანს წარმოადგენს სწორი ბალანსის დადგენა ერთის მხრივ, ამ მოთხოვნასა და მეორეს მხრივ, გონივრული ვადის მოთხოვნის დაცვას შორის⁴³.

144. რაც შეეხება სისტემებს, სადაც სააპელაციო და საკასაციო წარმოებები მისაღებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გასაჩივრებული გადაწყვეტილება ეწინააღმდეგება უმაღლესი სასამართლოების

⁴¹ ზემოთქმული შემდგომში დადასტურდა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში, საქმის *Delcourt v. Belgium* შემდგომ, საჩივრის No.2689/65, § 25, 1970 წლის 17 იანვარი.

⁴² აღნიშნული პრინციპების, როგორც სამართლებრივი საშუალებების გამოყენება იხილეთ უახლეს საქმეებში, *Hansen v. Norway*, საჩივრის No. 15319/09, §§ 71-74, 214 წლის 2 ოქტომბერი; *Mazzoni v. Italy*, Application No. 20485/06, §§ 39-41, 2015 წლის 16 ივნისი და *Arribas Anton v. Spain*, საჩივრის No. 16563/11, §§ 41-42, 2015 წლის 20 იანვარი.

⁴³ აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, იხილეთ, მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია No. R (95) 5-ის მუხლი 1(a) და 7 სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებში სააპელაციო სისტემების და პროცედურების ფუნქციონირების დანერგვისა და შემოღების შესახებ, მიღებული 1995 წლის 7 თებერვალს.

პრეკედენტულ სამართალს, არ შეიძლება გამოირიცხოს პრეკედენტული სამართლის განვითარების სივრცის ზედმეტად შემცირების რისკი.

145. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 6.1-ის გათვალისწინებით, დასაბუთების უზრუნველყოფის ვალდებულებების შემცირება და ღია სამართალწარმოების აღმოფხვრა დიდი სიფრთხილით უნდა იქნას განხილული, განსაკუთრებით პირველ ინსტანციაში.

6. ღონისძიებათა კურსი "მართლმსაჯულების მოთხოვნასთან", დავების არასასამართლო გადაწყვეტასა და პროცესუალური უფლებების ბოროტად გამოყენებასთან მიმართებაში

146. დაბოლოს, დისკუსია არ უნდა შეწყდეს სასამართლო სისტემის ფუნქციონირების და სამართალწარმოების ჩატარების გაუმჯობესების ღონისძიებებით. ასევე აუცილებელია განხილულ იქნას ეს საკითხები, განსაკუთრებით, სასამართლოების უკიდურესი გადატვირთვა, "მართლმსაჯულების მოთხოვნის" და პროცესუალური უფლებების ბოროტად გამოყენების თვალსაზრისით.

147. აღნიშნულთან დაკავშირებით, აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ სასამართლოს და სასამართლო წარმოების მისაწვდომობა სახელმწიფოსთვის „დაბრკოლებას“ არ წარმოადგენს. იგი წარმოადგენს მოდავე მხარეების (განსაკუთრებით ყველაზე მოწყვლადი პირების) უფლებების დაცვას და კანონის უზენაესობის შენარჩუნებას.

148. ამავედროულად, არსებობს ღონისძიებები, რომლებიც შესაძლებელია გათვალისწინებულ იქნას სასამართლოთა ტვირთის შესამსუბუქებლად, გარკვეული ტიპის დავების გადასაწყვეტად, სახელმწიფო სასამართლოებში განხილული სამართალწარმოებების შესამცირებლად, დაბოლოს, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ბოროტად გამოყენების პრაქტიკა ზეგავლენას არ მოახდენს სამართალწარმოების სათანადოდ წარმართვაზე.

6.1 სასამართლოს არასადავო სამუშაოს შემცირება

149. მოქმედების ერთ-ერთი პირველი სფერო, რომელსაც ევროპის საბჭო ითვალისწინებს დიდი ხნის განმავლობაში⁴⁴, შესაძლოა წარმოადგენდეს სასამართლოების არასადავო საქმეს, როგორცაა საწარმოთა რეესტრის მართვა, არასადავო განქორწინებები, გარკვეული დოკუმენტების რეგისტრაცია და სერტიფიკაცია და გარკვეული მოწმობების გაცემა, რომელიც შესაძლებელია დაევალოთ სხვა ადმინისტრაციული ორგანოებს, ნოტარიუსებს ან სხვა სპეციალისტებს.

150. მაგალითად, ბულგარეთმა შექმნა საწარმოთა რეესტრი, რომელსაც მართავს სასამართლოებისაგან დამოუკიდებელი ადმინისტრაციული ორგანო.

151. ამ ტიპის რამდენიმე ღონისძიება დაინერგა საფრანგეთში რეფორმის პროექტით "J21". პირველ რიგში, "სამოქალაქო სოლიდარობის პაქტის" რეგისტრაციაზე (*pacte civil de solidarité – PACS*) პასუხისმგებელი უნდა იყოს ქალაქის მუნიციპალიტეტის სახელმწიფო რეესტრის თანამშრომელი⁴⁵. შემდგომში, მეურვეობის სასამართლო ზედამხედველობა შემცირდება, როდესაც არასრულწლოვანი ბავშვის ერთ-ერთი მშობელი გარდაიცვლება ან მშობლის უფლებები ჩამოერთმევა: ფაქტობრივად, აქტი No. 2015-177 მთავრობას ანიჭებს უფლებამოსილებას გამოსცეს ბრძანება შეზღუდოს საქმეები, სადაც მოსამართლის მეურვეობა მოითხოვება; შესაბამისად, მხოლოდ იმ ქმედებებზე უნდა გაიცეს სისტემატური ნებართვა მოსამართლის მიერ, რომლებსაც სერიოზული და არსებითი ზეგავლენის მოხდენა შეუძლიათ არასრულწლოვანის მემკვიდრეობაზე.

152. იტალიაში მხარეებს შეუძლიათ ხელი მოაწერონ განქორწინების შეთანხმებას, რომელიც შედგენილია ადვოკატების დახმარებით, და რომელიც წარდგენილია პროკურატურაში დასამტკიცებლად

⁴⁴ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხილეთ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია R(86) 12-ის II პუნქტი სასამართლოებში გადაჭარბებული სამუშაო დატვირთვის პრევენციისა და შემცირების შესახებ, მიღებული 1986 წლის 16 სექტემბერს.

⁴⁵ იხილეთ მუხლი 17, კანონპროექტი No. 35-2015.

(მუხლი 6, 2014 წლის საკანონმდებლო განკარგულება No. 132). გარდა ამისა, თუ მეუღლეებს არასრულწლოვანი შვილი ჰყავთ, სამართლებრივი განცალკევება და განქორწინება შესაძლოა განხორციელდეს სახელმწიფო არქივის თანამშრომლის მიერ შედგენილი შეთანხმების საფუძველზე (მუხლი 12, 2014 წლის საკანონმდებლო განკარგულება No. 132).

153. ანალოგიურად, რუმინეთში „მცირე რეფორმის კანონი ანიჭებს პასუხისმგებლობას ნოტარიუსებს და სახელმწიფო არქივის თანამშრომლებს შეთანხმებული განქორწინების საქმეებზე, როდესაც მეუღლეებს არ ჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები.

154. თურქეთში ნოტარიუსების უფლებამოსილება ასევე გაიზარდა არასადავო სამართალწარმოებებში (მაგალითად, უძრავი ქონების საქმეებზე ან როდესაც მეუღლეს ოჯახის საცხოვრებელში დაბრუნებას სთავაზობენ).

155. პოლონეთსა და პორტუგალიაში ნოტარიუსებს მიენიჭათ სერტიფიკაციის უფლებამოსილება უფლებამონაცვლეობის საქმეებზე.

156. ასევე, სლოვაკიაშიც გამარტივდა უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება. ისინი ტარდება ნოტარიუსების მიერ, რომლებსაც სასამართლოს ნებართვით მინიჭებული აქვთ სამკვიდრო მოწმობის გაცემის უფლებამოსილება.

157. გარკვეული ღონისძიებების „იურიდიული სისტემის გარეთ გატანა“ უნდა განხორციელდეს ხარჯების ზრდის გათვალისწინებით, რაც შესაძლოა მიადგეთ პირებს და იმ აუცილებლობის გათვალისწინებით, რომ შევთავაზოთ მათ სანდოობის გარანტიები, რომლებიც სასამართლოს სანდოობას უთანაბრდება.

6.2 შერიგება და მედიაცია

158. შერიგება და მედიაცია წარმოადგენს დავის გადაწყვეტის საშუალებებს, რომელთა უპირატესობებიც კერძო პირთათვის, კომპანიებისა და საჯარო მმართველობისათვის ამჟამად საყოველთაოდაა აღიარებული. ამასთანავე, იმის გათვალისწინებით, რომ შერიგებამ და მედიაციამ შესაძლებელია ხელი შეუწყოს სასამართლო სისტემების გათავისუფლებას და სამართალწარმოების შემჭიდროვებულ ვადებში დასრულებას, მას ევროპის საბჭოს ქვეყნები აქტიურად უჭერენ მხარს⁴⁶.

159. გერმანიაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლი 278(2)-ის თანახმად, რომელშიც ცვლილებები შევიდა 2001 წელს, პირველი სასამართლო განხილვა სასამართლო წარმოებაში წარმოადგენს დავის მშვიდობიანი მოგვარების მცდელობას, თუ არ არსებობს შეთანხმების შესაძლებლობა ან სასამართლოს გარეთ მოლაპარაკების წარმოების მცდელობა წარუმატებელი აღმოჩნდა.

160. ბელგიაში, როდესაც შეიქმნა საოჯახო და ახალგაზრდული საქმეების სასამართლო, მისთვის შემუშავდა დებულებები, რათა შექმნილიყო განყოფილება, რომელიც პასუხისმგებელი იქნებოდა დავის სასამართლოს გარეშე მოგვარებაზე. აღნიშნულ განყოფილებაში არ გამოაქვთ გადაწყვეტილებები დავასთან დაკავშირებით, მაგრამ მხარეებთან ამუშავებენ დავის შესაძლო გადაწყვეტის საკითხებს მათზე ზეგავლენის მოხდენის გარეშე. უფრო კონკრეტულად, მოსამართლე-შემრიგებელმა უნდა შეაფასოს თუ რამდენად გამოიღებს ნაყოფს მედიაცია და მხარეების შეთანხმების შემთხვევაში საქმის მასალები აკრედიტებულ მედიატორს გადაუგზავნოს.

161. საფრანგეთში კანონპროექტი No. 35 კოლექტიური სარჩელის შეტანის და სასამართლოების ორგანიზების შესახებ, რომელიც დამტკიცებულია სენატის მიერ 2015 წლის 5 ნოემბერს, ითვალისწინებს დავის მოგვარების ალტერნატიული გზების ორგვარ მიდგომას. პირველი, იგი ადგენს პრინციპს, რომ სასამართლოს მომრიგებელი შეეცადოს მიაღწიოს დავის მშვიდობიან მოგვარებას უმნიშვნელო ყოველდღიური დავის შემთხვევაში, მანამდე, სანამ საქმე აღიძვრება სასამართლოში. მეორე, საქმის

⁴⁶ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხილეთ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია R(86) 12-ის I პუნქტი სასამართლოებში გადაჭარბებული სამუშაო დატვირთვის პრევენციისა და შემცირების შესახებ, მიღებული 1986 წლის 16 სექტემბერს.

სოციალურ საქმეთა სასამართლოში გადაგზავნამდე, გათვალისწინებულია სარჩელის წარდგენა გადაწყვეტილების წინააღმდეგ, რომელიც მიღებულია სოციალური უსაფრთხოების დაწესებულებების და სოფლის მეურნეობის ორმხრივი სადაზღვევო ფონდის მიერ დასაქმებულ ან თვითდასაქმებულ პირთათვის, რომელიც წარდგენილ უნდა იქნას დავის მშვიდობიანი მოგვარების კომისიისათვის, რომელიც შექმნილია თითოეული გაერთიანების ხელმძღვანელთა საბჭოს ფარგლებში.

162. ნიდერლანდებმა გაატარა რამდენიმე ღონისძიება რამდენიმე ტიპის საქმეებზე დავის სასამართლოს მეშვეობით მოგვარების თავიდან ასაცილებლად. მაგალითად, მომხმარებელთა ასოციაცია მნიშვნელოვან როლს თამაშობს იმ საქმეების სამართალწარმოებაზე, რომლებიც უკავშირდება მომხმარებელთა უფლებებს, რადგანაც იგი წარმოადგენს შერეულ წევრობაზე დაფუძნებულ დაწესებულებას დავის მოგვარების საკითხებში. კომერციულ საქმეებზე, კომერციული არბიტრაჟი ხშირად უზრუნველყოფილია სექტორის ორგანიზაციების მიერ, მაგალითად, სამშენებლო სექტორის მიერ. სადაზღვევო სექტორში, ტექნიკური (საგზაო სატრანსპორტო შემთხვევების) ექსპერტებს აკრედიტაცია მინიჭებული აქვთ მზღვეველების მიერ, რომლებიც თავად უზრუნველყოფენ საკუთარი მომხმარებლების სასამართლო ექსპერტიზით მომსახურებას. ადვოკატებს, როგორც წესი, კონსულტაციას უწევენ სამართალწარმოების დაწყების მიზნით, მას შემდეგ, რაც დავის მშვიდობიანი მოგვარების მიღწევის ყველა საშუალება კრახით დამთავრდება. მას შემდეგ, რაც საქმე აღიძვრება, მოსამართლეები მხარს უჭერენ მხარეთა თანამშრომლობას, რომლებიც მოქმედებენ როგორც გადაწყვეტილების მიმღებები და ასევე, როგორც მედიატორები. ახლახან, იურიდიული დახმარების სამსახურმა, დაინტერესებულ მხარეებთან პარტნიორობით წამოიწყო და საოჯახო სამართალწარმოების მხარეებისთვის მისაწვდომი გახადა ონლაინ პლატფორმა (Rechtwizer⁴⁷), რომელიც, საჭიროების შემთხვევაში, პროფესიონალი მედიატორების დახმარებით, მიზნად ისახავს მოლაპარაკებებს და დავის მშვიდობიანი მოგვარებას წყვილების ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტების გათვალისწინებით (ბავშვის მოვლა, ოჯახის საცხოვრებელი, სხვა ქონება, და ა.შ.).

163. გაერთიანებულ სამეფოში, 2005 წელს მანჩესტერის სასამართლოში გაშვებული საპილოტე პროექტის წარმატების გათვალისწინებით, დაარსდა მცირე დავების მედიაციის სამსახური ქვეყნის ყველა იურისდიქციაში⁴⁸. აღნიშნული სამსახური უზრუნველყოფს მხარეებს შორის დავის გადაწყვეტას ყველა საშუალებით, რომელიც ხელმისაწვდომია სამართალწარმოებამდე ან სამართალწარმოების განმავლობაშიც კი, რომელიც როგორც სჩანს, სთავაზობს მნიშვნელოვან შეღავათს ხარჯებთან და ვადებთან მიმართებაში, ასევე აღსანიშნავია მედიაციის შემდგომ მიღწეული დავის მშვიდობიანი მოგვარების ნებაყოფლობითი აღსრულების გამოცდილებაც⁴⁹.

164. გასულ წლებში, იტალიაც შეეცადა ხელი შეეწყო დავების მშვიდობიანი მოგვარებისთვის. ერთის მხრივ, ნებისმიერ პირს, ვინც მიზნად ისახავს საქმის აღძვრას საგზაო სატრანსპორტო შემთხვევის შედეგად მიყენებული ზარალის ანაზღაურების მიზნით ან ნებისმიერი სხვა ქმედებისთვის, რომელიც მოითხოვს 50000 ევრომდე თანხის გადახდას, უნდა შესთავაზოს მეორე მხარეს მოლაპარაკება აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მათი ადვოკატების დახმარებით. მეორეს მხრივ, პირველ განხილვაზე და მთელი სამართალწარმოების მსვლელობისას, მოსამართლეს შეუძლია შესთავაზოს მხარეებს დავის მშვიდობიანი მოგვარება (იხილეთ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლი 185-bis).

165. გარდა კანონით დაშვებული გამონაკლისებისა, შვეიცარიაში სამართალწარმოების დაწყება შესაძლებელია მხოლოდ შერიგების მცდელობის კრახით დასრულების შემთხვევაში, რომელიც, როგორც წესი ტარდება განსჯად სასამართლოში ან აღნიშნული მიზნისთვის განკუთვნილ ნებისმიერ სხვა სასამართლოში (მუხლი 197 CPC).

166. თურქეთში პირველი მოსმენა ეძღვნება საქმის წინასწარ განხილვას, რომელიც მოიცავს შერიგების მცდელობას. გარდა ამისა, მოსამართლეს შეუძლია გასცეს განკარგულება ამ მიზნით დამატებითი მოსმენის ჩატარების შესახებ (მუხლი 140 al. 2 CPC).

⁴⁷ CEPEJ-ის მართლმსაჯულების ბროლის სასწორი 2015-ის სპეციალური ჯილდო.

⁴⁸ იხილეთ პროექტი „სასამართლოსთვის მინიჭებული მედიაცია მცირე დავებისათვის“, სპეციალური პრემია CEPEJ-ის 2006 წლის ბროლის სასწორის ჯილდოს ფარგლებში.

⁴⁹ იხილეთ პროექტი „მცირე დავების მედიაციის სამსახური“, CEPEJ-ის 2008 წლის ბროლის სასწორის ჯილდო.

167. რაც შეეხება სასამართლო შერიგებას, უნდა უზრუნველყოფილი იქნას, რომ მოსამართლეთა მიერ განხორციელებულმა ქმედებებმა დავის მშვიდობიანი მორიგების მიზნით საფრთხე არ შეუქმნას მათ მიუკერძოებლობას, კერძოდ კი, აღნიშნული ქმედებები ან იქნას გაანალიზებული, როგორც გადაწყვეტილების რეალური მოლოდინი⁵⁰.

168. ზოგადად, ევროპის კავშირის ქვეყნებმა შეიმუშავეს ზომები მედიაციის საშუალებით დავების გადაწყვეტის ხელშეწყობის მიზნით, ევროკავშირის 2008 წლის 21 მაისის დირექტივის 2008/52/EC გათვალისწინებით სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებში მედიაციის გარკვეული ასპექტების შესახებ.

169. წლების მანძილზე საბერძნეთმა ძალისხმევა არ დაიშურა მედიაციის სფეროში, მათ შორის აღსანიშნავია პროფესიონალი მედიატორებისათვის ტრენინგების ჩატარება და აკრედიტაციის მინიჭება.

170. იტალიაში, არა-სასამართლო მედიაციის განხორციელების მცდელობა წარმოადგენს სასამართლოში საქმის აღძვრის წინაპირობას საქმეების ფართო სპექტრთან მიმართებაში (მემკვიდრეობა, თანასაკუთრება, სამედიცინო პასუხისმგებლობა და ა.შ.). იმავდროულად, სასამართლო წარმოების განმავლობაში მოსამართლეს გააჩნია უფლებამოსილება მიმართოს მხარეებს, როგორც მედიატორმა.

171. ყოფილ იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონიაში, მოსამზადებელ სხდომაზე მოსამართლე აცნობებს მხარეებს დავის გადაწყვეტის შესახებ არასასამართლო მედიაციის მეშვეობით.

172. რუმინეთში, მოსამართლე ვალდებულია სამოქალაქო დავა გადაწყვიტოს დავის მშვიდობიანი მოგვარების მეშვეობით, მედიატორის დახმარებით. თუ მოსამართლე გასცემს მედიაციის რეკომენდაციას, მხარეები (მათი ადვოკატების დახმარებით) ვალდებული არიან სულ მცირე, მონაწილეობა მაინც მიიღონ თავდაპირველ შეხვედრაში, რომელიც უფასოა. თუ მხარეები მედიაციის პროცესში შეთანხმებას მიაღწევენ, იგი ფორმდება სასამართლო გადაწყვეტილებით და მხარეებს შესაძლებლობა აქვთ დაიბრუნონ სასამართლოს ხარჯები. ახალი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით შემოღებულ იქნა შერიგების მოთხოვნა, რომელიც წარმოადგენს სარჩელის შეტანის წინაპირობას ადმინისტრაციული ორგანოს წინააღმდეგ (ადმინისტრაციულ ორგანოს უნდა ეთხოვოს 30 დღის ვადაში გააუქმოს მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება) და კომერციულ დავებზე ფულად თანხებთან დაკავშირებით (მეორე მხარეს უნდა ეცნობოს მოთხოვნის შესახებ, წარმოდგენილი უნდა იყოს დოკუმენტური მტკიცებულება და მოთხოვნილ იქნას შეხვედრა შეთანხმების მოლაპარაკების წარმოებასთან დაკავშირებით).

173. შესაძლო ქმედებები, რამაც შესაძლოა ხელი შეუწყოს დავების მოგვარების ამ მეთოდებს (განსაკუთრებით ზოგიერთი ტიპის დავების შემთხვევაში), მოიცავს მზარდი მოცულობის ინფორმაციას, რომელიც მიეწოდებათ მოქალაქეებს შერიგებისა და მედიაციის მახასიათებლებისა და უპირატესობების შესახებ, მომრიგებლებისა და მედიატორების პროფესიონალიზმის და ასევე ფინანსური მხარდაჭერის ფორმების უზრუნველყოფით (ხარჯების, იურიდიული დახმარების და საგადასახადო შეღავათების გათვალისწინებით)⁵¹. ქვეყნებში, სადაც არ არსებობს სტანდარტული პრაქტიკა, ასევე სასურველი

⁵⁰ აღნიშნულის გათვალისწინებით, უნდა გავიხსენოთ საპილოტე პროექტი „სასამართლო მედიაცია“, რომელიც გრძელდებოდა 2003-2005 წლებში ანტვერპენის საოლქო სააპელაციო სასამართლოში (CEPEJ-ის 2005 წლის ბროლის სასწორის სპეციალური ჯილდო), ითვალისწინებდა მედიაციის მასალების შექმნას, რაც განსხვავდებოდა სასამართლო პროცედურების დოკუმენტებისაგან, და ასევე მოსამართლის მიერ საქმის განხილვაზე უარის თქმას, თუ იგი წარსულში მონაწილეობდა მედიაციაში, რომელმაც მარცხი განიცადა.

⁵¹ დამატებითი ინფორმაციისთვის შესაძლებელია მიმართოთ ევროპის საბჭოს რამდენიმე ინსტრუმენტს, კერძოდ, რეკომენდაციას (98)1 საოჯახო მედიაციის შესახებ, რეკომენდაციას (99)19 სისხლის სამართლის საქმეების შესახებ, რეკომენდაციას (2001)9 ადმინისტრაციულ ორგანოებსა და კერძო მხარეებს შორის სამართალწარმოების ალტერნატივების შესახებ და რეკომენდაციას (2002)10 სამოქალაქო საქმეებზე მედიაციის შესახებ. რაც შეეხება კონკრეტულად CEPEJ-ის სამუშაოს, აღსანიშნავია მედიაციის საკითხებზე მომუშავე ჯგუფის და მედიაციის სექციების მიერ განხორციელებული აქტივობები ანგარიშებში, რომლებიც აფასებს სასამართლოს სისტემას. CEPEJ-ი ასევე მიესალმება პროექტებს ამ სფეროში, ბროლის სასწორის დაჯილდოების ფარგლებში: ტექსტში მოხსენიებული მაგალითებს გარდა, იხილეთ "სასამართლოსთვის დაკისრებული მედიაცია და სამოქალაქო დავების მოგვარება ლუბლიანას საოლქო სასამართლოში (პროექტი არჩეულ იქნა 2005 წლის გამოცემაში), ასევე "მედიაციის პრაქტიკა საოჯახო საქმეების სამართალწარმოებაში ტარასკონის უმაღლეს სასამართლოში (13): სასამართლო კულტურის ცვლილება" (გამორჩეული პროექტი 2005 წლის გამოცემაში).

იქნებოდა ადვოკატთა ტრენინგების და სწავლების განხორციელება იურიდიული ექსპერტის პროფილით, რომელიც დახმარებას გაუწევდა თავის კლიენტებს სასამართლოში საქმის აღძვრამდე და სხვადასხვა ტიპის შემდგომი სამართალწარმოებისას, დავის მოგვარების მიზნით.

6.3 კოლექტიური სარჩელის შეტანა და სხვა ღონისძიებები ადმინისტრაციული ორგანოების ან სხვა მსხვილი ეკონომიკური მოთამაშეების პრაქტიკის შეზღუდვის მიზნით, რომლებიც სამართლებრივი დავების ძირითად წყაროს წარმოადგენენ

174. სასამართლოს გადატვირთვა ხშირად გაურკვეველობას იწვევს სამართლის ნორმების განმარტებასა და გამოყენებასთან დაკავშირებით. იგი ასევე პრაქტიკის (ან უმოქმედობის) შედეგს წარმოადგენს ზოგიერთი სააგენტოს ან ორგანიზაციების (ადმინისტრაციული ორგანოების, ჯანმრთელობის/საპენსიო სადაზღვევო ფონდების, დიდი კომპანიებს და ა.შ.) მხრიდან, რომლებიც მოიცავენ ირების დიდ ჯგუფებს. ასეთ შემთხვევებში, პრობლემის გადაჭრა დასაწყისშივე უნდა მოხდეს ამგვარი "მოთამაშეების" უკანონო ქმედებების დასჯით, კანონმდებლობის დაზუსტებით ან ისეთი ადმინისტრაციული პრაქტიკის ცვლილებით, რომელიც იწვევს დავის წამოწყებას, და ასევე ეფექტური კოლექტიური სარჩელის შეტანით⁵².

175. პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს რუმინეთის მაგალითი, რომელმაც დანერგა როგორც აღსრულების დაჩქარების, ასევე კომპენსაციის დაკისრების შესაძლებლობა ადმინისტრაციული ორგანოს წინააღმდეგ გამოტანილი გადაწყვეტილების აღსრულების გაჭიანურებისათვის. უფრო კონკრეტულად, შესაძლოა, სასამართლომ გამოიტანოს გადაწყვეტილება კერძო პირების სასარგებლოდ გამოტანილი გადაწყვეტილების აღსრულების შესაძლო გაჭიანურების და შესაბამისი დაწესებულებისთვის სასამართლო ჯარიმის დაკისრების შესახებ. ჯარიმა შეადგენს მთლიანი ხელფასის გარანტირებული მინიმუმის 20%-ს თითოეული ვადაგადაცილებული დღისთვის და მისი გადახდა უნდა მოხდეს სახელმწიფოსთვის, იმავდროულად კომპენსაციის გადახდის ვალდებულება კრედიტორისთვის ისევე ძალაში რჩება.

176. მაგალითად, იტალია და პოლონეთი ასევე ითვალისწინებენ სასჯელების დაკისრებას ისეთ საქმეებზე, სადაც ადმინისტრაციული ორგანო ვერ აღსრულებს ადმინისტრაციული სასამართლოს მიერ მის წინააღმდეგ გამოტანილ გადაწყვეტილებას. შესაბამისად, რეკომენდებულია შესაბამისმა ორგანოებმა და მათმა თანამდებობის პირებმა აღსრულონ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რაც შეამცირებს მათი უმოქმედობით გამოწვეული შემდგომი სასამართლო საქმეების რაოდენობას.

177. სფეროში, რომელიც ახლოსაა ადმინისტრაციის თანამშრომლობასთან და რომელიც მიზნად ისახავს სამართალწარმოების შემცირებას, აღსანიშნავია იტალიაში მიღებული საკანონმდებლო განკარგულების No. 40/2010 მე-3 მუხლის მე-2bis პუნქტი, მესამე ინსტანციის საგადასახადო სასამართლოში განსახილველი საქმის სამართალწარმოების შეწყვეტის შესახებ. ეს ღონისძიებები გამომდინარეობს ათი წლის მანძილზე დაგროვილი განსახილველი საჩივრებიდან, რომელთა განხილვაც უნდა მოხდეს აღნიშნული განკარგულების ძალაში შესვლის თარიღიდან და რომლისთვისაც სახელმწიფო ფინანსების ადმინისტრირება წარუმატებელი იყო პირველ და მეორე ინსტანციებში. დახურვა ავტომატურად ვრცელდება *Commissione Tributaria centrale-ის* წინაშე განსახილველ საგადასახადო პროცედურებზე, ამასთანავე იგი ექვემდებარება გადასახადის გადამხდელის მიერ დავის ღირებულების 5%-ის გადახდას, საკასაციო სასამართლოში საგადასახადო სამართალწარმოების დავის განხილვამდე⁵³. აღნიშნული პროგნოზები არ ვრცელდება გადასახადის გადამხდელისთვის თანხის დაბრუნების საგადასახადო პროცედურებზე.

⁵² აღნიშნული ღონისძიებები შეესაბამება პრინციპებს, რომლებიც განსაზღვრულია სატურნის მეთოდურ მითითებებში სასამართლო დროის მართვის შესახებ, ნაწილი II. C).

⁵³ ევროკავშირის დამატებითი ღირებულების შესახებ კანონთან შესაბამისობის შეფასებისათვის, იხილეთ მართლმსაჯულების სასამართლოს 2012 წლის 29 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე C-500/10. გარდა ამისა, აღნიშნულ ავტომატურ დახურვას, რომელიც მოგვიანებით დაკვალიფიცირდა, როგორც „ვარგისიანობის ვადა“ (*estinzione*) კანონის ავთენტური განმარტებით, შეეძლო დაეყენებინა გამოკითხვის საკითხი დანახარჯების ანაზღაურების პროცედურების უფლების სფეროში, რომელიც შედიოდა მესამე ინსტანციაში გადასახადის გადამხდელის მიერ.

178. ამ ტიპის ჩარევის შემთხვევაში, ადმინისტრაციასა და მხარეს შორის საქმის წარმოების დაწყების მომენტისათვის, პირველ რიგში სასურველია, რომ ადმინისტრაციული პროცედურები კანონის შესაბამისად და დროულად ჩატარდეს.

179. ამ ასპექტთან დაკავშირებით პოლონეთში შემოღებულ იქნა რამდენიმე ღონისძიება ადმინისტრაციული პროცედურების გაუმჯობესების და თანამდებობის პირების მიერ კანონის დარღვევის ან გაჭიანურების შემცირების მიზნით, რომელიც ხშირად იწვევს სამართალწარმოების დაწყებას. მაგალითად, მშენებლობის ნებართვის გაცემის პროცედურის გადაყვანა მოხდა ციფრულ ფორმატში და დაექვემდებარა მთავარ ინსპექტორს მშენებლობის საკითხებში, რომლის მიზანსაც წარმოადგენდა შესაბამისი პროცედურის დაჩქარება. ასევე დაინერგა არა მხოლოდ ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების, არამედ ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ პროცესუალური შეფერხების გასაჩივრების შესაძლებლობაც. გარდა ამისა, რამდენიმე ცვლილებამ, რომლებიც შევიდა მატერიალურ სამართალში, ამჟამად შესაძლებელს ხდის როგორც ადმინისტრაციული ორგანოს, ასევე მისი თანამდებობის პირების პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენებას ადმინისტრაციული პროცედურების მსვლელობისას კანონის დარღვევის ან გაჭიანურების გამო. დაბოლოს, მართლსაწინააღმდეგო ქმედება და არაკეთილსინდისიერი პრაქტიკა, ჩადენილი თანამდებობის პირების მიერ, რომლებიც გამოვლინდა სასამართლო წარმოებისას, შესაძლებელია პირდაპირ ეცნობოთ მათ იერარქიულ ხელმძღვანელებს, დისციპლინური ღონისძიებების გათვალისწინებით.

180. არა-სასამართლო წარმოებებიც კი, რომლებიც მოსამართლეების სამუშაო დატვირთვას ზრდის, შესაძლებელია დაჩქარდეს ადმინისტრაციული პროცედურების გაუმჯობესებით. აღნიშნულს ადგილი ჰქონდა სლოვენიაში მიწის ციფრული რეესტრის მუშაობის გაუმჯობესების შემდეგ.

181. დავების თავიდან აცილების და მოგვარების გათვალისწინებით, რომელიც გამოწვეულია სამართლებრივ და მარეგულირებელ ჩარჩოსთან დაკავშირებული გაურკვევლობით, საბერძნეთში შეთავაზებულ იქნა ერთგვარი „მოდელირებული სამართალწარმოება“ ისეთი საქმეებისთვის, რომლებიც მოიცავს ახალ საკითხებს, ან ისეთ საკითხებს, რომლებიც დიდი რაოდენობით სამართლებრივ დავებს იწვევს, და რომლებიც პრეცედენტის შექმნას ისახავს მიზნად. სამართალწარმოების მხარეებს ან ადმინისტრაციული სასამართლოების გენერალურ კომისარს უფლება აქვთ მოითხოვონ საქმის პირდაპირი განხილვა სახელმწიფო საბჭოს სამი მოსამართლის მიერ შემდგარი კოლეგიის მიერ, მისი პრიორიტეტულობის გათვალისწინებით. ანალოგიურად, ადმინისტრაციულ სასამართლოს უფლება აქვს მოითხოვოს წინასწარი გადაწყვეტილების მიღება სახელმწიფო საბჭოს მიერ ახალ საკითხზე ან ისეთ საკითხზე, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს დიდი რაოდენობით სარჩელების წარდგენა. ამასთანავე, შესაბამისი სამართალწარმოება და ყველა სამართალწარმოება, სადაც ერთი და იგივე საკითხი წამოიჭრება, ჩერდება. მას შემდეგ, რაც კოლეგია გამოიტანს გადაწყვეტილებას, საქმეები, რომლებიც მოიცავს დარეგულირებულ საკითხებს, შესაძლებელია გადაწყდეს მხოლოდ *დახურულ კარს მიღმა*, თუ მხარეები გასაჩივრების გადაწყვეტილებას არ მიიღებენ.

182. მიუხედავად კანონის ერთგვაროვანი განმარტების და გამოყენების უზრუნველყოფის ინტერესებისა, საქმეებში, სადაც ადმინისტრაციული სასამართლო გადაწყვეტილებით დაადგენს, რომ კანონი ეწინააღმდეგება საბერძნეთის კონსტიტუციას, გადაწყვეტილების გასაჩივრების სამართლებრივი საშუალებები დაჩქარებული წესით მიიღება და განიხილება *საგანგებოდ*, რათა რაც შეიძლება სწრაფად მოხდეს ნებისმიერი გაურკვევლობის აღმოფხვრა კანონის გამოყენებასთან დაკავშირებით.

183. საფრანგეთში, კანონპროექტი No. 35, დამტკიცებული სენატის მიერ 2005 წლის 5 ნოემბერს⁵⁴, ითვალისწინებს მოდელირებული კოლექტიური სარჩელის შეტანას დისკრიმინაციასთან ბრძოლის მიზნით. სასამართლო განხილვის უფლება ენიჭებათ ეროვნული სერტიფიკაციის მქონე ასოციაციებს, რომელიც აღიარებს მათ გამოცდილებას და მათ წარმომადგენლობით ხასიათს დისკრიმინაციასთან ბრძოლის გათვალისწინებით, ან პროფესიულ კავშირებს. აღნიშნული ღონისძიების განხორციელება შესაძლებელია იმ ასოციაციების მიერ პირველ ქვეპუნქტში მითითებული დარღვევის აღმოფხვრის მიზნით, ან პიროვნების პასუხისმგებლობის დადგენის მიზნით, რომელმაც გამოიწვია ზიანი კომპენსაციის მიღების მიზნით პირადი ზიანის მიყენებისათვის ან ერთდროულად ორივე მიზნის მისაღწევად. ამის საპირისპიროდ, პროფესიულ კავშირებს შეუძლიათ მხოლოდ ამ ღონისძიების განხორციელება პირველი

⁵⁴ კანონპროექტი No. 35 კოლექტიური სარჩელის შეტანის და სასამართლოების ორგანიზების შესახებ.

მიზნის მისაღწევად. როდესაც კოლექტიური სარჩელის შეტანა მიზნად ისახავს კომპენსაციის მიღებას მიყენებული ზარალის გამო, მოსამართლემ გადაწყვეტილება უნდა გამოიტანოს მოპასუხის პასუხისმგებლობის საკითხთან დაკავშირებით, განსაზღვროს პირთა ჯგუფი, ვის მიმართაც პასუხისმგებელია მოპასუხე, დაადგინოს კრიტერიუმები თუ ვინ შეიძლება მოიაზრობოდეს ამ ჯგუფის წევრად და განსაზღვროს ზარალის ოდენობა ფიზიკური პირების თითოეული კატეგორიისათვის. როდესაც წარმოდგენილი მტკიცებულებები და ზარალის ტიპი მოსამართლეს აღნიშნულის განხორციელების საშუალებას მისცემს, მას შეუძლია გადაწყვიტოს კოლექტიური პროცედურის განხორციელება კომპენსაციის შეფასების მიზნით, რომლის რაოდენობაც და შეფასების კრიტერიუმებიც თავად უნდა განსაზღვროს და მოსარჩელეს დააკისროს მოპასუხესთან კომპენსაციის შესახებ მოლაპარაკებების წარმოება. კერძო პირები, რომლებიც აკმაყოფილებენ წევრობის კრიტერიუმებს და სურვილი აქვთ დაეყრდნონ სასამართლო გადაწყვეტილებას ჯგუფში გაწევრიანებასთან დაკავშირებით და მინიჭებული აქვთ კომპენსაციის მიღების უფლება პირისაგან, რომელიც სასამართლომ პასუხისმგებლად მიიჩნია მიყენებული ზარალისათვის, ამასთანავე, შესაძლებლობა აქვს ისარგებლოს მოლაპარაკებების უპირატესობით ან ნებისმიერი სხვა შემდგომი ქმედებით, რომელსაც ასოციაცია განხორციელებს.

184. რამდენადაც საქმე კოლექტიური სარჩელის შეტანას ეხება, ნიდერლანდები ზედმიწევნით იცავს შეერთებული შტატების მოდელს, განსაკუთრებით დავების კოლექტიურ მოგვარებასთან მიმართებაში. უფრო კონკრეტულად, 2005 წლის 27 ივლისის კოლექტიური დავების რეგულირების აქტის თანახმად, ამსტერდამის სააპელაციო სასამართლოს უფლება აქვს განაცხადოს, რომ დავის რეგულირება, რომელიც განხორციელდა კონკრეტული ჯგუფის წარმომადგენლების მიერ, სავალდებულოა ნებისმიერი პირისთვის, ვინც განიცადა იმავე ტიპის ზარალი და შესაბამისად, შესაძლებელია მიჩნეულ იქნას ამ ჯგუფის წევრად, იმ პირების გამოკლებით, ვინც ნებაყოფლობით თქვა უარი აღნიშნული შეთანხმების გამოყენებაზე. შესაბამისად, შესაძლებელი გახდა დიდი რაოდენობით დავების ეფექტური მოგვარება, რომლებსაც საერთო ფაქტობრივი და იურიდიული ასპექტები გააჩნდათ და შესაძლოა გადაეტვირთა ჰოლანდიის სამართლებრივი სისტემა.

6.4 საპროცესო უფლებების ბოროტად გამოყენებასთან ბრძოლის პრაქტიკული ღონისძიებები

185. დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს სხვადასხვა ღონისძიებები, რომელთა დანერგვაც შესაძლებელია საპროცესო უფლებების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ საბრძოლველად, სასამართლოს და პირველ რიგში, დაცვის მხარის ადვოკატების მისაწვდომობის თვალსაზრისით.

186. მაგალითად, რუმინეთში სასამართლო ხელისუფლების საბჭომ ცვლილებები შეიტანა რეგულაციებში, რომელიც არეგულირებს სასამართლოს საქმიანობას საქმეთა იდენტიფიკაციის მიზნით, რომლებიც ერთი და იგივე სასამართლოს განსახილველ საქმეთა ნუსხაშია და მოიცავს ერთსა და იმავე დავის საგანს, მიზეზს და მხარეებს. მიუხედავად იმისა, რომ ამ დებულებებით სასამართლოს რეგისტრატორებს სამუშაო დაემატათ, რამდენადაც სწორედ მათ დაევალოთ ამგვარი საქმეების გამოვლენა, ამან სასამართლოების მუშაობა უფრო ეფექტური გახადა შესაძლო ბოროტად გამოყენების გამოცდილებასთან მიმართებაში მათი შესწავლისთვის ერთი ორგანოს მითითებით - რაც წარმოადგენს ასპექტს, რომელიც აიოლებს სხვა დეპარტამენტების მუშაობას და ასევე შეუძლია სამართალწარმოების მთლიანი ხანგრძლივობის შემცირება.

187. დაცვის უფლების ბოროტად გამოყენების გათვალისწინებით, რუმინეთმა გააუქმა ქმედების ავტომატური შეჩერება, რომელიც ვრცელდებოდა სამოქალაქო სამართალწარმოებაზე, როდესაც ინდივიდუალური ადმინისტრაციული გადაწყვეტილების არაკანონიერების გასაჩივრების საკითხი წამოიჭრებოდა.

188. ბელგიაში, კანონის თანახმად, რომლითაც ცვლილებები შევიდა სასამართლო კოდექსში, დაგროვილი განსახილველი საქმეების შემცირების მიზნით, სასამართლოებს მიენიჭათ იმ მხარეების დაჯარიმების უფლებამოსილება, რომლებიც გამოიყენებდნენ აშკარად შეურაცხმყოფელ ან შემაფერხებელ ტაქტიკას.

189. იტალიაში, ძირითად სასჯელად საპროცესო უფლებების ბოროტად გამოყენებისათვის გამოიყენებოდა ბრძანება ზარალის ანაზღაურების შესახებ წაგებული მხარეების წინააღმდეგ, რომლებმაც

არაკეთილსინდისიერად აღძრეს ან წარმართეს საქმე ან მძიმე გადაცდომა ჩაიდინეს. თუმცა, დელიქტური პასუხისმგებლობის ამგვარი ფორმით გამოყენება, რომელიც რეგულირდება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 96-ე მუხლით, პრაქტიკაში დიდად არ იყო გავრცელებული, რადგან რთული იყო გამარჯვებულ მხარეს სუბიექტური შემადგენლობის მტკიცებულება წარმოედგინა (არაკეთილსინდისიერება ან სერიოზული გადაცდომა მეორე მხარის მიერ და ფაქტობრივად მიყენებული ზიანი). შესაბამისად, უფრო ეფექტური სასჯელის დაკისრების მიზნით, სასამართლოებს კანონმდებლობით მიენიჭათ ჯარიმის დაკისრება "ყველა საქმეებზე", ე.ი. ისეთ საქმეებზე, რომელიც დაკავშირებული იყო საპროცესო უფლებების ბოროტად გამოყენებასთან.

190. საბერძნეთში, ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში რამდენიმე შეფერხება გამოწვეული იყო საჭირო დოკუმენტების წარმოდგენის შეფერხების პრაქტიკით ადმინისტრაციული ორგანოების მხრიდან. ამაჟამად, როდესაც საქმე შეჩერებულია იმის გამო, რომ შესაბამისმა ორგანომ ვერ უზრუნველყო მასალების მოწოდება, სასამართლო ადგენს სიმართლის პრეზუმფციას იმ პირის სასარგებლოდ, რომელიც იყენებს დაცვის სამართლებრივ საშუალებას.

191. ყოფილ იუგოსლავიის რესპუბლიკაში მაკედონიაში, მიღებულ იქნა დებულება ადმინისტრაციულ ორგანოზე ფინანსური სასჯელის დაკისრებასთან დაკავშირებით აუცილებელი დოკუმენტაციის წარმოდგენლობის.

192. დაბოლოს, მიუხედავად იმისა, რომ ადვოკატი მთავარ როლს თამაშობს მოქალაქეთა უფლებების დაცვაში, აუცილებელია, იმის უზრუნველყოფა, რომ არ მოხდეს უფლებების დაცვის სასამართლო სისტემის ბოროტად გამოყენება პროფესიონალების მიერ მხოლოდ ფინანსური სარგებლის მიღების მიზნით. შესაბამისად, ასევე მნიშვნელოვანია პროფესიული ეთიკის ნორმების დაცვის მონიტორინგი და შესაბამისი სასჯელის დაკისრება იმ დარღვევებისათვის, რომელმაც მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინა მართლმსაჯულების სათანადოდ განხორციელებაზე. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზოგიერთი გადაწყვეტილება, რომელიც მიუღებლად აცხადებს საჩივარს იმ მოტივით, რომ იგი წარმოადგენს ბოროტად გამოყენებას ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 35(3)(a) მუხლის საფუძველზე, გვთავაზობს ზოგიერთი ამ ტიპის პრაქტიკის საინტერესო გაგებას შიდასახელმწიფოებრივი სამართალწარმოებების და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სამართალწარმოებების კონტექსტში⁵⁵.

7. რეფორმების წარმატება: მეთოდის და რესურსების საკითხი

193. ღონისძიებების წარმატება ან მარცხი ზემოთ აღნიშნულ სფეროებში, დამოკიდებულია რამდენიმე ფაქტორზე:

- ✓ კომპლექსური მიდგომა: სამართალწარმოების უმართებულო ხანგრძლივობა მოცემულ სასამართლო სისტემაში მრავალმხრივ პრობლემას წარმოადგენს, რომელიც ხშირად გამოწვეულია რიგი სხვადასხვა ფაქტორებით და შესაბამისად, საჭიროა ორგანული და მრავალმხრივი მიდგომა, თითოეული ქვეყნის სოციალური და კულტურული ასპექტების უგულვებლყოფის გარეშე, რამაც შესაძლოა ზეგავლენა მოახდინოს გამიზნულ ქმედებებზე.
- ✓ კონსულტაცია და დიალოგი: გადაწყვეტილების მიღების ცენტრი უკეთესად უნდა იქნას ინფორმირებული პრობლემების გამომწვევი მიზეზების და პრობლემების ყველაზე ეფექტური გადაწყვეტის შესახებ, სასამართლო სისტემის სხვადასხვა მოთამაშეების მოსაზრებების გათვალისწინებით, რაც ასევე დახმარებას გაუწევს რეფორმების დანერგვისთვის საფუძველის მომზადებას;
- ✓ დისკუსია და კომუნიკაცია: თავიდან უნდა იქნას აცილებული ცუდი ტექნიკური ხარისხის წესების დანერგვა, მიღებული ზომების მუდმივი ცვლილებების განხორციელების და

⁵⁵ იხილეთ, მაგალითად *Basileo and Others v. Italy*, 2011 წლის 23 აგვისტოს გადაწყვეტილება; *Petrović v. Serbia*, 2011 წლის 18 ოქტომბრის გადაწყვეტილება; *Bekauri v. Georgia*, 2012 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილება; *Simonetti (II) and Simonetti (III) v. Italy*, 2012 წლის 10 ივლისის გადაწყვეტილება; *De Cristofaro and Others v. Italy*, 2012 წლის 10 ივლისის გადაწყვეტილება.

არათანამიმდევრული რეფორმების განხორციელების პროცესი, რადგანაც ყველა ეს ფაქტორი გამოიწვევს გაუგებრობას სასამართლოს თანამშრომლებს შორის.

- ✓ შედეგების მონიტორინგი, როგორც სტატისტიკის ასევე თანამშრომელთა უკუკავშირის თვალსაზრისით. აღნიშნული პროცესი, რომელიც მოითხოვს მონაცემთა ხარისხიან შეგროვებას და ანალიზს, უნდა ობიექტური იყოს, მის შედეგებზე ზეგავლენა არ უნდა მოახდინოს რეფორმის განხორციელების საწყის ეტაპზე განსაზღვრულმა შედეგებმა⁵⁶.

194. უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ "სასამართლო სისტემას უნდა გააჩნდეს საკმარისი რესურსები იმისათვის, რომ დროულად გაართვას თავი რეგულარულ სამუშაო დატვირთვას. რესურსების გადანაწილება უნდა მოხდეს საჭიროებების მიხედვით და აუცილებელია მათი ეფექტიანად გამოყენება"⁵⁷.

195. ყველა ზემოთ ნახსენები ასპექტისათვის, ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებს შესაძლებლობა აქვთ ისარგებლონ ცენტრ სატურნის მეთოდური მითითებებით სასამართლო სისტემის დროის მენეჯმენტის შესახებ, შესწორებული რედაქციით, დროის მენეჯმენტის საკონტროლო სიით და CEPEJ-ის მიერ განხორციელებული სასამართლო სისტემების ანალიზის და შეფასების შესახებ ნაშრომით.

⁵⁶ აღნიშნულთან დაკავშირებით, სახელმწიფოებს შეუძლიათ დაეყრდნონ *CEPEJ-ის მეთოდურ მითითებებს სასამართლო სტატისტიკის შესახებ*, უფრო ზოგადად კი, სასამართლო სისტემების შეფასების სამუშაო ჯგუფის (CEPEJ-GT -EVAL) მიერ მოწოდებულ ინსტრუმენტს.

⁵⁷ ასევე იხილეთ *ცენტრ სატურნის მეთოდური მითითებები სასამართლო სისტემის დროის მენეჯმენტის შესახებ შესწორებული რედაქციით*, ნაწილი II, A), 1.

დასკვნები

ზოგადად

- a) მოსამართლისა და სამართალწარმოების ხელმისაწვდომობა სახელმწიფოსთვის არ წარმოადგენს "დანახარჯებს" და "უხერხულ მდგომარეობას": იგი წარმოადგენს უმთავრეს საშუალებას სახელმწიფოში კერძო (განსაკუთრებით ყველაზე მოწყვლადი) პირების უფლებების დასაცავად და კიდევ ერთხელ ადასტურებს კანონის უზენაესობას. შესაბამისად, სასამართლო სისტემას უნდა გააჩნდეს შესაბამისი რესურსები რეგულარული სამუშაოს დროულად შესასრულებლად.
- b) მართლმსაჯულების სათანადო ფუნქციონირება წარმოადგენს სხვადასხვა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების და ჩართული პერსონალის საერთო პასუხისმგებლობას.
- c) ქმედებები, რომლებსაც სასამართლოების გადატვირთვის და პროცედურების ვადების შემცირება შეუძლიათ, უნდა განხორციელდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული გარანტიების, და ზოგადად, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესაბამისი საფუძვლების გათვალისწინებით.
- d) ქმედებები, რომლებსაც სასამართლოების გადატვირთვის და პროცედურების ვადების შემცირება შეუძლიათ, უნდა შეესაბამებოდეს პროპორციულობის პრინციპს: სხვადასხვა შესაძლებელ ღონისძიებებს შორის, მიზანშეწონილი იქნება პრიორიტეტის მინიჭება იმ ღონისძიებებსათვის, რომლებსაც ყველაზე ნაკლები სავარაუდო ზეგავლენის მოხდენა შეუძლიათ მართლმსაჯულების ხარისხის სხვა ასპექტებზე. ანალოგიურად, რეფორმების პროცესმა უნდა უზრუნველყოს ქმედებათა სრული შესაბამისობა ეროვნული სამართლებრივი სისტემის ფარგლებში და უზრუნველყოს სრული ბალანსი მართლმსაჯულების განხორციელებაში.
- e) ნებისმიერი რეფორმის წარმატება და მარცხი შესაძლოა დამოკიდებული იყოს იმაზე, თუ როგორ მუშავდება და ხორციელდება იგი: კომპლექსური მიდგომა, კონსულტაცია და დიალოგი, დისკუსია და კომუნიკაცია და ასევე, განხორციელებული ქმედებების შედეგების მონიტორინგი, - ამ ჩამონათვალთან თითოეული წარმოადგენს მნიშვნელოვან ეტაპს აღნიშნულთან დაკავშირებით. შესაბამისად, გრძელვადიანი მართლმსაჯულების რეფორმის პოლიტიკა უფრო მიზანშეწონილად მიიჩნევა, ვიდრე გადაუდებელი ზომები, რომლებიც მიღებულია შეზღუდულ პირობებში.

კონკრეტულად

- f) მოსამართლეთა სპეციალიზება ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების ხარისხს და სისწრაფეს, თუმცა იგი უნდა შეესაბამებოდეს პერსონალის როტაციისა და ჩანაცვლების მექანიზმებს სპეციალიზებულ სასამართლოებსა და სპეციალიზებულ განყოფილებებში. ამ უკანასკნელის წევრებმა ასევე უნდა უზრუნველყონ ჩვეულებრივი სასამართლოების მოსამართლეთა ანალოგიური დამოუკიდებლობის გარანტიები.
- g) სასამართლო ოლქების საზღვრების შეცვლა, რომლის შედეგადაც შესაძლებელია დაიხუროს ზოგიერთი სასამართლო ან მოხდეს მათი მიერთება სხვა სასამართლოზე, ხელს შეუწყობს ხელმისაწვდომი რესურსების უფრო რაციონალურ გადანაწილებას, მაგრამ აუცილებელია მხედველობიდან არ გამოგვრჩეს სასამართლოს მისაწვდომობასთან დაკავშირებული შესაძლო რისკები.
- h) არაპროფესიონალი მოსამართლეებისათვის უფრო დიდი უფლებამოსილებების მინიჭება, რაც ხელს შეუწყობს პროფესიონალი მოსამართლეების გადატვირთული სამუშაოს შემცირებას, შესაბამისი გარანტიების შექმნით უნდა იქნას უზრუნველყოფილი, რაც თანდათან მიგვაახლოებს იმ გარანტიებთან, რომლებიც პროფესიონალი მოსამართლის სტატუსს უკავშირდება, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მათი დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა.

- i) მიუხედავად იმისა, რომ ერთმსაჯულიანი შემადგენლობის გამოყენება მოიაზრება, როგორც მიღებული პრაქტიკა ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში, განსაკუთრებით პირველი ინსტანციის სასამართლოებში, ფაქტი ფაქტად რჩება, რომ კოლეგიური გადაწყვეტილების მიღების არარსებობისას, მიუკერძოებლობა ძირითადად უზრუნველყოფილია მოსამართლეთა სტატუსთან დაკავშირებული გარანტიებით.
- j) კადრების დანიშვნის და ტრანსფერის მოქნილი სისტემა დაუკომპლექტებელი სასამართლოების საჭიროებებზე დაუყოვნებლივ რეაგირების საშუალებას იძლევა და საჭიროების შემთხვევაში, დროებით აგვარებს სუსტი რგოლის პრობლემას, თუმცა აღნიშნულმა ასევე შესაძლებელია, ხელი შეუწყოს პერსონალის სამსახურისადმი ნაკლები ერთუზიანობის გამოვლენას და რისკების წარმოშობას, რამდენადაც საქმე შეეხება მოსამართლეთა დამოუკიდებლობას.
- k) დამხმარე პერსონალის (სასამართლოს მოხელეების, სასამართლოს მდივნების და ა.შ.) და მათ მიერ შესრულებული სამუშაოს გამოყენებით შესაძლებელია მოსამართლეების ნაყოფიერების და მართლმსაჯულების ხარისხის ხელშეწყობა, იმ პირობით, რომ აღნიშნულ პერსონალს ჩაუტარდება სათანადო თეორიული და პრაქტიკული ტრენინგები.
- l) საქმეების რეგისტრაციისა და მართვის კომპიუტერიზაციას და საქმის მასალების და შეტყობინებების ციფრულ ფორმატში გადაყვანას მართლმსაჯულების განხორციელებაში მკაფიო უპირატესობები გააჩნია, რამდენადაც კომპიუტერული სისტემები აკმაყოფილებს მომხმარებელთა საჭიროებებს და არ იწვევს სასამართლოს ხელმისაწვდომობის გაუთვალისწინებელ დაბრკოლებებს.
- m) სასამართლო საქმიანობის მონიტორინგი და წახალისების ღონისძიებები სამართალწარმოების ხანგრძლივობის შემცირების ეფექტურ საშუალებას წარმოადგენს, მაგრამ შესაძლოა პრობლემატური აღმოჩნდეს, რამდენადაც საქმე ეხება მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფას და მართლმსაჯულების ხარისხის ხელშეწყობას. კონკრეტულად, მოსამართლეთა შეფასება უნდა ეყრდნობოდეს სტრუქტურულ პროცედურებს და ობიექტურ კრიტერიუმებს, რომლებმაც არ უნდა შეამციროს რაოდენობრივი ინდიკატორები. გარდა ამისა, სასამართლოს საერთო მუშაობის მონიტორინგი ნაკლებად პრობლემატურია, რამდენადაც იგი განიხილება, როგორც კოლექტიური პროცესი, რომელშიც მონაწილეობს შესაბამისი პერსონალი და იგი უფრო ნაკლებად ისახავს მიზნად ინდივიდუალურ პასუხისმგებლობას, ვიდრე სასამართლოს მუშაობის კოლექტიურ მართვას და ყველაზე ეფექტური სამუშაო მეთოდების გავრცელებას.
- n) ევროპის კავშირის ქვეყნებში გარკვეულ ტენდენციად მიიჩნევა მოსამართლეთა პროცედურული ვადების მართვაში მონაწილეობა საქმეების ეფექტურად წარმართვის მიზნით, მხარეებსა და მათ ადვოკატებს შორის თანამშრომლობის თვალსაზრისით. თუმცა, მხოლოდ მოსამართლეებს შეუძლიათ ნამდვილად აქტიური როლი შეასრულონ სამართალწარმოების გამართულად წარმართვაში, თუ მათ საჭირო რესურსები ექნებათ დიდი რაოდენობით განსახილველი საქმეების ეფექტური მართვისთვის და არ ექნებათ არათანაზომიერი სამუშაო დატვირთვა.
- o) როდესაც სამართალწარმოების ხანგრძლივობა, სასამართლო სხდომების რაოდენობა და გამოსყიდვის პროცედურები კანონითაა დადგენილი, პროცედურის საქმის მოთხოვნებზე მორგების შესაძლებლობა შეზღუდულია. გარდა ამისა, მოქნილობის გარკვეული დონე სასამართლო რესურსებით სარგებლობასთან დაკავშირებით, რომელიც შეესაბამება თითოეული საქმის მოთხოვნებს, უნდა იყოს უზრუნველყოფილი სხვადასხვა ტიპის სამართალწარმოებით (ან სხვა „მექანიზმებით“) საქმის სპეციფიკიდან, მნიშვნელობიდან და სირთულიდან გამომდინარე.
- p) მოსამზადებელი სხდომის ჩატარება, პრინციპში, წარმოადგენს საქმის მომზადების გამარტივებას და სამართალწარმოების შესაძლო შეფერხებას.
- q) მიუხედავად მისი ეფექტურობისა, სასამართლო მომსახურების მოცულობის შემცირების და რესურსების უფრო ეკონომიური გამოყენების თვალსაზრისით, პირველ ინსტანციაში გამარტივებული წარმოების მიღება ყოველთვის უნდა შეესაბამებოდეს დაცვის გარანტიებს,

შემდგომ სამართალწარმოებებში, მხარეთა შეჯიბრებითობისა და თანასწორობის პრინციპებს. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლი 6.1.-ის გათვალისწინებით, აუცილებელია საკითხი ვალდებულებების შემცირებასთან და ღია სასამართლო განხილვის გაუქმებასთან დაკავშირებული დასაბუთების წარმოდგენისას განსაკუთრებული სიფრთხილით იქნას განხილული.

- r) რაც შეეხება სააპელაციო და საკასაციო პროცედურების მისაწვდომობას და აღნიშნული სამართლებრივი საშუალებების ფილტრაციის მექანიზმების დანერგვას, უნდა გვახსოვდეს, რომ აღნიშნული პერსპექტივები წარმოადგენს პრინციპულ ინსტრუმენტებს სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების რამდენიმე ასპექტის დარღვევის გამოსასწორებლად და ზოგადად, უკეთესი ხარისხის გადაწყვეტილების გამოტანის უზრუნველსაყოფად. შესაბამისად, მიზანს წარმოადგენს ერთის მხრივ, ამ მოთხოვნებს შორის სწორი ბალანსის დადგენა და მეორეს მხრივ, გონივრული ვადის პრინციპის დარღვევა.
- s) სასამართლოს არასადავო სამუშაოს შემცირება, რაც შესაძლოა წარმოადგენდეს სასამართლო სისტემის ტვირთის შემსუბუქებას, უნდა ითვალისწინებდეს დანახარჯების ზრდას, რომელიც შესაძლოა მიადგეთ კერძო პირებს, და სანდოობის გარანტიის შეთავაზებას, რომელიც მოსამართლის სანდოობის გარანტიის ტოლფასი იქნება.
- t) შერიგებისა და მედიაციის წახალისება შესაძლებელია მოქალაქეთათვის მეტი ინფორმაციის მიწოდებით იმის შესახებ, თუ რას მოიცავს იგი და მათი უპირატესობების შესახებ, რაც უზრუნველყოფს შემრიგებელთა და მედიატორთა პროფესიონალიზმს და ითვალისწინებს ფინანსური მხარდაჭერის ფორმებს დავის მოგვარების ამ მეთოდებისთვის. ასევე სასურველი იქნებოდა ადვოკატთა ტრენინგების და სწავლების მიმართვა სასამართლო ექსპერტის პროფილის მიმართულებით, რომლებიც დახმარებას უწევენ კლიენტებს სარჩელის შეტანამდე და შემდგომ სხვადასხვა სამართალწარმოების დროს დავის მოგვარებაში.
- u) ადმინისტრაციული ორგანოების ან მთავარი ეკონომიკური მოთამაშეების პრაქტიკის შეზღუდვის მიზნით, რომლებიც მასობრივი სასამართლო დავების წყაროს წარმოადგენენ, ყურადღება უნდა დაეთმოს კოლექტიური სარჩელის შეტანის დანერგვას და სხვა პრევენციულ და სადამსჯელო ღონისძიებებს.

წყაროები და ბიბლიოგრაფია

ალბანეთი

2015 წლის 28 იანვრის სამოქმედო გეგმა, 2015 წლის 10-12 მარტის 1222-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 171

გერმანია

2013 წლის 12 ნოემბრის სამოქმედო ანგარიში შესწორებული რედაქციით, 2013 წლის 3-5 დეკემბრის 1186-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2013) 1234

დადგენილება CM / ResDH (2013) 244, მიღებული 2013 წლის 3 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1186-ე სხდომაზე

სხვა წყაროები:

- პ. გოტვალდი "შეფერხებების დამარცხება გერმანიის სამოქალაქო სამართალწარმოებაში", გამოქვეყნებული სახელმძღვანელოში "კანონის შეფერხება. ნარკვევები გაუმართლებელი შეფერხებების შესახებ სამოქალაქო საქმისწარმოებაში" (წ. ვან რიის რედაქციით) გამომცემლობა Intersentia: ანტვერპენი - ოქსფორდი - ნიუ იორკი, 2004, გვ.121-129
- გ. ვოლტერი, „გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო რეფორმის აქტი 2002: დიდი აურზაური არაფრის შესახებ?“, გამოქვეყნებული სახელმძღვანელოში „სამოქალაქო საპროცესო რეფორმები შედარებით პერსპექტივაში“ (ნ. ტროლკერის და ვ. ვარანოს ხელმძღვანელობით), გამომცემლობა Giappichelli: ტურინი, 2005 წ. გვ. 67-91.
- ა. ვოლი, ავსტრია და გერმანია: წარმატებული რეფორმების ისტორია, გამოქვეყნებული სახელმძღვანელოში „სამოქალაქო სამართალწარმოება ჩინეთსა და ევროპაში“ (წ. ვან რიის და ფუ იულინის რედაქციით), გამომცემლობა Springer Science + Business Media, დორდრეხტი, 2014, გვ. 141-194

ავსტრია

2015 წლის 1 ოქტომბრის სამოქმედო ანგარიში, 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2015) 1126

დადგენილება CM / ResDH (2015) 222, მიღებული 2015 წლის 9 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

სხვა წყაროები:

- ა. ვოლი, ავსტრია და გერმანია: წარმატებული რეფორმების ისტორია, - „სამოქალაქო სამართალწარმოება ჩინეთსა და ევროპაში“ (წ. ვან რიის და ფუ იულინის რედაქციით), გამომცემლობა Springer Science + Business Media, დორდრეხტი, 2014, გვ. 141-194

ბელგია

2015 წლის 26 ოქტომბრის სამოქმედო გეგმა, 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 1113

დადგენილება CM / ResDH (2011) 189, მიღებული 2011 წლის 2 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა 1128-ე სხდომაზე

გადაწყვეტილება CM / Del / Dec (2015) 1243 / H46-6, მიღებული 2015 წლის 10 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

დადგენილება CM / ResDH (2015) 245, მიღებული 2015 წლის 10 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

სხვა წყაროები:

- http://justice.belgium.be/fr/ordre_judiciaire/reforme_justice (რეკომენდებული 2015 წლის 15 დეკემბერს)
- "სასამართლო რეფორმა (2012-14)" (<http://justice.belgium.be/sites/default/files/downloads/R%C3%A9forme%20of%20l'OJ.pdf>, რეკომენდებული 2015 წლის 15 დეკემბერს)

ბულგარეთი

2015 წლის 22 ივნისის სამოქმედო გეგმა, 2015 წლის 22-24 სექტემბრის 1236-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 672

2015 წლის 15 ივნისის სამოქმედო ანგარიში, 2015 წლის 22-24 სექტემბრის 1236-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 664

დადგენილება CM / ResDH (2015) 154, მიღებული 2015 წლის 24 სექტემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1236-ე სხდომაზე

ესტონეთი

2014 წლის 19 ნოემბრის სამოქმედო ანგარიში შესწორებული რედაქციით, 2014 წლის 3-5 მარტის 1221-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2014) 1445

დადგენილება CM / ResDH (2014) 287, მიღებული 2014 წლის 17 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ მინისტრთა მოადგილეების 1215-ე სხდომაზე

- ფ. ფერანდი, „მოსამართლეთა და მხარეთა შესაბამისი როლი საქმეების მომზადებაში საფრანგეთში“; გამოქვეყნებული წიგნში „სამოქალაქო სამართალწარმოების რეფორმები შედარებით პერსპექტივაში“ (ნ. ტროკერის და ვ. ვარანოს ხელმძღვანელობით, ჯიაპიკელი: ტურინი, 2005 წ. გვ. 7-32.
- ს. გინჩარდი (რედაქტირებული), „სამართალი და სამოქალაქო სამართალწარმოების პრაქტიკა. შიდა და ევროკავშირის უფლებები“, მე-8 გამოცემა, დალოზი: პარიზი, 2014 "სასამართლო რეფორმა # J21" (<http://www.justice.gouv.fr/la-reforme-judiciaire-j21-12563/>), რეკომენდებული 2015 წლის 19 დეკემბერს
- "რეგულარული კანონპროექტის წარდგენა, კანონპროექტი სასამართლო რეფორმის შესახებ J21" (70715-http://www.justice.gouv.fr/publication/Projet_Loi_ReformeJ21-2_A4.pdf, რეკომენდებული 2015 წლის 19 დეკემბერს) სასამართლო მომსახურების გენერალური ინსპექცია, "ანგარიში დავის მშვიდობიანი ალტერნატიული გადაწყვეტის შესახებ" (აპრილი, 2015), მომზადებული საზოგადოებრივი ღონისძიებების საერთო მოდერნიზაციის სამდივნოს მხარდაჭერით (http://www.justice.gouv.fr/publication/2015_THEM_Rapport_definitif_reglement_conflits.pdf, რეკომენდებული 2015 წლის 20 დეკემბერს)
- აუდიტორთა სასამართლოს წლიური საჯარო ანგარიში 2015 (2015 წლის თებერვალი), ტომი I, ტომი II, გვ. 35-62 (<https://www.ccomptes.fr/Publications/Publications/Rapport-public-annuel-2015>, რეკომენდებული 2015 წლის 18 დეკემბერს)

საბერძნეთი

2013 წლის 29 ივლისის სამოქმედო გეგმა, 2013 წლის 24-26 სექტემბრის 1179-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 892

2015 წლის 17 მარტის სამოქმედო ანგარიში შესწორებული რედაქციით, 2015 წლის 9-11 ივნისის 230-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2013) 324

2015 წლის 5 ნოემბრის სამოქმედო ანგარიში შესწორებული რედაქციით, 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2015) 1211

2011 წლის 11 ოქტომბრის სამოქმედო გეგმა, მითითება -DD DH (2011) 850F

2013 წლის 8 აპრილის სამოქმედო გეგმა შევსებული რედაქციით, 2013 წლის 24-26 სექტემბრის 1179-ე სხდომა, მითითება. DH-DD (2013) 758

2015 წლის 2 ივნისის სამოქმედო გეგმა, 2015 წლის 22-24 სექტემბრის 1236-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 621

2015 წლის 24 ნოემბრის სამოქმედო ანგარიში შესწორებული რედაქციით, 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2015) 1269

დადგენილება საბოლოო რედაქციით CM / ResDH (2015) 230, მიღებული 2015 წლის 9 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

დადგენილება CM / ResDH (2015) 231, მიღებული 2015 წლის 9 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

უნგრეთი

სამოქმედო გეგმა განახლებული 2015 წლის 28 მაისს, 2015 წლის 22-24 სექტემბრის 1236-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 631

იტალია

2013 წლის 10 აპრილის ხელისუფლების შეტყობინება (საერთო ხასიათის ღონისძიებები), 2013 წლის 4-6 ივნისის 1172-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2013) 415

2013 წლის 10 აპრილის ხელისუფლების შეტყობინება მომზადებული APCOE-ს რეპორტიორის, ბ-ნ. კლას დე ვრიესის იტალიაში ვიზიტისათვის 2014 წლის 22-23 ოქტომბერს საქმის business groups Ceteroni, Luordo and Mostacciuolo against Italy-სთან დაკავშირებით (საჩივრის #22461/9, 22461 / 93, 64705/01), 2015 წლის 22-24 სექტემბრის 1236-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2015) 760

2015 წლის 26 ოქტომბრის ხელისუფლების შეტყობინება (ზოგადი ხასიათის ღონისძიებები), 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2013) 1157

გადაწყვეტილება CM / Del / Dec (2015) 1243 / H46-11, მიღებული 2015 წლის 9 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

დადგენილება საბოლოო რედაქციით CM / ResDH (2015) 247, მიღებული 2015 წლის 10 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

სხვა წყაროები:

- "ანგარიში მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ" - « Relazione sull'amministrazione della giustizia » (2010-2014 წლები) (http://www.cortedicassazione.it/corte-di-cassazione/it/inaugurazioni_anno_giudiziario.page, რეკომენდებულია 2015 წლის 12 ნოემბერს)
- "მართლმსაჯულების აღწერა და პროგრამა სტრასბურგი 2" (https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_2_9_10.wp, რეკომენდებულია 2016 წლის 10 იანვარს)
- გ. ბალენა და სხვები, „სიახლეები გასაჩივრების სფეროში" (იტალიის მკვლევართა ასოციაციის სახელმძღვანელოები სამოქალაქო სამართალწარმოების სფეროში - *Associazione Italiana fra gli studiosi del processo Civile*), გამომცემლობა Bononia University Press: ბოლონია, 2014
- კ. კონსოლო, მ. დე კრისტოფარო, ბ. ზუფი (რედაქტორი), „2009 წლის რეფორმა: IPSOA: მილანი, 2009 წ.

ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონია

2011 წლის 4 ივლისის სამოქმედო ანგარიში, მითითება DH - DD (2011) 524E

პოლონეთი

2011 წლის 4 ნოემბრის სამოქმედო ანგარიში, მითითება DH - DD (2011) 1074

2011 წლის 4 ნოემბრის სამოქმედო ანგარიში, მითითება DH - DD (2011) 1073

სამოქმედო გეგმა განახლებული 2013 წლის 4 ივლისს, 2013 წლის 24-26 სექტემბრის 1179-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 787

2015 წლის 27 აპრილის სამოქმედო გეგმა, 2015 წლის 9-11 ივნისის 1230-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 493

სამოქმედო გეგმა განახლებული 2015 წლის 26 მაისს, 2015 წლის 22-24 სექტემბრის 1236-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 618

სამოქმედო გეგმა განახლებული 2015 წლის 27 ოქტომბერს, 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 1146

გადაწყვეტილება CM / Del / Dec (2015) 1236-1214, მიღებული 2015 წლის 24 სექტემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1236-ე სხდომაზე

დადგენილება CM / ResDH (2015) 248, მიღებული 2015 წლის 9 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1243-ე სხდომაზე

ნიდერლანდები

წყაროები:

- ე. ბლანკენბურგი „სამოქალაქო მართლმსაჯულება: მისაწვდომობა, ღირებულება და ოპერატიულობა. ნიდერლანდები“ გამოქვეყნებული სახელმძღვანელოში „სამოქალაქო მართლმსაჯულების კრიზისი. სამოქალაქო სამართალწარმოების შედარებითი პერსპექტივა“ (ადრიან ცუკერმანის ხელმძღვანელობით, გამომცემლობა Oxford University Press: ოქსფორდი - ნიუ იორკი, 1999, გვ.442-463.
- ჩ. ვან რიი, რ, ვერკერკი „ნიდერლანდები: მკაცრი მიდგომა სამოქალაქო საპროცესო რეფორმისადმი“, გამოქვეყნებული სახელმძღვანელოში „სამოქალაქო სამართალწარმოება ჩინეთსა და ევროპაში“ (ჩ. ვან რიის და ფუ იულინის რედაქციით), გამომცემლობა Springer Science + Business Media, დორდრეხტი, 2014, გვ. 259-280

პორტუგალია

2013 წლის 10 იანვრის სამოქმედო გეგმა, 2013 წლის 5-7 მარტის 1164-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 56

2013 წლის 8 ოქტომბრის ხელისუფლების შეტყობინება, 2013 წლის 8 ოქტომბრის 1186-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2013) 1040

2015 წლის 22 იანვრის ხელისუფლების შეტყობინება, 2015 წლის 10-12 მარტის 1222-ე სხდომა, მითითება DH-DD (2013) 127

სლოვაკეთის რესპუბლიკა

შუალედური რეზოლუცია CM / ResDH (2010) 225, მიღებული 2010 წლის 2 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1100-ე სხდომაზე

2015 წლის 8 ივნისის სამოქმედო გეგმა, 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 990

2015 წლის 27 ოქტომბრის სამოქმედო გეგმა, 2015 წლის 8-10 დეკემბრის 1243-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 1149

სლოვენია

2012 წლის 22 მარტის სამოქმედო გეგმა, მითითება DH - DD (2012) 320

2013 წლის 24 ივლისის შესახებ, 2013 წლის 24-26 სექტემბრის 1179-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 886

სხვა წყაროები:

- ერთობლივი სახელმწიფო პროექტი. სასამართლოს დაგროვილ განსახილველ საქმეთა აღმოფხვრა - ლუკენდას პროექტი“

(http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/zakonodaja/angleski_prevodi_zakonov/The_Lukenda_Project_angl.pdf, რეკომენდებული 2015 წლის 8 დეკემბერს)

შეიქმნა

2008 წლის 19 დეკემბრის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (2016 წლის 1 იანვრიდან)

1889 წლის 11 აპრილის ფედერალური კანონი ვალის სამართლებრივი დევნის და გაკოტრების შესახებ (2016 წლის 1 იანვრიდან)

2005 წლის 17 ივნისის კანონი ფედერალური სასამართლოს შესახებ («LTF») (1 იანვრიდან)

2009 წლის 20 მარტის ფედერალური სასამართლოს კანონი პატენტის შესახებ («LTFB») (1 იანვრიდან)

თურქეთი

2013 წლის 11 იანვრის სამოქმედო გეგმა, 2013 წლის 5-7 მარტის 1164-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 82

2014 წლის 24 ნოემბრის სამოქმედო ანგარიში, 2015 წლის 3-5 მარტის 1221-ე სხდომა (DH), მითითება. DH-DD (2015) 1468

დადგენილება CM / ResDH (2014) 298, მიღებული 2014 წლის 17 დეკემბერს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, მინისტრთა მოადგილეების 1215bis სხდომაზე

N.B: წინამდებარე „კარგი პრაქტიკის სახელმძღვანელო“ შედგენილია სამეცნიერო ექსპერტის, ფრანჩესკო დი სანტისის ნაშრომზე დაყრდნობით, avv.francescodesantis@gmail.com. ავტორი გახლავთ ფედერიკო II-ის ნეაპოლის უნივერსიტეტის სამოქალაქო საპროცესო სამართლის მკვლევარი და ადვოკატი, რომელიც იურიდიულ საქმიანობას ნეაპოლში ახორციელებს. იგი ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ახორციელებს ადვოკატის ასისტენტის ფუნქციებს. ავტორი მადლობას უხდის ბ-ნ. და ქ-ნ. ვალენტინ რეტორნაზებს, ქ-ნ. ადრეა მარია როსუს და ქ-ნ. სილვია ბლასის კვლევაში შემოთავაზებული წინადადებებისა და დახმარების გაწევისათვის.